

IX/13,14
imo. št. 18

Inštitut za geografijo univerze v Ljubljani

Dr. Vladimir Klemenčič, Ivan Furlan, Marjan Ravbar,
Šali Frančiška, dr. Metod Vojvoda

Predlog projekta : TOKOVI SELITEV PREBIVALSTVA
SEZONSKO ALI ZA STALNO IZ SLOVENIJE IN V SLO-
VENIJO TER SODOBNI PROBLEMI SLOVENSkih IZSE-
LJENCEV PO SVETU

Naročnik : Raziskovalna skupnost Slovenije -
Sklad Borisa Kidriča, Ljubljana

Nosilec naloge:

~~Dr. Vladimir Klemenčič~~
dr. Metod Vojvoda

Direktor:

Dr. Vladimir Klemenčič
redni univ. prof.

L j u b l j a n a 1973

PREDLOG PROJEKTA: TOKOVI SELITEV PREBIVALSTVA SEZONSKO ALI ZA STALNO IZ SLOVENIJE IN V SLOVENIJO TER SODOBNI PROBLEMI SLOVENSkih IZSELJENCEV PO SVETU.

UVOD

Migracije so karakterističen faktor dinamične gospodarske preobrazbe pokrajine ali regije. Spremljajo gospodarske procese, ki zlasti v zadnjem stoletju korenito spreminjajo družbene strukture. Intenzivne migracije v naših regijah imajo začetke v razkroju starih agrarnih struktur, trdno vezanih na svojo eksistenčno osnovo - kmetijo. Industrija je bila najmočnejši ventil za prenaseljena agrarna območja. Industrializacija ni zajela naše območje tako zgodaj kot nekatere regije v Zahodni Evropi in v Novem svetu. Zato so se migracije tiste dobe drugače odvijale v naših pokrajinah, kot pa se te v najrazličnejših oblikah pojavljajo sedaj, ko je naše pokrajine dejansko zajel proces industrializacije in urbanizacije. Agrarne strukture dejansko podlegajo napredovanju industrializirane in urbanizirane družbe. Ta proces preobrazbe se časovno, količinsko in kakovostno različno javlja v naših regijah. Migracije, ki so eden izmed karakterističnih pokazateljev stopnje preobrazbe, se javljajo v najrazličnejših oblikah in ustrezno socialno-geografskemu razvoju regij tudi v najrazličnejši intenziteti.

Za ugotavljanje novih ekonomskih struktur v Sloveniji je nujno potrebno opredeliti migracijo po vsebini, obliki in po intenziteti. To se pravi, izdelati je potrebno klasifikacijo migracij. Pri taki klasifikaciji je pomembna tudi časovna komponenta, saj so se tipi migracij časovno spreminjali skupno z ekonomskim razvojem. Z nacionalno-gospodarskih in kulturnih vidikov ne smemo zanemariti nobenega izmed tipov migracij, čeprav so bile nekatere migracije že ob koncu prejšnjega stoletja. Pri njih lahko preučujemo proces vraščanja v drugačne gospodarske strukture, za nas pa je mnogo važnejša njihova povezanost z matično deželo.

V zvezi z migracijami prebivalstva je pomemben še drugi termin, ki je vsebinsko nekoliko drugačen - to je mobilnost. Brez ozira na to, da so vzroki ali povodi migracij in mobilnosti največkrat isti in tičijo v ekonomiki, se definiciji teh dveh terminov nekoliko razlikujeta. Nekateri smatrajo za migracijo vsak fizični premik, za druge zadostuje, da oseba umre zunaj rojstnega kraja. Često označuje "migracija" vsako preselitev z namenom bivati drugje vsaj za eno leto, pri čemer je časovna omejitev nezadovoljiva, še važnejše pa je, da med namenom in realnostjo ni velike korelacije. Za mobilnost postavljajo sledečo definicijo (Urban worker mobility). Mobilnost je preselitev delavcev med delavnimi mesti,

vključujoč spreminjanje delavčeve zaposlitve ali položaja v službi, ki spremeni njegovo funkcijo ali njegovo namestitev v produktivnem ali distributivnem okviru. Mobilnost vključuje tudi pripravljenost ali sposobnost za selitev, vendar ne prikazuje odkrito potencialno fleksibilnost delovne sile. Socialna mobilnost se nanaša na spremembe, ki se javljajo v socialnem statusu posameznika.

Fizične migracije ali mobilnosti označujemo tudi z izrazom geografska mobilnost, s tem, da termin mobilnost obeležuje kompleksno preslojevanje in premikanje delovne sile v že razviti industrializirani in urbanizirani družbi. Migracije pa so veliko bolj fizične selitve, ki imajo isto vzročnost, a je preslojevanje še veliko bolj elementarno, npr. iz agrarnega v industrijsko delovno okolje ali pa preselitev iz nerazvitih dežel v razvite, kjer je zaposlitvena preselitev kvalitativno ista, le da je akultracijska bariera mnogo močnejša.

Geografsko mobilnost delimo na tri skupine:

- a) mobilnost v regiji;
- b) mobilnost med regijami;
- c) mobilnost na območju lokalne tržne enote.

Pri proučevanjih geografske mobilnosti je za nas še posebno važen časovni faktor, ki je pri nas močno modificiral tip geografske mobilnosti. Ta se v vseh treh oblikah drugačno uveljavlja, nekdanje se je uveljavljalo predvsem kot stalna selitev, danes pa veliko bolj kot občasna ali pa sezonska.

Poleg geografske mobilnosti je v industrializirani družbi vedno pomembnejša med-industrijska mobilnost, ki v glavnem skrbi za premike delovne sile iz pešajočih industrijskih vej v perspektivne industrijske panoge. Ta vrsta mobilnosti je povezana z močnimi prekvalifikacijskimi procesi ali s preorientacijo. Temu aspektu je potrebno posvetiti vso pozornost, saj je često nekvalificirana delovna sila podvržena taki med-industrijski mobilnosti in to velja še posebno za sezonsko delovno silo; naši sezonci tvorijo znaten del tega mobilnega procesa.

Poklicna mobilnost je prav tako bistven pokazatelj, ki močno varira po posameznih poklicnih skupinah. Pri tem so pomembni premiki poklicnih skupin med podjetji. Pri poklicni mobilnosti so pomembni še trije elementi: dejavnostni sistemi, obseg poklicne mobilnosti, stopnje poklicne mobilnosti in spreminjanja poklicnih struktur.

Skoraj vsa mobilnost ima izvor v ekonomiki, zato je pomembno proučiti ekonomske aspekte mobilnosti. Proučiti je potrebno predvsem dve relaciji mobilnosti:

1. mobilnost v odnosu do delodajalca;
2. mobilnost z ozirom na dobiček in industrijo.

Tudi socialni aspekt je močno pomemben pri proučevanju mobilnosti, zato je analiza socialnih preslojitev delovne sile ena izmed bistvenih karakteristik mobilnosti in često kvalitativni vzrok preslojitev.

Ne nazadnje so pomembni tudi problemi v razvoju selitvene politike, bodisi z družbenega ali z individualnega vidika migranta.

Z namenom, da bi čimbolj kompleksno opredelili in ovrednotili selitvene tokove iz in v Slovenijo ter pri tej analizi postavili čim jasnejši in ustrežnejši koncept celotne geografske socialne in ekonomske problematike, ki jo prožijo ti tokovi, so bile v Inštitutu izdelane razne predhodne študije. Te študije so imele namen na grobo vsebinsko in kvalitativno opredeliti tipe selitvenih tokov v preteklosti in danes ter s tem opozoriti na niz aspektov, ki morajo biti kompleksno zajeti pri izdelavi projekta o selitvenih tokovih iz in v Slovenijo.

Postavitev selitvene problematike v ospredje znanstvenih analiz je toliko bolj nujna, ker mobilnost in migracije predstavljajo osnovne procese pri industrializaciji in urbanizaciji družbe ter pokrajine. Ker sta se ta dva procesa razvijala pri nas precej počasi, smo upoštevali časovni potek migracij, ki je v preteklosti samo blažil ekonomske zaostritve v takrat prevladujočih agrarnih strukturah. V dosedanjih študijah so bili v ospredju: opredelitev geografske mobilnosti in selitev s poudarkom na prostorski razporeditvi izseljencev v svetu ter historični potek selitev. Taka študija je predhodna analiza naših izseljencev po svetu z naslovom "Slovenci po svetu".

Predstavlja nam geografsko razprostranjenost slovenskih izseljencev po svetu, potek celinskega in prekomorskega izseljevanja, njihovo kulturno prosvetno organiziranost na osnovi slovenskih društev ter njihovo politično orientiranost. Študija tudi deloma prikaže socialne razmere med slovenskimi izseljenci. Glavni namen pa je bil, prikazati na podlagi obstoječe literature kompleksno sliko o starejši slovenski emigraciji z geografskim prikazom naselitvenih jeder.

Slabše pa so osvetljeni: njihov socialni in poklicni položaj, napredovanje asimilacije, njihova akulturacija in seveda s tem povezana njihova socialna in kulturna pomembnost v sklopu novega naroda, ter vzdrževanje vezi z matično deželo z nacionalnega aspekta. Pri raziskovalnem konceptu Slovencev po svetu mora v projektu priti močneje v ospredje poleg geografske razporeditve še njihova ekonomska in socialna struktura kot odraz bitnosti in tvornosti slovenske narodnosti.

Vzporedno s to študijo je bil zbran anketni material o povojni emigraciji v Anglijo. Vzorčne ankete so imele namen osvetliti socialno preslojevanje izseljencev, ki jim ni bilo primarno vodilo ekonomski položaj. Težišče vprašanj je bilo: ugotavljanje poteka vraščanja v novo kulturno in ekonomsko okolje, potek njihove kvalifikacijske preslojitve ter njihova

kulturna-nacionalna povezanost z matično deželo.

Ker gre tu za manj številčno slovensko skupino, je bil namen z anketami ugotoviti časovni potek socialne uveljavitve v novem okolju ne ozi-
raje se na njihovo politično orientiranost.

Proučevali smo tudi problem mobilnosti slovenskih izobražencev po sve-
tu. Ta skupina izseljencev nam narekuje posebno pozornost. Razlikuje
se od ostalih slovenskih izseljencev in sezonsko zaposlenih Slovencev po
svetu. Izobraženci predstavljajo manjšino slovenskega prebivalstva, toda
pri gospodarskem in družbenem razvoju igrajo pomembno vlogo; razliku-
jejo se po intenzivnejši socialni in prostorski mobilnosti ter njihovi raz-
poreditvi po svetu. Drugačna je tudi njihova navezanost na novo zaposli-
tev, kakor tudi navezanost na domovino.

Z globalno sezonsko zaposlitvijo delavcev iz Slovenije v zadnjih letih
se ukvarja študija: Sezonska ali začasna zaposlitev prebivalstva Slovenije
v inozemstvu v letu 1968 v luči socialnega, ekonomskega in regionalnega
razvoja. Študija na osnovi podatkov Komunalnih zavodov daje detajlni
numerični prikaz sezonstva in njegovo regionalno porazdelitev po obči-
nah v vsej Sloveniji. Ta številčni prikaz je solidna osnova za analizo
socialno-geografske problematike sezonstva, za njegovo regionalno razpo-
reditev in ekonomsko utemeljitev.

V obmejnih regijah v obmejnem pasu sosednjih držav se vedno bolj uve-
ljavlja nova oblika sezonskega zaposlovanja. Predhodna študija "Občasno
zaposlovanje našega prebivalstva v 10 km obmejnem pasu" nam osvetlju-
je pomen in obseg tega pojava na osnovi terenskih anket. Te vrste za-
poslovanje ni nikjer točno opredeljeno in se odvija mimo uradnih statistik.
Ekonomske učinki teh začasnih sezoncev iz pasivnih obmejnih regij pa
zelo ugodno vplivajo na pridobivanje dodatnega vira zaslužka, ker agrarna
območja nimajo druge možnosti zaslužka. To vrsto sezonstva je potrebno
še opredeliti in izdelati metodologijo za statistično obravnavo v celotnem
obmejnem območju.

Vzporedno s problematiko stalnih celinskih in prekomorskih selitev ter
z globalno sezonsko zaposlitvijo smo proučevali tudi problem sezonskega
zaposlovanja prekmurskega prebivalstva. Proučitve, ki temelje na stati-
stičnih podatkih, nam kažejo preslojitvene učinke v majhni obrobnih regiji.

Marjan RAVBAR

SLOVENSKI IZSELJENCI PO SVETU

UVOD

Pričujoči sestavek o slovenskih izseljencih po svetu je le del študije o slovenskih izseljencih po svetu, ki je nastajala v letih 1968/69 na Inštitutu za geografijo Univerze v Ljubljani.

V naslednjem prikazujem - kolikor je to mogoče - geografsko razprostranjenost slovenskih naselbin po svetu in deloma socialne razmere med slovenskimi izseljenci, pri tem pa sem izločil zgodovino izseljevanja in potek poselitve Slovencev v novem kraju. Poseben poudarek sem posvetil poglavju o slovenskih organizacijah, to je o gospodarskem in društvenem življenju med našimi rojaki. Moj namen je bil, da prikažem kompleksno sliko o starejši slovenski emigraciji na podlagi obstoječe literature. Sama literatura pa mi je nudila preveč pičlo sliko o slovenskih izseljencih, predvsem pa je bila ta slika že zastarela. Zato sem skušal dobiti vsaj sodobne podatke. Največ gradiva sem dobil na izseljenski Slovenski Matici, pa tudi v periodičnem časopisju kot so: Slovenski izseljenski koledar, Rodna gruda, Obvestila Slovenske izseljenske Matice, Koroška kronika. V veliko pomoč mi je bilo tudi lokalno časopisje in arhiv RTV Ljubljana.

Slovensko izseljevanje je trajalo v večjem obsegu dobo dveh generacij in je danes poteklo že 100 let od njihovega začetka. Zaradi časovnega obsega naše emigracije je zelo težko govoriti o tem, koliko naših ljudi se je izselilo in koliko jih je še danes v tujini. Število slovenskih rojakov je težko dognati že zaradi tega, ker izseljevanje iz našega ozemlja ni bilo usmerjeno le v določene točke, niti ni bilo organizirano, niti ni ustvarjalo v naseljenih teritorijih takšnega strnjenelega narodnostnega ozemlja, kakor so ga ustvarili Angleži v Severni Ameriki ali Španci in Portugalci v Južni Ameriki, ampak je v svoji nepovezanosti in številčni nepomembnosti imelo za posledico to, da so se izseljenci tudi v narodnostnem oziru hitro prilagajali svoji okolici. Težava je tudi v tem, da se prikazujejo uradni podatki po državljanstvu in ne po narodnosti. Tako Ameriške statistike izpred prve svetovne vojne izkazujejo Slovence za Avstrijce, pozneje pa za Jugoslovane ali Italijane (Primorski Slovenci). Ker tudi avstrijska statistika ni beležila podatkov o izseljevanju, se podatki posameznih avtorjev, ki skušajo dognati, koliko je slovenskih izseljencev, precej razlikujejo. Poizkuse, ki skušajo dognati število naših rojakov po svetu, imamo že iz časa pred prvo svetovno vojno, še več pa je statističnih navedb med obema vojnoma. Vse cenitve računajo, da je po svetu od 350.000 do 400.000 Slovencev. Po drugi svetovni vojni se je

marsikaj spremenilo; na površje je prišla že druga, marsikje pa že tretja generacija, ki je že v veliki meri izgubila stik z novo domovino. Vprašanje asimilacije je že pri prvem rodu zaostreno, pri drugem že mnogo bolj, pri tretji generaciji pa lahko pričnemo normalno govoriti o stapljanju. Narodna skupina se temu stapljanju upira le, če je dovolj močna in gmotno zavarovana. Slovenske izseljenske kolonije pa v nobenem primeru niso bile niti številne niti ekonomsko močne. Asimilacija je nuja, ki se ji ne more dalj časa upirati nobena izseljenska skupina. Ta proces prav sedaj zajema Slovence po vsem svetu. Tudi nje je potegnil s seboj neustavljivi, neizprosni proces kulturne asimilacije v pogojih industrijske družbene ureditve. Zunanji znaki asimilacije so: prevzem tujega jezika, prevzem tujih družbenih načel, prevzem tujega načina obnašanja.

Slovensko izseljevanje zajema čas od druge polovice devetnajstega stoletja do danes. Glede na intenziteto ga delimo na tri obdobja: Prvotno je bilo usmerjeno v ZDA. Oni pa, ki niso zmogli potnih stroškov za pot preko oceana, so odhajali v industrijske predele Evrope. V letih neposredno pred prvo svetovno vojno se obseg izseljevanja ne zmanjša. To je bila najbolj množična doba v slovenskem izseljevanju. Šele sama vojna zajezi tok naših ljudi v tujino.

Medtem, ko je bila naša emigracija v avstrijskih časih pretežno prekomorska, je postala po prvi svetovni vojni v glavnem le kontinentalna. ZDA so tedaj pot preko oceana skoraj zaprle, zato so si slovenski izseljenci začeli iskati delo v evropskih industrijskih deželah. To velja predvsem za osvobojeno Slovenijo. Primorski Slovenci pa so se prav tedaj začeli v velikem številu izseljevati v Argentino in Brazilijo. Novejša emigracija po drugi svetovni vojni je bila najprej pretežno politična, pozneje - posebno po l. 1960 pa sezonske narave. Ti Slovenci so bili v veliki meri usmerjeni v evropske dežele, od koder so se šele pozneje razselili v prekomorske države, predvsem v Kanado in Avstralijo.

RAZPROSTRANJENOST SLOVENSkih IZSELJENCEV

CELINSKO IZSELJEVANJE

Že zelo zgodaj so se naši ljudje izseljevali v industrijske predele srednje in zgornje Štajerske ter v Westfalijo. Tja so se konec prejšnjega stoletja izseljevali predvsem revnejši prebivalci, ki niso imeli sredstev za pot preko oceana. Sprva so se naselili v okolici Duisburga, kjer so našli zaposlitev v premogovnikih. Počasi so se razselili po vsem Porurju. Pred prvo svetovno vojno je bilo po sodbah Deželiča v Nemčiji 70.000 Jugoslovanov - večina Slovencev. Rakovčeva je tik pred drugo

svetovno vojno ugotovila le še 40.000 Slovencev. Današnje številke pa kažejo, da živi v Nemčiji le še približno 15.000 rojakov iz časov starejše slovenske emigracije.

Francija je postala naša nova Amerika, ko so ZDA zaprle vrata doseljencem. Tisoči slovenskih izseljencev so se v tem času naseljevali v industrijskih in rudarskih predelih vzhodne Lorene in Pas de Calaisa ter v departementih Mosele, Merthe et Mosele in Nord. Danes se računa, da živi v Franciji 34.000 Slovencev.

Prvi Slovenci so prišli v Belgijo in na Nizozemsko že pred prvo svetovno vojno. Naseljevali so se izključno le v rudarska naselja, ki so na jugu Nizozemske oziroma SV Belgije. Slovence v obeh državah loči le državna meja, sicer pa je v obeh Limburgih velika večina slovenskih izseljencev v obeh državah. Danes je na Nizozemskem znanih približno 350 družin, v Belgiji pa ca. 3500 rojakov.

Manjše skupine Slovencev prebivajo tudi drugje po Evropi, zlasti v Angliji. Povečini so to politični emigranti. Razkropljeni so po vsem otoku. Največ jih je v Bedfordu (London) in Rochdalu.

Starejši slovenski izseljenci so še v SSSR, Španiji, nekaj jih je tudi v ČSSR in v Italiji. To je vse starejša emigracija. Številčno je šibka in se je v teku razvoja povsem izgubila in je danes takorekoč ni.

Slovenske organizacije v Evropi niso bile nikoli tako številne, kot podobne organizacije v ZDA. Podporna društva so nastajala po vzoru naših rojakov iz Amerike, čeprav jih niso niti po organiziranosti, niti po številu nikoli dosegle. Vse evropske organizacije slovenskih izseljencev so nastajale po prvi svetovni vojni. Rastle so do začetka druge svetovne vojne. Vojna vihra je povzročila, da je vsa izseljenska dejavnost zamrla. Po vojni so se slovenska društva sicer obnovila, toda v mnogo manjšem obsegu. Današnja razprostranjenost slovenskih organizacij je omejena nekako na tri med sabo ločena področja. To je na tista tri področja, kamor so se nekdanj Slovenci najbolj množično izseljevali: Westfalija, Vzhodna in Severna Francija ter Limburg. Danes so slovenske organizacije v vseh teh področjih, izjema je le Westfalija, kjer nismo zažledili nobene društvene dejavnosti.

Zbrani podatki kažejo, da so Slovenci v belgijsko-holandskem Limburgu najbolj organizirani. Toda to je le posledica tega, da imamo za Francijo pomanjkljive podatke. Prav gotovo sta oba poselitvena centra Slovencev v Franciji tako številčno, kakor tudi organizacijsko pomembnejša od onega v Limburgu. Mesto Merlebach v Vzhodni Franciji čisto ne zastoni imenujemo evropski Cleveland, saj v njem prebiva 6.800 Slovencev. Pa tudi Lievin in bližnji Salaumines v Severni Franciji pomenita več kot slovenske kolonije v Limburgu.

Med skupnimi značilnostmi glede stanja stare ekonomske emigracije je treba vsaj v grobih obrisih omeniti prisotnost in vpliv cerkve na izseljence. Katoliški kler je bil od vsega začetka aktivno prisoten tako pri izseljevanju, kot pri vživljanju emigracije v novo okolje. Mnogi so po vojni zavzeli sovražno stališče do domovine, seveda pa je tudi precej izjem. Duhovščina je bila v povojnih letih med najodločilnejšimi faktori, ki so krojili odnos do nove ureditve v Jugoslaviji. Danes so se izvršili določeni premiki in mnogi že prihajajo na obisk v domovino. V Evropi trenutno deluje 33 duhovnikov, ki so povezani s škofijami v domovini. Njihova mreža delovanja je dokaj široka, saj s svojo stalno ali občasno dejavnostjo pokrivajo velik del Evrope: Anglija v 3 mestih, Avstrija 23, Belgija 8, Francija 35, Nizozemska 1, Nemčija 49, Švedska 19, Švica 1.

Slovensko časopisje v Evropi je revno. Vzrok temu je precejšnja neorganiziranost, majhno število Slovencev na določenem območju, pomanjkanje kapitala in ne nazadnje tudi bližina domovine, od koder se prav lahko naročijo domači časniki. Kljub omenjenim težavam je nekdanj v Evropi izhajalo 14 slovenskih izseljenskih časopisov. Izhajati so začeli po letu 1925. Vendar jih je večina prenehala izhajati že pred vojno. Danes izhaja še 6 časopisov ali društvenih glasil, toda večjo naklado - 15.000 imajo le Naše luči iz Celovca. To je časopis z Jugoslaviji sovražno vsebino. List obenem združuje tudi vso našo politično emigracijo v Evropi, pa tudi v prekomorskih državah. Ostalih pet listov so le bilteni posameznih društev, ki objavljajo le društvene vesti in izhajajo le občasno. Pomen teh listov je v tem, da obveščajo člane o društvenem življenju. Listi, ki izhajajo v Evropi, so "Yugopresse" in "Glas jugoslovanskih izseljenika" izhajata v Parizu. V Heerlemu izhaja "Društveni vestnik". V Angliji pa izhajata "Klic Triglava" in "Vestnik".

PREKOMORSKO IZSELJEVANJE

SLOVENSKI IZSELJENCI V ZDA IN KANADI

Ves čas slovenskega naseljevanja v ZDA se je največ izseljencev ustavilo v industrijsko močno razvitih in rudarskih državah na vzhodu. Največji delež naših izseljencev se je vsa leta ustavljal v Pennsylvaniji, predvsem v njenem JZ delu, kjer so veliki premogovniki in industrijski obrati. Naselbin s Slovenci v Pennsylvaniji ni mogoče niti približno točno določiti, kar velja za vse ZDA. Zdi se, da prebivajo Slovenci malone po vseh krajih v Pennsylvaniji. Računa se, da danes živi tu okoli 26% vseh ameriških Slovencev. V začetku stoletja, med l. 1900 in 1910 je tu živele celo 42% rojakov.

Poleg Pennsylvanije, kjer živi ca. 65.000 Slovencev, je največ Slovencev v Ohio. Mladinec računa, da jih je tu živele 47.214. Slovenske naselbine

so v veliki večini na SV države. To pomeni, da se stikajo s slovenskimi naselji v Pennsylvaniji in tvorijo strnjen pas slovenskih kolonij. V Ohio prebiva 19% vseh Slovencev v ZDA.

Največji slovenski ameriški center, kulturno in društveno središče ameriških Slovencev je Cleveland. Kar pomeni Sloveniji Ljubljana, to pomeni ameriškim Slovincem Cleveland. Danes živi v Clevelandu približno 28.000 Slovencev. Nekdaj jih je bilo precej več. Toda Slovenci v Clevelandu nekaj pomenijo, saj se en del mesta imenuje Ribnica, drugi del pa Žužemberk. Da je slovenska kolonija močna, pove tudi število podpornih društev. Trenutno deluje v Clevelandu 110 slovenskih društev s 37.000 vpisanimi člani. Pred drugo svetovno vojno pa jih je bilo celo 155. Mesto pa ni le sedež raznih društev, marveč je pravo kulturno središče. Tu še izhajajo 4 časopisi (največ 22). Tu so slovenske šole, slovenski domovi, knjižnice, tiskarne, denarni zavodi in štirje župni uradi s svojimi farami.

Južno od Pennsylvanije in Ohia se strnjen pas naselbin s slovenskimi izseljenci vleče v Zahodno Virginijo. Toda za razliko od zgoraj omenjenih držav, ki imata močne slovenske kolonije, so v Z. Virginiji slovenska naselja številčno majhna, zato pa razmetana po vsej državi. Naselbin s slovenskimi društvi je 21.

Osrednja Prijezerska makroregija obsega naselja oziroma slovenske kolonije celotnega teritorija države Illinois ter obsežna področja ob Michiganskem in Gornjem jezeru. V Minnesoti pa se slovenske kolonije spet razmaknejo okoli Elyja. Slovenskih izseljencev je tu 27%. Največ rojakov živi v Illinoisu. Mladinec računa, da živi okoli 26.000 Slovencev. Najpomembnejše slovenske naselbine so ob obali Michiganskega jezera, kjer je tudi Chichago - poleg Clevelanda najpomembnejše središče ameriških Slovencev. V njem živi po sodbah F. Zaitza 14.000 Slovencev.

Slovenske kolonije se iz Illinoisa nadaljujejo proti severu v Wisconsin. Slovenci so naseljeni predvsem ob obali Michiganskega jezera. Vseh Slovencev v Wisconsinu je približno 8.000. Tu deluje tudi 54 podpornih društev. Središče wisconsinških Slovencev je Milwaukee.

V državi Minnesota živi po Mladincu 16.000 rojakov. Slovenske naselbine so predvsem na skrajnem severu v bližini kanadske meje. Kolonije so začele nastajati že konec stoletja, ko so tu našli železovo rudo. Najprej so se Slovenci zaposlovali v rudnikih. Blizu teh naselbin pa je zemlja tudi pripravna za kmetijstvo, zato so se tudi naši rojaki oprijeli obdelovanja zemlje. Tako je nastalo nekaj farmerskih naselbin, ki so še danes izključno slovenske. Tako je naselje Brockway, kjer se poučuje v državni ljudski šoli slovenski jezik. Pomembnost teh slovenskih naselij je v tem, da so nastala v redko obljudenem predelu ZDA in kljub temu, da so majhna. Slovenci tu pridejo močno do izraza, ker

predstavljajo ponekod četrtino, ponekod tretjino ali celo polovico celotnega prebivalstva. Zato je ni pokrajine v ZDA, ki bi imela tako slovensko lice kot Minnesota, niti Pennsylvanija ne. "Glavno mesto" Minnesotskih Slovencev je Ely, mesto s 6.000 prebivalci, toda v njem živi 3.400 Slovencev.

V zvezni državi Michigan prebiva po Mladincovih računih okoli 8.500 Slovencev. Večina slovenskih naselbin je na skrajnem severu države ob južni obali Gornjega jezera. Največja slovenska naselbina je Calumet. Veliko rojakov pa je zaposlenih in stanuje tudi v Detroitu. Sicer pa danes v Michiganu deluje še 32 društev.

Vzhodno od Illinoisa, v državi Indiana, živi približno 5.000 slovenskih izseljencev. Največja naselbina Slovencev je v Indianapolisu. Ostali kraji s slovenskimi izseljenci so majhni in raztreseni predvsem v zahodnem delu države ob meji z Illinoisom. V Indiani deluje 19 podpornih društev.

To je kratek pregled razširjenosti slovenskih izseljencev oziroma slovenskih naselbin na SV ZDA. Vseh slovenskih izseljencev v tem delu je 79% (52% v vzhodni regiji in 27% v illinoiško-zahodno prijezerskem področju). Ostali naši izseljenci pa so se na vzhodu ZDA le začasno naselili. Tu so se razgledali po ZDA, si nekaj prislužili, potem pa jih je privabil zahod ZDA s svojim rudnim bogastvom.

V Coloradu najdemo prve slovenske izseljence okoli Leadvillea, kmalu nato pa ob vseh rudnikih na goratem zahodu. Višek doseljevanja je bil okoli leta 1907. Po Mladincu je v Coloradu bivalo 6.000 Slovencev. Ta številka pa je za današnje stanje previsoka. Slovenci v Coloradu zaradi redke naseljenosti prav tako kot v Minnesoti močneje pridejo do izraza, toda žal se njihova delavnost vidi mnogo manj, kot v Minnesoti. Izjemi v tem pogledu sta le Denver in Pueblo, kjer je nekoliko bolj razvito društveno življenje.

V zvezni državi Kansas živi ca. 3.500 slovenskih izseljencev. Skoncentrirani so skoraj brez izjeme okoli Fontenaca na JV države. Ti Slovenci so v veliki meri farmarji.

Ostale slovenske kolonije so manj pomembne. Slovence najdemo v državah Utah, Wyoming, Montana, Washington. Na skrajnem zahodu, v Californiji pa prebiva celo 9.800 rojakov. (Po našem mnenju je to verjetno prenizka cenitev, ker se Slovenci še vedno doseljujejo.)

Naši rojaki v krajih, kamor so se preselili, niso držali križem rok, marveč so se poskušali tudi v novi domovini vključiti v redno življenje. Tako so ustanavljali razne organizacije gospodarske in kulturne, ki naj bi jim omogočile boljše življenje. Celotni ustroj javnega in zasebnega

življenja je naše rojake pritegnil k aktivnemu sodelovanju. Najvažnejše gospodarske organizacije ameriških Slovencev so bratske podporne jednote, ki nadomeščajo obvezno socialno zavarovanje. Organizacije te vrste so nastale najprej po posameznih krajevnih društvih. Pozneje pa so se združile v zveze ali jednote. Nekatero od teh jednot poslujejo po vseh ZDA in tudi v Kanadi, druge samo po nekaterih državah, tretje pa samo po nekaterih okoliših. Danes v ZDA deluje še 8 podpornih organizacij, ki imajo 996 podružnic. Poleg tega imajo rojaki še 13 samostojnih društev in klubov.

V vseh podpornih društvih je bilo leta 1965 včlanjenih 184.051 slovenskih izseljencev. Pri tem pa je treba upoštevati dejstvo, da so posamezniki vključeni tudi v po dve ali tri organizacije. L. 1954 je bilo sicer po nepopolnih podatkih le 183.029 članov, vključenih v slovenske podporne organizacije. Kljub temu pa lahko trdimo, da se je v 11 letih število članstva zmanjšalo vsaj za 6-7%. Število društev oziroma podružnic pa se je v enakem razdobju zmanjšalo celo za 13%.

Slovenska izseljenska društva so v 31 državah ZDA. Največje število organizacij je skoncentriranih na vzhodu, predvsem v državah Pennsylvanija in Ohio. V vzhodni regiji slovenske naseljenosti deluje 497 podpornih društev, kar je 52% vseh društev v ZDA. Razen redkih izjem imajo naselja na vzhodu ZDA le eno do dve društvi, zato pa je za vzhodno regijo značilno veliko število naselij z društvi. To je specifično za vzhodni del slovenskega izseljenstva v ZDA. Podporna društva so raztresena v preko 200 naseljih. Pred drugo svetovno vojno je v tej regiji delovalo okrog 600 društev v 273 krajih.

Osrednje izseljensko področje se razprostira v meridianski smeri od sotočja Missisipija in Misourija pa tja do kanadske meje. Krajev s slovenskimi društvi je okrog 80 (pred vojno jih je bilo 137), v njih deluje 277 podpornih društev, kar je 27% vseh slovenskih društev v ZDA. Medtem ko je za vzhodno regijo značilna velika razprostranjenost slovenskih društev, so za osrednje področje značilne velike slovenske kolonije v večjih mestih. Prav zato tu prevladuje večje število podpornih društev v enem mestu. Taka mesta so: Chichago, La Salle, Rochdale, Waukegan v Illinoisu, Milwaukee v Wisconsinu in Ely v Minnesoti.

Na obširnem zahodu ZDA je bilo l. 1967 še 201 slovenskih podpornih organizacij. Daleč največ slovenskih organizacij je v Coloradu - 80, kar pomeni nemajhno presenečenje. Več podpornih organizacij imajo le Pennsylvanija 259, Ohio 189, Illinois 105 in Minnesota 81. Centri kulturnega življenja so Denver, Pueblo in Leadville. Slovenske organizacije so v 14 zveznih državah na zahodu ZDA (vseh držav je 17). Večje število društev je še v Montani 25, Kansasu 19, Washingtonu 16, Californiji 14 itd.

Shajališča naših rojakov v novi domovini so bile dolgo časa razne gostilne in "saluni", delno pa tudi zasebna stanovanja in župnišča. Ko pa je naraščalo število naših priseljencev ter je narastlo število raznih organizacij in je želja po posvetnem-zabavnem udejstvovanju postajala vedno večja, so začeli misliti na samostojne dvorane in domove. Te so ali kupovali in jih preurejali ali pa gradili na novo. Ti domovi so postali središča društvenega in družabnega življenja.

Slovenskih domov je lepo število. V "Ameriškem družinskem koledarju 1931" je objavljen prvi večji in na žalost tudi zadnji pregled slovenskih domov v ZDA. V njem je naštetih 78 domov, ki so v 12 državah (od tega 40 v Pennsylvaniji in 10 v Ohiju itd.). Zdaj je teh domov že nad 100 in jih še vedno ustanavljajo. V seznamu je na primer v Clevelandu samo pet, v resnici pa jih je zdaj že 9.

Dejavnost slovenske duhovščine je med Slovenci v zamejstvu izrednega pomena. V Ameriki imajo za ohranitev slovenskega življa največji pomen prav slovenske farne šole, ki pa so v zadnjem času v velikem upadanju. Po pregledu v Ameriškem družinskem koledarju je imelo slovenske šole še 12 župnij. Leta 1967 pa je bilo le še pet slovenskih šol. Število otrok, ki obiskujejo šole, nam ni znano.

Središče slovenske katoliške dejavnosti je v Lemontu - Illinois. Po podatkih letopisa ljubljanske nadškofije 1967 deluje v ZDA 55 slovenskih in mešanih župnij, v katerih je preko 100 duhovnikov. Navedene župnije so bile v 16 državah. Največ jih je v Californiji 11, nato v Illinoisu 8, Minnesoti 8, Ohiju 6. Leta 1927 je bilo 47 župnij, leta 1949 pa le 41. Povečanje števila župnij in slovenskih duhovnikov v zadnjih 17 letih gre predvsem na račun politične emigracije, pa tudi zaradi vedno večje pozornosti katoliške cerkve do slovenskih izseljencev.

Slovensko izseljensko časopisje je vseskozi igralo veliko vlogo pri javnem udejstvovanju ameriških Slovencev. Izhajati so začeli kot glasila podpornih organizacij in to so vsi listi tudi danes ostali, čeprav to ni njihov edini namen. Prvi izseljenski listi so začeli izhajati že konec 19. stoletja. Prvi časopis "Ameriški Slovenec" je začel izhajati l. 1891 v Chichagu in je že praznoval 80-letnico izhajanja. List je odigral pomembno vlogo na začetku, ko je razgibal Slovence, da so se začeli organizirati.

Do preloma stoletja je začelo izhajati še 7 izseljenskih časopisov, do l. 1918 pa še 43. To je bil pravi razcvet slovenskega izseljenskega časnikarstva. Večina teh listov je izhajala le kratko dobo. Nekateri so izšli le nekajkrat. Do l. 1918 je prenehalo izhajati že 24 časopisov. To pomeni, da je bil že v tem prvem, najzgodnejšem obdobju slovenske emigracije vsak drugi časopis obsojen le na kratko dobo življenja. Med obema vojnama je spet začelo na novo izhajati 35 listov, v enakem razdobju pa je prenehalo izhajati 50 časopisov. Tako je tik pred drugo

svetovno vojno nastala današnja situacija v slovenskem izseljenskem časnikarstvu, ki pomeni stagnacijo. Število časopisov se odlej pa do danes ni več bistveno spremenilo. Po vojni je na novo začelo izhajati pet časopisov, prenehalo pa jih je šest. Tako danes v ZDA izhaja še 11 časopisov in sicer: Ameriška domovina, Nova doba - New Era, Zarja in Voice of SDZ v Clevelandu; Prosveta, Pionier Bulletin, Voice of Youth in Novi svet v Chichagu. Ostali trije časniki so še Fraternal Voice iz Denverja, Ameriški Slovenec izhaja v Jollietu ter Ave Marija v Lemontu.

Poseben problem pri slovenskem zamejskem časopisju je jezik. Medtem, ko so bili prvi časopisi tiskani izključno v slovenščini, pa danes angleščina vse bolj prodira v slovenske liste. V vseh časopisih so slovenski članki že v manjšini. Tako na primer mladinski list Voice of Youth objavlja le še eno do dve strani v domačem jeziku. Ti pojavi v slovenskih časnikih so nov primer, kako amerikanizacija prodira med ameriške Slovence. Pojav amerikanizacije mladega rodu je povsem dominantna poteza. Posledice tega dejstva niso majhne: Naše organizacije, podporne enote in društva, prosvetna društva, uredništva in tiskarne, vse sloni na delu naše prve izseljenske generacije. Na tistih izseljencih, ki so se rodili doma, ki so mladost preživeli doma. Danes so ti ljudje stari, v najboljšem primeru že okoli 65 let. Večina pa jih je seveda še več. Rojakov, ki so prišli v glavnem valu izseljevanja preko "luže", je čedalje manj. Naši ameriški časopisi so vse polni osmrtnic. To je znamenje, da naš izseljenski rod izumira. Redčijo se vrste naših političnih, kulturnih, prosvetnih in društvenih delavcev. Izseljenci iz druge in tretje generacije pa se premalo vključujejo v izseljenske organizacije in tako ne zapolnjujejo vrzeli, ki nastaja za umrlimi. Izseljenci iz druge generacije so sicer še Slovenci, toda ta rod je zrastel v Ameriki. To je drug svet. Otroci so hodili v ameriške šole, igrali so se v ameriškem ambientu, danes žive ameriški način življenja. Druga generacija je "vzgojena" ameriško, zrastle je po ameriško, najbolje govori angleščino in se kratko malo počuti Amerikanca. Amerikanizacija je najbolj nagla v razgibanih industrijskih področjih. Najbolj počasna pa v majhnih naselbinah z velikim številom slovenskih rojakov. Gospodarska razgibanost ustvarja največ mešanja, horizontalne in vertikalne premike rojakov.

Razlike med prvo in drugo generacijo so vidne tudi pri poklicni strukturi. Izseljenci iz domovine so bili v veliki večini le delavci, rudarji, krošnjari, kmetje. Druga generacija je že mnogo bolj trgovska, kar tudi pospešuje raznarodovanje. Po Mladincovem adresariju moremo najti Slovence prav v vseh poklicih. V vseh zveznih državah delujejo tudi slovenski učitelji in duhovniki.

Za vse priseljence v ZDA je značilna stanovanjska preobljudenost, ki je povsem logična, saj, ko priseljenec pride v novo domovino, mora začeti iz nič. Zadovoljiti se mora z vsakim, še tako bednim stanovanjem. Tako se v veliki meri pri priseljencih v ZDA pojavlja slum. Žal je stano-

vanjska preobljudenost pri Slovencih največja. Komisija je pri slovenskih izseljencih ugotovila 172 oseb na 100 prostorov. Med priseljenci so najboljši Švedi s 93 oseb na 100 prostorov.

Cenitve o številu Slovencev v Kanadi so zelo različne. V literaturi sem zasledil številke, ki se gibljejo od 4.000 pa tja do 40.000. Naši rojaki so raztreseni po vsej državi. Kompaktne poselitve ni. Največ Slovencev živi v državi Ontario. Naselbine s slovenskimi rojaki se vrste od Montreala preko Toronta do Port Arturja na zahodni obali jezera Superior. Slovenci so še v okolici Kirkland Lakea, Schumacherja, Timminsa, Winnipega, Edmontona in Vancouverja.

Kanadski Slovenci so se v svojem organizacijskem delovanju največ ravnali po vzgledih številčno močnejših in bolj izkušenih rojakov iz ZDA. Pobudo so dobili tudi od ameriških Slovencev, saj so prav oni začeli ustanavljati svoje podružnice v Kanadi. Tudi danes imajo ameriška podporná društva tu še 13 podružnic. "Domačih" organizacij je po nepopolnih podatkih 39. Mnogo Slovencev pa je tudi vključenih v ostale jugoslovanske klube - predvsem v hrvaška društva, ki so najbolj organizirana.

Slovensko časnikarstvo je v Kanadi zastopano s tremi listi: Edinost, Slovenska država in Božja beseda. V Kanadi je tudi osem slovenskih župnij, ki imajo tudi vsaka svojo slovensko šolo. Slovenske fare so v Montrealu, Winnipegu, Hamiltonu, Lindsayu, Smithvilleju, Vancouverju in dve v Torontu (tu je vpisanih 292 učencev).

SLOVENSKI IZSELJENCI V JUŽNI AMERIKI

Slovensko izseljevanje na ta kontinent je bilo, če izvzamemo Argentino, zelo šibko. Organizirane slovenske kolonije sem zasledil v Mehiki, Equadorju, Venezueli, Čileju, Braziliji in Urugvaju.

V Argentino se je pričelo slovensko izseljevanje v večjem številu po prvi svetovni vojni. Zlasti mnogo jih je iz Primorske. Danes živi v Argentini okoli 30.000 rojakov. Večina Slovencev je v okolici Buenos Airesa, predvsem v predmestju Ramos Mejia in Lanus, kjer so ustanovili Slovensko vas. Tu imajo tudi svojo "Slovensko hišo", kjer je sedež številnih organizacij. V Buenos Airesu izhaja celo 18 glasil, od katerih trije časopisi stalno izhajajo. Slovenci so še v Mar del Plati, Rio Negru, Cordobi in Menolosi.

Duhovščina je med rojaki v Argentini najbolj zastopana. Tu sta namreč dve semenišči, v Adroqueju in Slovenski vasi, ki skrbita za kadre na vsej zahodni hemisferi. Poleg tega pa je še 46 duhovnikov, ki pripadajo ljubljanski nadškofiji.

V Argentini so do leta 1969 zgradili že 11 slovenskih domov.

SLOVENSKI IZSELJENCI V AVSTRALIJI

Prvi slovenski izseljenci so prišli na ta daljni kontinent že pred drugo svetovno vojno. Glavni val je bil šele po letu 1945. Tako živi po podatkih avstralske statistične službe (1965) 30.572 Jugoslovanov. Ta povojna emigracija, ki se je začela kmalu po vojni in je trajala več kot 10 let, je bila ne glede na takratno tretiranje pretežno ekonomska. Pri nas je bila večina teh izselitev povezana z ilegalnimi pobegi preko meje. Končno smo tovrstno izseljevanje ukinili z demokratizacijo našega sistema in z odpiranjem meja. V eksistenčnem pogledu ti izseljenci niso naleteli na posebne težave, kot je bilo pri starejši ekonomski emigraciji. Zato pa je bila nostalgija, osamljenost v tuji sredini povod za to, da so se kmalu začeli organizirati v slovenskih društvih. Slovenska društva s svojimi glasili so sedaj že v vseh večjih središčih v Avstraliji: Melbourne, Sydney, Geelonge, Werilla, Perth. Slovensko društvo iz Sydneya je pred nedavnim sprožilo akcijo za združitev vseh slovenskih društev v Avstraliji.

VIRI IN LITERATURA

1. S. Lipoglavšek - Rakovec: Slovenski izseljenci, Geografski vestnik XXII, 1950.
2. C.A. Kristan: Gospodarsko izseljevanje slovenskih izseljencev. Ljubljana 1955.
3. A. Melik: Amerika in ameriška Slovenija. Ljubljana 1956.
4. Ž. Šifrer: Izseljevanje s slovenskega ozemlja. Ljubljana 1962.
5. Mladinec: Naši u Americi. Beograd 1929.
6. Izseljenski obzornik 1938.
7. Koledar Sv. Mohorja 1969. Celovec 1969.
8. Obvestila Slovenske izseljenske Matice. Ljubljana 1969.
9. Slovenski izseljenski koledar 1954-1969. Ljubljana.
10. Rodna gruda 1955-1969. Ljubljana.
11. Koroška kronika 1966-1969. Celovec.
12. Lokalno časopisje 1966-1969 (Dolenjski list, Primorski dnevnik, Glas).
13. Arhiv RTV Ljubljana.
14. V. Klemenčič: Izseljevanje, problem Slovenije in Slovencev. Draga 1968. Predavanja študijskih dni v Dragi pri Trstu 1969.

Ivo FURLAN

POSKUS OPREDELITVE SOCIALNIH VZROKOV IZSELJEVANJA SLOVENSКИH IZOBRAŽENCEV V TUJINO

1.) UVOD:

V sodobni družbi opažamo izredno številne in obsežne migracije, ki jih povzročajo razvoj tehnologije in številni družbeni vzroki. Posledica teh so predvsem ekonomske migracije, ko se prebivalstvo seli iz manj v bolj razvita območja. Politične migracije so spodbujene zaradi spremenjene politične ureditve, povezane bodisi z vojno, revolucijo, državnim udarom itd. Vzroki migracij so lahko tudi: vzgojni, osebni in drugi.

Predvsem mednarodne migracije povzročajo izrazito prostorsko dinamiko, ki se izraža predvsem v celi vrsti socialnih učinkov: prihaja do stikov med prej absolutno nepoznanimi ljudmi, do izmenjave navad, kulture in v končni fazi do adaptacije in asimilacije migrantov v novem okolju.

Iz SR Slovenije se je že vse od srede prejšnjega stoletja odseljeval del prebivalstva v druge dežele, saj rast delovnih mest v Sloveniji ni dohitevala prirodne rasti prebivalstva. Poglavitna razlika med tistimi, ki so odhajali na delo v tujino pred II. svetovno vojno in tistimi, ki odhajajo na delo v zadnjem desetletju je v tem, da mnogi naši delavci, ki delajo na tujem gredo v tujino zato, da se strokovno izpopolnjujejo ali da si na hitro ekonomsko opomorejo, dočim je za večino tistih izpred II. svetovne vojne bila to življenjska nuja. Zato ni čudno, da se je spremenila tudi kvalifikacijska struktura naših delavcev/zaposlenih v tujini, saj se število kvalificiranih in visokokvalificiranih naglo veča. Precej je med njimi tudi ljudi z visokošolsko izobrazbo, ki zavzemajo bodisi v gospodarstvu bodisi v upravi tujih dežel pomembne položaje. Kljub omejenemu številu so ti za nas zelo pomembni, saj povezovanje te naše ekonomske emigracije z našim gospodarskim razvojem lahko veliko pripomore k hitrejšemu družbenogospodarskemu razvoju Slovenije.

V interesu socialne geografije je, da pozorno spremlja družbeno relevantne in politično aktualne probleme, seveda ob istočasnem upoštevanju prostorske koncepcije geografije. Eden takih problemov je prav gotovo zaposlovanje delovne sile iz SRS v tujino in njeno vračanje v SR Slovenijo. Ta delovna sila, ki je bila ali je še zaposlena v tujini, se pojavlja kot pomemben dejavnik v transformaciji gospodarskega razvoja Slovenije in njenih posameznih regij. Inštitut za geografijo Univerze v Ljubljani se po skromnih možnostih ukvarja s tem problemom že od leta 1969, od l. 1970 pa pozorneje spremlja predvsem naše ekonomske emigrante z visokošolsko izobrazbo.

2.) POKLICNA STRUKTURA SLOVENSКИH IZOBRAŽENCEV ZAPOSLENIH V TUJINI

Po rezultatih uradnega popisa prebivalstva iz leta 1971 je bilo tega leta v tujini zaposlenih 883 naših delavcev z višjo in visokošolsko izobrazbo. Ta številka predstavlja 1,8 % vseh naših ob popisu leta 1971 zabeleženih delavcev v inozemstvu. Moški so bili v večini, saj jih je bilo 606 ali 68,6 %. (Med vsemi našimi delavci v tujini je po popisnih podatkih moških 59,8 %).

Na žalost so pri obdelavi podatkov v statistični službi združili v eno kategorijo tiste z višjo in one z visoko izobrazbo, tako da je iz podatkov v statistični publikaciji "Lica na privremenom radu u inostranstvu" (Beograd 1971) nemogoče ugotoviti koliko je takih z višjo in koliko z visokošolsko izobrazbo. Prav tako je nemogoče točno ugotoviti iz katerih krajev so ti ljudje odšli na delo v inozemstvo, saj so podatki samo po občinah, manjkajo pa tudi podatki o tem kakšno fakulteto oziroma višjo ali visoko šolo so končali. Ker je bil naš inštitut s strani statistične službe na to opozorjen, smo pri njih dosegli, da so nam pri urejanju popisnega gradiva uredili podatke o stalnem bivališču in dokončani fakulteti oziroma visoki šoli za vse tiste z visokošolsko izobrazbo, ki so bili zajeti pri popisu leta 1971 in so delali v tujini.

Iz posredovanih podatkov, kateri sicer niso uradni, vendar po zagotovitvi sodelavcev "Zavoda za statistiko" točni, je razvidno, da je bilo leta 1971 izven Jugoslavije zaposlenih 442 ljudi z visokošolsko izobrazbo. Od tega naj bi jih bilo kar 339 ali 76,6 % iz ljubljanskih občin, 13,1 % iz mariborske občine in le 11,3 % iz ostalih občin SR Slovenije. Če primerjamo te podatke s tistimi, kjer so poleg naših delavcev z visokošolsko izobrazbo v tujini tudi tisti z višjo vidimo, da odpade na ljubljanske občine pretirano visok delež v tujini zaposlenih intelektualcev z visokošolsko izobrazbo. Da ti podatki niso točni, oziroma da popis ni zajel vseh z visokošolsko izobrazbo, ki so trenutno na delu v tujini, nam je postalo jasno, ko smo začeli ugotavljati njihove naslove v inozemstvu. Pri tem smo imeli kar precej uspeha, saj smo ugotovili 427 naslovov Slovencev z visokošolsko izobrazbo, ki delajo zunaj Jugoslavije. Toda od teh je bilo le 166 s tistega seznama, ki smo ga dobili od "Zavoda za statistiko".

Nimam namena razpravljati zakaj Popis 1. 1971 ni zajel vseh v tujini zaposlenih akademsko izobraženih Slovencev; saj npr. na podlagi razpoložljivih podatkov ne moremo ugotoviti odkod so ti doma. Edino kar lahko brez tveganja zaključimo, je, da je velika večina pred odhodom na delo v inozemstvo delala in živela v mestih, največ v Ljubljani in Mariboru.

V tujino odhajajo na delo med našimi visokošolsko izobraženimi ljudmi sicer res največ s tistimi poklici, za katerimi je na mednarodni borzi dela največje povpraševanje, toda zastopani so diplomanti vseh ljubljanskih fakultet. Iz podatkov, ki nam jih je posredoval "Zavod za statistiko", smo

lahko ugotovili katero fakulteto je končalo 425, iz naših podatkov, ki smo jih dobili z zbiranjem naslovov, pa smo uspeli ugotoviti poklic 331 v tujini zaposlenih z visokošolsko izobrazbo.

Poklicna struktura slovenskih izobražencev zaposlenih v tujini

Končana visoka šola oziroma fakulteta	Po podatkih "Zavoda za statistiko"		Po podatkih "Inštituta za geografijo"	
	Število	%	Število	%
1. medicina	60	14,3	72	21,8
2. elektro	56	13,2	40	12,1
3. gradbena	42	9,9	25	7,7
4. filozofska f.	38	8,9	28	8,5
5. strojna	33	7,8	27	8,2
6. stomatologija	26	6,1	13	3,9
7. kemija	22	5,2	33	9,9
8. ekonomija	27	6,3	9	2,7
9. arhitektura	16	3,7	16	4,8
10. agronomija	15	3,5	8	2,4
11. pravo	14	3,3	5	1,5
12. glasb. akademija	11	2,6	3	0,9
13. metalurgija	10	2,4	7	2,1
14. fizika	8	1,9	20	6,0
15. teologija	8	1,9	-	-
16. igral. akademija	6	1,4	-	-
17. gozdarstvo	3	0,7	4	1,2
18. veterina	4	0,9	4	1,2
19. geodezija	3	0,7	2	0,6
20. vojna akademija	5	1,2	-	-
21. tekstil	4	0,9	1	0,3
22. matematika	4	0,9	4	1,2
23. rudarstvo	3	0,7	5	1,5
24. kiparstvo	1	0,2	-	-

Po podatkih iz obeh virov je v tujini zaposlenih največ zdravnikov, saj ti skupaj z zobozdravniki predstavljajo več kot 1/5 naših izobražencev zaposlenih na tujem. Na drugem mestu so prav tako po obeh virih elektroing. kateri predstavljajo nad 10% vseh iz Slovenije v tujini zaposlenih intelektualcev. Procent tistih, ki so diplomirali na Filozofski fakulteti ni nizek, saj so z 8,9 % oziroma 8,5 % trdno zasidrani na četrtem mestu takoj za ing. gradbeništva. Precej manj je v tujini ekonomistov, saj so ti s 6,3 % oziroma 2,7 % na osmem mestu, pravniki pa so še tri mesta nižje. Iz podatkov je razvidno, da je odšlo na delo v tujino največ tistih, ki imajo izobrazbo tehnične smeri, slede jim zdravniki in tisti, ki so končali filozofsko fakulteto. Najmanj pa je ekonomistov, umetnikov in pravnikov.

Taka razvrstitev je popolnoma normalna, saj dela zunaj največ strokov-

njakov tistih profilov, ki so v inozemstvu najbolj iskani, oziroma katerih stroka doživlja trenutno najmočnejšo gospodarsko konjunkturo.

3.) DRŽAVE V KATERIH SO ZAPOSLENI SLOVENSKI IZOBRAŽENCI

Tako kot ostali naši ekonomski emigranti, se tudi tisti z visokošolsko izobrazbo zaposlujejo v največji meri v državah Zahodne Evrope. V teh državah je namreč zaposlenih kar 71,6 % ali 305 od 427 nam znanih v inozemstvu živečih Slovencev z visokošolsko izobrazbo. V podrobnem kažejo številke naslednjo sliko:

države	število	%
EVROPA	305	71,6 %
Z.R. Nemčija	144	33,7 %
Švica	66	15,5 %
Avstrija	24	5,6 %
Švedska	21	4,9 %
Francija	16	3,7 %
Ostale drž. Zah. Evrope	14	3,3 %
Italija	13	3,1 %
Vel. Britanija	7	1,8 %

Daleč na prvem mestu je Z.R. Nemčija v kateri živi in dela 1/3 naših akademsko izobraženih ljudi v tujini. Z ozirom na njeno velikost in število prebivalcev jih je zelo veliko tudi v Švici in Avstriji, dočim preseneča majhno število teh v Franciji, Italiji in zlasti v Vel. Britaniji. V nemško govorečih deželah Zah. Evrope (sem štejem tudi Švico v celoti) je namreč kar 54,8 % v tujini zaposlenih intelektualcev iz Slovenije. Mislim, da to ni slučajno, saj so te države po II. svetovni vojni doživele hiter gospodarski razvoj in zato čutijo pomanjkanje delavcev vseh kvalifikacij, obenem pa imajo poleg skandinavskih dežel najvišji individualni življenjski standard v Evropi, ki je za naše ljudi zelo privlačen. Važno vlogo sigurno igra tudi relativno majhna oddaljenost tega prostora od domovine in dejstvo, da je nam Slovincem zaradi dogajanj v preteklosti nemški kulturni prostor in nemški jezik bližji kot tisti, v katerih se naši ljudje zaposlujejo v manjši meri.

V Severni Ameriki je po nam znanih podatkih 69 ali 16,1 % naših visokošolsko izobraženih v tujini živečih ljudi. Od tega jih odpade 11,2 % na ZDA in 4,9 % na Kanado. V Afriki je po naših podatkih 29 ali 6,8 % v tujini zaposlenih slovenskih intelektualcev. Največ v Libiji (2,8 %), Etopiji (1,2 %); Zambiji (0,7 %); Tanzaniji in Centralnoafriški republiki po 0,5 % ter Alžiriji, Sudanu, Maroku in Kongu 0,2 %.

V Južni Ameriki je največ naših intelektualcev v Argentini (2,8 %) ter v Venezueli, Braziliji in Boliviji po 0,2 %. V Avstraliji jih je bilo 1,5%

ter v Aziji 1, 2 %. V Aziji so v naslednjih državah: v Turčiji, Indiji, Iraku, Iranu in Izraelu.

4.) STAROSTNA STRUKTURA SLOVENSКИH IZOBRAŽENCEV ZAPOSLENIH V TUJINI

Slovenija je dežela v kateri je ekonomska emigracija prisotna že sto let, vendar so se do II. svetovne vojne odseljevali predvsem nekvalificirani delavci, dočim je bilo tistih z visokošolsko izobrazbo relativno malo. Po II. svetovni vojni, posebno pa v zadnjem desetletju je tudi odseljevanje teh zavzelo večji obseg.

Inštitut za geografijo je poslal na 427 naslovov v tujini živečih Slovencev z visokošolsko izobrazbo anketni vprašalnik, katerega nam je izpolnjena vrnilo do sedaj 155. Odgovorili so ljudje različnih poklicev in starosti, zato mislim, da rezultati ustrezajo dejanskemu stanju. Iz odgovorov je razvidno, da jih je 3,9 % odšlo pred letom 1950; 18,2 % med letoma 1950 in 1960 ter 77,9 % po letu 1960.

Ker v veliki večini primerov odhajajo na delo v tujino mlajši ljudje, saj so ti najbolj mobilni, zato že po rezultatih, ki smo jih dobili o odhodu na delo v tujino lahko sklepamo, da je starostna struktura naših delavcev z visokošolsko izobrazbo v tujini dokaj ugodna. Sicer so vsi starejši od 25 let, kar pa je lahko razumljivo, saj je težko do tega leta končati fakulteto in odslužiti vojaški rok. Zato pa jih je po teh rezultatih že v starostni skupini 25 - 29 let 11,0 % in v starostni skupini 30 - 34 let 25,1 %, kar predstavlja najvišji delež med vsemi starostnimi skupinami. V skupinah 35 - 39 in 40 - 44 let procent sicer rahlo pade, na 18,1 % oziroma 19,4 %, vendar opazimo močnejši padec šele pri starostni skupini 45 - 49 let, v kateri je po teh rezultatih 12,9 % v tujini zaposlenih z visokošolsko izobrazbo. Zadnje tri starostne skupine zajamejo tiste, ki so stari od 50 - 54, 55 - 59 in nad 60 let. V vseh treh jih je komaj 13,5 % oziroma 7,7 % v starostni skupini 50 - 54 let; 3,9 % v starostni skupini 55 - 59 let in 1,9 % v starostni skupini nad 60 let.

5.) NAJVAŽNEJŠI VZROKI ZAPOSLOVANJA IN ODHAJANJA SLOVENSКИH IZOBRAŽENCEV V TUJINO

Vzrokov je sigurno več. Prav gotovo vzroki zaradi katerih odhajajo v tujino na delo naši izobraženci niso identični tistim zaradi katerih odhajajo tja npr. nekvalificirani delavci. Toda čeprav so nam glavni vzroki za odhod na delo v tujino znani, smo izvedli leta 1971 med znanstvenimi delavci in na inštitutih in na Univerzi obsežno anketo v kateri smo te ljudi med drugim vprašali, kaj je po njihovem mnenju glavni vzrok za odhajanje naših akademsko izobraženih ljudi na delo v inozemstvo. Odgovore

smo dobili od 808 znanstvenih delavcev, to se pravi, da je na zastavljeno vprašanje odgovorilo več kot 1/3 v teh inštitucijah zaposlenih z najmanj visokošolsko izobrazbo. Po njihovem mnenju so glavni vzroki za odhod na delo v inozemstvo naslednji:

1.)	Višji realni dohodki v tujini	14,2 %	odgovorov
2.)	Doma prenizki dohodki	10,0 %	-"-
3.)	Premalo sredstev za raziskave	8,8 %	-"-
4.)	Zunaj boljša oprema	8,6 %	-"-
5.)	Doma ni ustrezne zaposlitve	8,6 %	-"-
6.)	Zunaj gledajo le na sposobnost	5,6 %	-"-
7.)	Slabi medsebojni odnosi v del.organiz.	5,0 %	-"-
8.)	Zunaj višji standard	4,8 %	-"-
9.)	Nemožnost napredovanja doma	4,6 %	-"-
10.)	Rezultati raziskav se ne realizirajo	4,5 %	-"-
11.)	Nerazumevanje okolja	3,9 %	-"-
12.)	Zunaj večja možnost za uveljavitev	3,8 %	-"-
13.)	Doma premajhen ugled	3,5 %	-"-
14.)	Osebni razlogi	2,1 %	-"-
15.)	Drugi razlogi	12,0 %	-"-

Rezultati, ki smo jih dobili na v anketi zastavljeno vprašanje kaj jih je vzpodbudilo, da so se zaposlili v tujini pa so naslednji:

1.)	Osebni razlogi	14,6 %	odgovorov
2.)	Doma nisem dobil stanovanja	12,4 %	-"-
3.)	Nemožnost napredovanja v stroki	12,4 %	-"-
4.)	Slabi odnosi v kolektivu kjer je bil zaposlen	10,7 %	-"-
5.)	Težko dobiti sredstva za raziskave	5,8 %	-"-
6.)	Imel premajhne dohodke	5,4 %	-"-
7.)	Rezultati raziskav se niso realizirali	5,4 %	-"-
8.)	Znanstvena disciplina v kateri delal doma preslabo razvita	5,4 %	-"-
9.)	Delo ni ustrezalo izobrazbi	5,1 %	-"-
10.)	Doma ima znanstvenik premajhen ugled	1,8 %	-"-
11.)	Politični razlogi	2,9 %	-"-
12.)	Drugi razlogi	11,8 %	-"-

Odgovori v Sloveniji anketiranih se na prvi pogled precej razlikujejo od tistih, ki delajo v tujini. Toda pri podrobnejši primerjavi podatkov vidimo, da so prisodili bistveno različno pomembnost za odhod na delo v tujino le dvem vzrokom.

a) Iz odgovorov v tujini živečih naših akademsko izobraženih ljudi je glavni razlog za odhod v tujino procentualno največjega števila ljudi osebne narave. Za tem odgovorom se v 90 % primerov skriva poroka z inozemcem oziroma inozemko. Očitno so pri izpolnjevanju ankete v Sloveniji anketirani pozabili, da "ljubezen ne pozna meja".

b) Sodeč po odgovorih anketirancev, ki žive v inozemstvu je večji zaslužek v tujini le eden srednje pomembnih vzrokov za zaposlitev izven Jugoslavije, doma pa smatramo to za poglavitni razlog odhoda vedno številnejših visokošolsko izobraženih ljudi v tujino. Kdo je bližje resnici pa si ne upam trditi.

6.) ZAKLJUČEK:

Izobraženci predstavljajo manjšino prebivalstva, toda pri gospodarskem in družbenem razvoju kljub omejenemu številu igrajo važno vlogo. Zato tudi mi v Sloveniji posvečamo našim izobražencem, ki so zaposleni v tujini precejšnjo pozornost. Na žalost pa o njih vemo prav malo. Na podlagi dela gradiva, ki smo ga zbrali v našem inštitutu za "Republiški sekretariat za prosveto in kulturo" in sem ga danes v tem sestavku osvetlil, vendar lahko napravimo nekaj zaključkov.

- 1.) Momentalno se po naši oceni nahaja v tujini približno 1000 - 1200 izobražencev z visokošolsko izobrazbo.
- 2.) Njihova povprečna starost je okrog 39 let.
- 3.) Procentualno največ jih je zaposlenih v ZR Nemčiji, vendar je njihov delež precejšen tudi v ostalih državah Zah. Evrope in Sev. Amerike, najdemo jih pa tudi na vseh ostalih celinah.
- 4.) Največ v tujini zaposlenih slovenskih izobražencev je končalo tehnične fakultete in medicino.
- 5.) Glavni vzroki za odhod v tujino so ekonomske in osebne narave.

Razumljivo je, da v današnjem času, ki ga zlasti v publicistiki pogosto in radi označujejo kot "mobilna doba" ne moremo preprečiti odhajanja naših strckovnjakov v tujino. Vendar bi morali z njim vzdrževati tesne stike, saj bi lahko ti, kot sem že v uvodu omenil, veliko doprinesli k hitrejšemu družbenogospodarskemu razvoju Slovenije.

Metod VOJVODA

POSKUS DEJAVNOSTNE OPREDELITVE SLOVENSКИH IZSELJENCEV V VELIKI BRITANIJИ

Poskus dejavnostne opredelitve temelji na osnovi ankete, ki je bila poslana 360 slovenskim in mešanim družinam v Veliki Britaniji leta 1969. Število odgovorov ni izpolnilo pričakovanja. Sodelovala je slaba petina anketiranih družin, zato pričujoči poizkus ne more osvetliti celotne izseljenske problematike.

Podatki so preskopi, da bi lahko opredelili in ocenili geografsko razširjenost in številčnost slovenskih izseljencev v Veliki Britaniji. Navedemo lahko le splošno dejstvo, da so slovenski izseljenci v Veliki Britaniji močno razpršeni po vsem otočju, le posamezne industrijske regije so jih več pritegnile.

Nad 58% anket je prišlo iz štirih območij: Južnega Walesa (Glamorgen), Yorkshira, Warwickshira in Londona. Številčne ocene so še bolj nezanesljive. Iz leta 1967 navajajo število 600, novejši podatek se je dvignil že na 4000 izseljencev.

Večino izseljencev v Veliki Britaniji lahko označimo kot politične emigrante, ki so se izselili po drugi vojni. 57% anketirancev se je priselilo med leti 1947-48, v petdesetih letih se jim je pridružilo nadaljnjih 28% anketirancev. Med njimi večina žensk, sorodnic ali družinskih članov teh izseljencev. Analiza dejavnostne preselitve se nanaša v glavnem na te izseljence, zato tudi tako maloštevilna anketa kaže specifične značilnosti izseljenske problematike.

Analiza obravnava 66 anket, skupno 183 oseb (to je približno tretjina povojnih emigrantov - ocena iz leta 1957). Družine z dva do štiri člani so bile glavna skupina (45 ali 58%), enočlanska gospodinjstva so predstavljala 14 ali 21% anketirancev in veččlanske družine le 7 ali 11%.

Doseljivanje Slovencev v Veliko Britanijo se je izvršilo v dveh naletih. V letih 1947/48 je prišlo največ izseljencev (57%), to so bili v glavnem moški v starostni skupini 20 - 30 let, motiv izselitev je bil političen. Med leti 1950-60 je prišla druga skupina izseljencev, med njimi so prevladovali ženske, ki so bile ob času vselitve tudi v starostni skupini od 20 do 30 let. Jugoslovanska zakonodaja je v tem razdobju omogočila izselitev družinskih članov za svojci v inozemstvo.

Priseljencev pred drugo vojno je zajela anketa malo, le dobrih 5%, to so bili stari ekonomski izseljenci. V veliki meri lahko ta nagib pripišemo tudi izseljencem med leti 1960/70, ki predstavljajo slabih 10% anketiranih priseljencev. Glede starostne strukture priseljencev je treba

omeniti, da se je preselilo v glavnem mlado prebivalstvo med 15 in 30 leti (64% anketiranih priseljencev), kar je značilno za ekonomske izseljence in je pri političnih le sovpadanje.

Večina priseljencev je prišla v Veliko Britanijo brez poznanstva (60% anketirancev), le dobrih 12% je imelo sorodnike, to so bile žene in otroci emigrantov; 28% pa je imelo znance, večinoma že prve povojne emigrante, zato so predvsem ženske prišle v Anglijo po posredovanju znancev. Le malo izseljencev je imelo angleške znance.

Največ družin se je formiralo šele v Britaniji, večinoma po letu 1955. Kar 55% zakonov je bilo sklenjenih šele tam, doma samo dobrih 10%, nadaljnjih 10% v Avstriji ali Italiji, ostalo so večinoma samski anketiranci.

Vzporedno s sklepanjem slovenskih zakonskih zvez so pričeli nastajati mešani zakoni; med anketiranimi je 17 mešanih zakonov in presenetljivo je, da kar 7 teh zakonov nima otrok. Na splošno je med anketiranci dosti zakoncev brez otrok (23%), večina anketiranih družin ima normalno strukturo (starši - otroci 44%).

Bivanje zunaj matične dežele je vplivalo na nacionalno opredelitev. Pri mešanih zakonih so se otroci opredelili po državljanstvu - British, presenetljivo pa je, da se je kar 20% otrok slovenskih staršev opredelilo po nacionalni pripadnosti - British. To so bili predvsem oni, ki so bili rojeni v Britaniji in jim pripada britansko državljanstvo. Tudi nekateri starejši izseljenci so navedli kot narodnost britansko državljanstvo, kar odkriva njihove prvotne politične nagibe. Še vedno se je 68% anketirancev deklariralo za Slovence. Opredelitev slovenskih otrok kot "British" je razumljiva spričo trajnega bivanja v tuji sredini in obveznega šolanja v britanskih šolah. To vpliva na pogovorni jezik v družinah. V 42% anketiranih družin je bil pogovorni jezik slovenski, 35% družin se je pogovarjalo izključno angleško. V to skupino so vključeni vsi mešani zakoni in delno posamezniki, ki nimajo priložnosti govoriti slovensko zaradi bivanja v tuji sredini. 22% družin je navedlo, da občasno govore slovensko, to so predvsem družine s šoloobveznimi otroki, kjer prihaja angleščina vedno bolj v domačo dnevno rabo.

Preden pridemo do pregleda dejavnostne preseljitve, moramo okarakterizirati še današnjo starostno strukturo. Tu lahko ločimo dve starostni skupini. Povojni izseljenci so najštevilnejši v starostni skupini od 26-50 let. Ti so zapustili Slovenijo v starosti nad 20 let in tvorijo 63% anketiranih med priseljenci. Druga skupina je v starosti do 25 let, ta je pretežno rojena v Britaniji (80%). Starejši družinski člani rojeni v Britaniji so Angleži v mešanih zakonih in predstavljajo 20% anketiranih. Skupina nad 50 let zajema 32% anketiranih izseljencev.

Migracije, ki se vršijo pod kakršnimi koli pogoji, povzročajo v migrantih obsežne materialne in psihične spremembe. V kolikor so migracije

samoinicativno ekonomsko pogojene, vodijo čisto k uspešni socialno ekonomski preobrazbi. Pri takozvanih političnih selitvah ni samoinicativnega ekonomskega vzgiba. Te selitve niso prostovoljne, niso plod podjetniške težnje, temveč so povzročene z zaostrenimi političnimi naspotji, ki izključujejo kompromisne rešitve. Posledice takih razmer so večkrat selitve tistega prebivalstva, ki ni imelo namena spreminjati svojega okolja. Migrirajo prebivalci, ki niso nosilci inovativnih teženj. Zaradi tega je proces družbeno socialnega preslojevanja počasnejši, spremljan s čestimi konflikti in obremenjen s togimi konservativnimi pojmovanji, ki se upirajo dinamičnemu preobražanju.

Vse to obeležje je značilno za^{te} slovenske izseljence. Le manjši delež izseljencev bi po lastni podjetnosti ekonomsko migriral.

Socialno poreklo izseljencev je bilo kmečko (51%), delavsko (20%), samo 12% jih je pripadalo trgovskemu in obrtniškemu sloju, 17% pa uradniško uslužbenskemu. Že struktura doma in dejavnost pred selitvijo sta soodločala pri dinamiki kasnejšega preslojevanja. Med anketiranimi izseljenci v Britaniji jih je bilo 30% aktivnih v kmetijstvu in gozdarstvu, 16% dejavnih v terciarnih dejavnostih, 17% v kvartarnih dejavnostih, 22% pa jih je bilo pred vojno vzdrževanih. Nekaj od teh je bilo v šolah in so se kasneje hitreje adaptirali na nove razmere.

Regionalno poreklo slovenskih izseljencev je tako razbito, da bi bilo težko ločiti izrazita jedra, saj so posamezniki prišli iz vseh koncev Slovenije. Mogoče bi veljalo omeniti, da je delež Dolenjcev in Štajercev precej visok. Pomembno je dejstvo, da velik del izseljencev ni šel po izselitvi naravnost v Veliko Britanijo (38%), ampak so se ti nekaj časa zadržali na začasnem delu v Avstriji, Italiji in Nemčiji. Deset procentov zakonskih zvez anketiranih je bilo sklenjenih v teh deželah začasnega bivanja in skupaj so se potem odpravili v Veliko Britanijo.

Izseljenci so prišli v Anglijo brez predhodnega poznavanja razmer, v novo kulturno in jezikovno območje, ki je predstavljalo dosti objektivnih težav. Tu se je pokazala podjetniška sposobnost prišlekov. Izseljenci, ki so doma delali v kmetijstvu in kot delavci, so se oprijeli najrazličnejšega manualnega dela in so kazali manj dinamike v spreminjanju dejavnosti in kraja bivanja. Mnogo jih je po začasnem zaposlitvi v kmetijstvu kmalu prešlo v industrijo, posebno v rudarstvo. 50% anketiranih je zaposlenih v industriji in rudarstvu. Posebno stabilno je bilo zaposlovanje nekdanjih kmečkih delavcev v rudarstvu, pri teh so bila zabeležena samo gibanja v okviru različnih rudnikov, niso pa prešli v druge panoge dejavnosti. V terciarnih dejavnostih se je zaposlilo 8% anketirancev, v kvartarnih dejavnostih pa 20% (uslužbenci in uradniki). Zasebnikov je bilo 8%.

V okviru slednjih dveh skupin se je odrazila največja dinamika v preseljanju. Kljub temu, da je večina pričela z nekvalificiranim poslom, so si posamezniki hitro ustvarili boljše pogoje. Med temi priseljenci je najmočnejša dejavnostna in prostorska mobilnost, ki se je ustavila šele z

dosego boljšega socialnega in ekonomskega položaja.

Aktivno zaposleni so (po anketi) večkrat menjali svojo zaposlitev in se oprijemali najrazličnejših opravil. 36 % zaposlenih je menjalo zaposlitev 3-4 krat, 41 % 1-2 krat, 6 % pa tudi po večkrat. Močno stabilna je bila skupina rudarjev, ki so se rekrutirali iz nekdanjih kmečkih delavcev. 17 % anketiranih po navedbah ni menjalo svoje zaposlitve. Značilna je dejavnostna dinamika malega števila zasebnikov. Nekateri so se dvignili od začasnega nekvalificiranega dela do upravnikov in lastnikov restavracij. Vedno pa je bila ustvarjena širša usposobljenost že v domovini (šolanje, opravljanje dinamičnih poklicev). 14% nekdanjih aktivnih delavcev je danes v kategoriji upokojenih, med njimi je nekaj vdov.

Ustrezno z menjavo zaposlitve je vezana sprememba kraja bivanja. Od 2 do petkrat je menjalo kraj bivališča 56 % anketiranih, enkrat 13 %, več kot petkrat 9 % in nikoli 22 % anketirancev. Opazna je velika dinamika pred sklenitvijo zakona, po sklenitvi zakonske zveze se selitvena dinamika bistveno spremeni. 52 % anketirancev sploh ni spremenilo bivališča v kraju zadnje zaposlitve po sklenitvi zakona, 21 % pa enkrat. Tu se odraža tradicionalna nemobilnost. Ko si izseljenci kupijo hišo, so dosti manj mobilni kot Angleži. Ponovno se odraža dinamika in mobilnost zaposlenih v terciarnih in kvartarnih dejavnostih, ki veliko bolj aktivno skušajo izboljšati svoj ekonomski položaj, manualni delavci so bolj nagnjeni k stabilnosti, ti priseljenci so zelo malo izboljšali svojo kvalifikacijo. Tuja kulturna in jezikovna sredina je ustvarila za nekatere oviro, ki jo le stežka premagujejo. Presenetljivo visok delež izseljencev ni pridobil prav nobene kvalifikacije in se samo naučil angleškega jezika. Četrtnina jih je navedla, da so opravili razne tečaje. Seveda sta zvrst in kvaliteta teh tečajev različni, saj so tu vključeni razni rokodelski tečaji, pa tudi jezikovni in administrativni. Le pet anketiranih oseb je pridobilo višje diplome, med temi sta dva univerzitetna učitelja. Mlajša generacija je bila vključena že v regularno šolanje.

Kot odraz materialnega dosežka nam služi samo podatek o lastništvu bivališča. Razumljiva težnja vseh izseljencev je ustvariti si lasten dom. 59 % anketirancev poseduje hiše, 11% jih živi v takoimenovanih družbenih hišah "consil houses", 9 % jih stanuje v lastnem stanovanju ter 18% v najemniškem. Le eden poseduje več hiš.

Na koncu je imela anketa namen ugotoviti kulturne vezi z domovino in povezanost preko slovenskega tiska. Ker so to večinoma politični emigranti je razumljivo, da kot redno slovensko čtivo prebirajo zamejske verske liste (100% anketiranih), delno tudi naš verski tisk in razno emigrantsko časopisje. Le nekaj izseljencev prebira osredne slovenske časopise, to so predvsem intelektualci. Zabavne publikacije in nekateri lokalni časopisi iz domovine so nekaterim tudi redno čtivo. Opazna je razlika med emigranti po letu 1957. Ti imajo naročenih več časopisov iz Slovenije in njihovi stiki z domovino so močnejši.

Preslojitvena dinamika slovenskih izseljencev v Veliki Britaniji je bila odvisna močno od dejavnostne razgibanosti že doma. Nekdanji agrarni in nekvalificirani delavci so ohranili v novem okolju močnejšo dejavnostno stabilnost vezano na delo v industriji ali rudarstvu. Dejavnostna mobilnost je močnejša pri izseljencih, ki so že doma izhajali iz bolj dinamičnih struktur, ali so že doma opravili prvo dejavnostno preslojitev ali pa začeli graditi višjo strokovno usposobljenost.

Vladimir KLEMENČIČ

SEZONSKA ALI ZAČASNA ZAPOSLOITEV PREBIVALSTVA SLOVENIJE V INOZEMSTVU V LETU 1968 V LUČI SOCIALNEGA, EKONOMSKEGA IN REGIONALNEGA RAZVOJA

SPLOŠNI UVOD

Prebivalstvo na ozemlju SR Slovenije je že več kot 100 let tradicionalno navezano na iskanje dela v inozemstvu, ker je bil vselej prirodni prirastek odraslega prebivalstva večji od rasti delovnih mest. V času stoletnega razvoja se vse bolj veča pritisk za zaposlitev slabo zaposlenega kmečkega prebivalstva, v novejšem razdobju pa tudi žena, poročenih in neporočenih žensk, kmečkih, nekmečkih in iz delavsko-kmečkih gospodinjstev.

Vse do druge svetovne vojne so bili v inozemstvu sezonsko zaposleni predvsem moški in nekvalificirani kmetje. Neporočeni sezonski delavci so večinoma postajali stalni izseljenci v tujini. Večina poročenih sezoncev se je po določenem času vračala nazaj v domovino. Vzroki za odse-ljevanje v tujino so bili do druge svetovne vojne izrazito socialne narave, saj so poročeni sezonski delavci s svojim delom v inozemstvu dopolnjevali dohodek, ki jim ni zadoščal s kmetovanjem na svoji zemlji za preživljanje družine. Le manjši del sezonsko zaposlenih v inozemstvu si je mogel prihraniti toliko, da je lahko pokrival osnovne socialne potrebe družine, ter hkrati lahko izboljšal svoj gospodarski položaj z nakupom zemlje, strojev in s preureditvijo stanovanjske hiše ali gospodarskih poslopij.

Po drugi svetovni vojni so pa med sezonskimi delavci vse bolj številni tisti, ki odhajajo na delo v tujino predvsem iz težnje po izboljšanju svojega gospodarskega položaja z izpopolnjevanjem v kvalifikaciji in hitrim zaslužkom, ki jim omogoča ureditev ali izboljšanje stanovanjskih razmer, zvišanje življenjskega standarda z nabavo avtomobila in tehničnih gospodinjstevskih potrebščin, ali pa nabavo strojev za ustvaritev lastne delavnice ali avtoprevozniškega obrata.

V zadnjih letih se med sezonskim-i izseljenci vse bolj povečuje odstotek nekmetov z določeno kvalifikacijo. Zaradi težnje žena po zaposlitvi se pa tudi vse bolj povečuje med sezonsko izseljenimi delavci v tujino odstotek žensk.

Ob pripravi konceptov ekonomskega razvoja se odpira vprašanje, do kakšne mere je sezonsko zaposlovanje naše delovne sile v tujini ekonomsko in politično utemeljeno. Pogledi na sezonsko zaposlitev prebivalstva Slovenije v tujini so zelo različni in se tudi iz razdobja v razdobje hitro

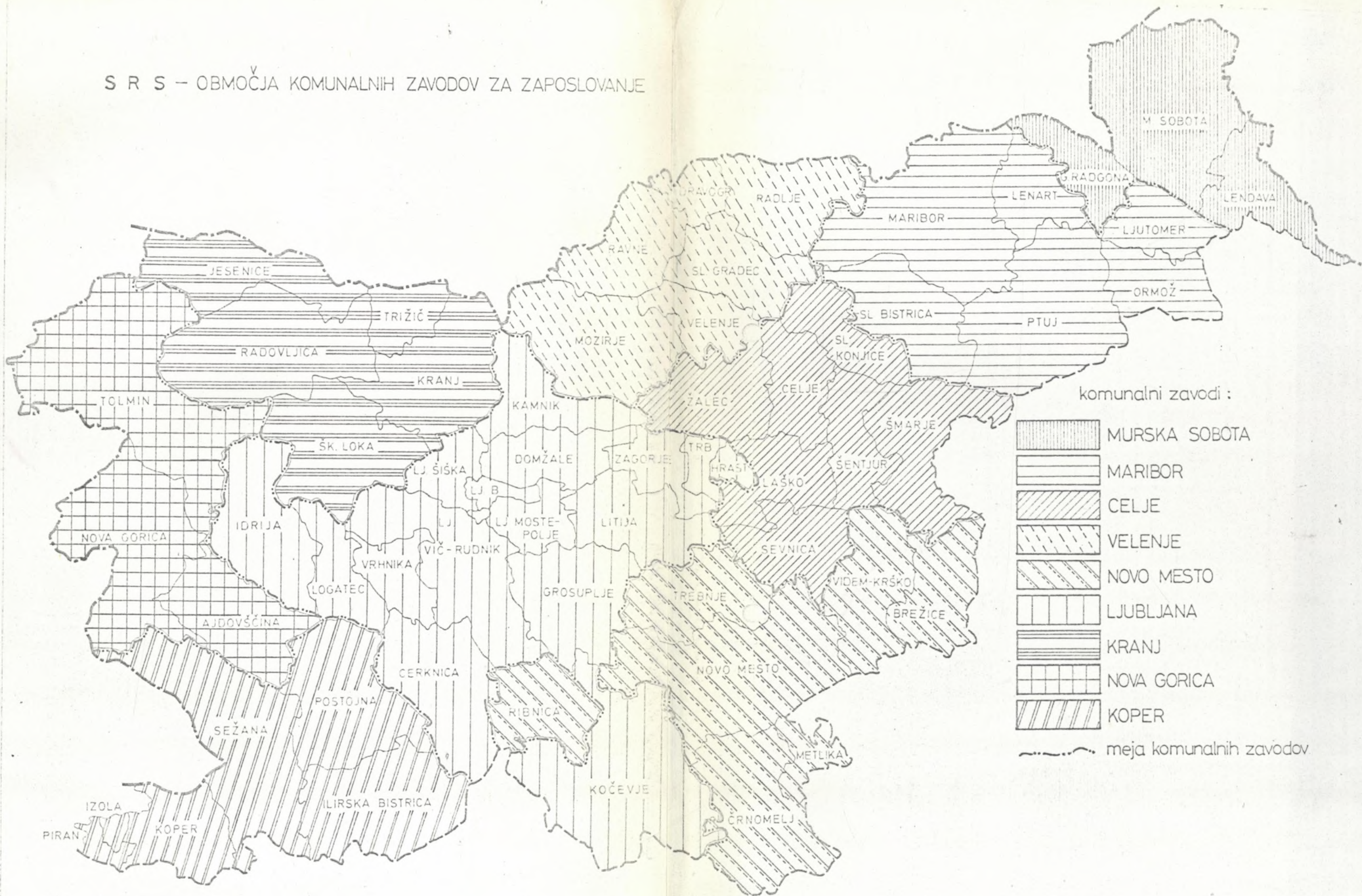
menjujejo. Študije, ki bi temeljito in vsestransko s socialnega, regionalnega in ekonomskega aspekta analizirala problem sezonskega izseljevanja delavstva iz Slovenije v tujino, nimamo. Za to nam primanjkuje ustrezna dokumentacija. Ne razpolagamo s statističnimi podatki o številu sezonsko prebivajočih izseljencev iz Slovenije v inozemstvu, o njihovi regionalni porazdelitvi po svetu, o njihovi demogeografski strukturi, starosti, spolu, poklicu in šolski izobrazbi ter kvalifikaciji, in o položaju na delovnem mestu. Nimamo tudi dovolj podatkov o času njihove izselitve iz Slovenije, podatkov o njihovih življenjskih, stanovanjskih in političnih pogojih. Razpolagamo pa tudi z zelo skromnimi podatki o načinih povezovanja sezonskih delavcev v tujini s SR Slovenijo ali s socialnimi, političnimi in gospodarskimi organizacijami slovenske skupnosti v tujini.

Boljše poznavanje problemov naših sezonsko zaposlenih delavcev v tujini bi nam bilo lahko osnova za ugotavljanje eventuelne možne vloge naših ljudi v tujini ob nadaljnjem perspektivnem ekonomskem razvoju Slovenije. Že po nepopolnih podatkih in mimo grede zbranih skromnih informacijah lahko ugotavljamo, da opravljajo Slovenci v svetu tudi zahtevne intelektualne poklice celo v znanstvenih ustanovah in na univerzah. Slovenci zasedajo po svetu tudi pomembne ključne položaje velikih gospodarskih ustanov. Nekateri imajo tudi politično pomembna mesta v državni upravi tujih držav. Slovenci torej delujejo v tujih državah tudi v vodilnih družbeno in gospodarsko pomembnih funkcijah, s katerimi se ob našem povezovanju s svetom in stopnjevanim gospodarskim razvojem Slovenije vse intenzivneje srečujemo in povezujemo. Prav zato pomeni preučevanje in stalno spremljanje naše emigracije in sezonskih delavcev v tujini eno od temeljnih nalog naše družbene skupnosti. Pravilno in pravočasno vključevanje in povezovanje naše ekonomske emigracije in naših sezonsko v tujini zaposlenih delavcev z našim razvojem je lahko pomemben, v nekaterih področjih pa celo odločilen dejavnik družbenoekonomskega razvoja Slovenije.

UVOD V ANALIZO SEZONSKO ZAPOSLENEGA PREBIVALSTVA SLOVENIJE V TUJINI LETA 1968

Dejanskega števila v tujini sezonsko zaposlenih prebivalcev Slovenije ne poznamo. Doslej še tudi nismo opredelili pojem sezonskega zaposlenca v tujini in pojem pravega ekonomskega zaposlenca, zato, ker še nismo dobro razmejili kategoriji Slovencev. Nismo ločili tiste, ki so sezonsko naseljeni v tujini, od tistih, ki so že tam za stalno naseljeni. Ne moremo govoriti o številu sezonsko zaposlenih v tujini in o številu ekonomskih izseljencev, ki so se iz Slovenije za stalno odselili v tujino. Menim, da lahko uvrščamo med sezonsko zaposlene v tujini vse tiste, ki v tujini nimajo stalnega delovnega mesta, a imajo v Sloveniji svoje družine odnosno se kot neporočeni v kakršnikoli obliki še ekonomsko povezujejo

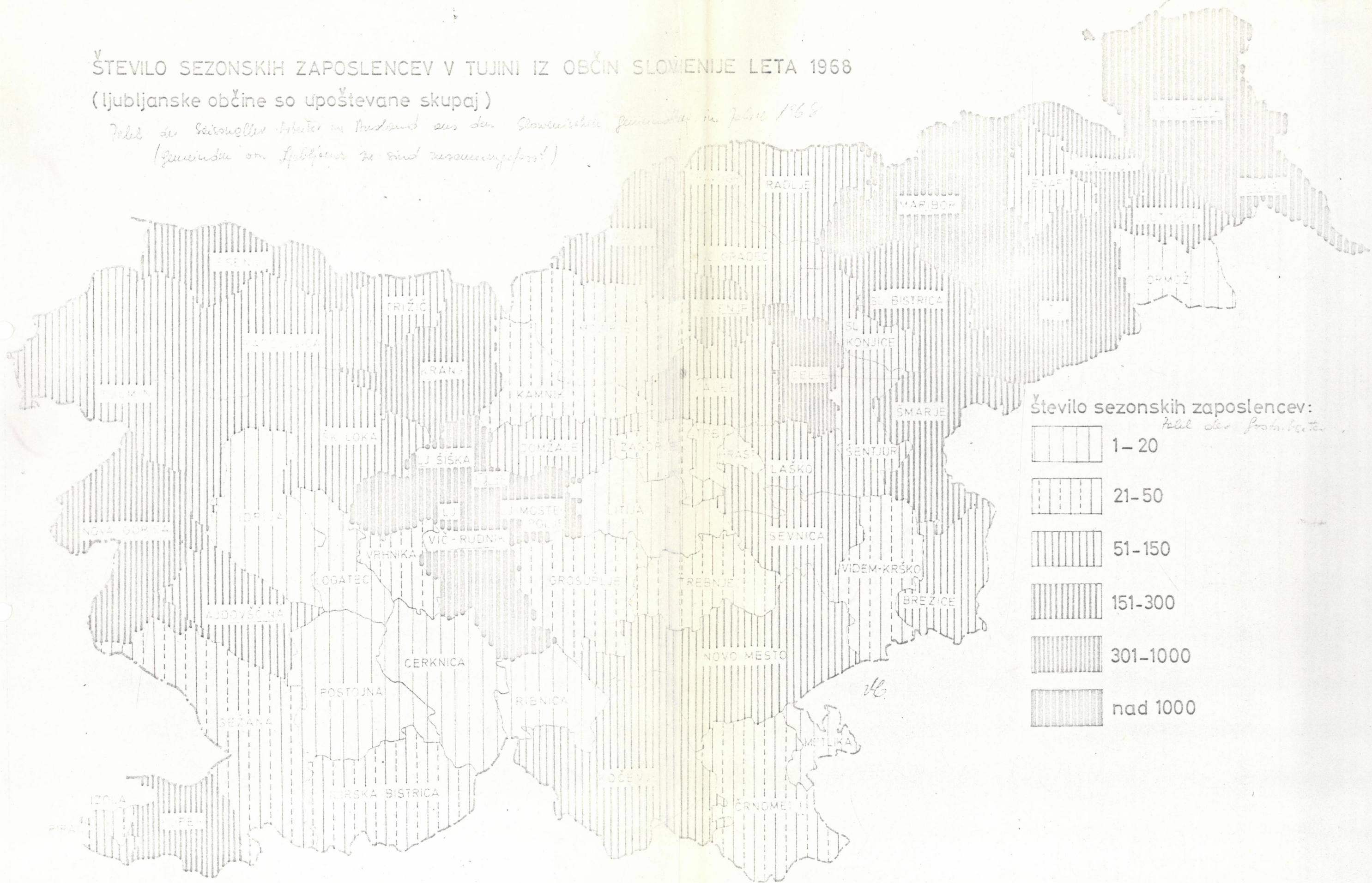
S R S - OBMOČJA KOMUNALNIH ZAVODOV ZA ZAPOSLOVANJE

ŠTEVILO SEZONSKIH ZAPOSLENCEV V TUJINI IZ OBCIN SLOVENIJE LETA 1968

(ljubljske občine so upoštevane skupaj)

*Zahl der Saisonellen Arbeiter im Ausland aus den slowenischen Gemeinden im Jahre 1968
(Gemeinden um Ljubljana zu sind zusammengefasst)*

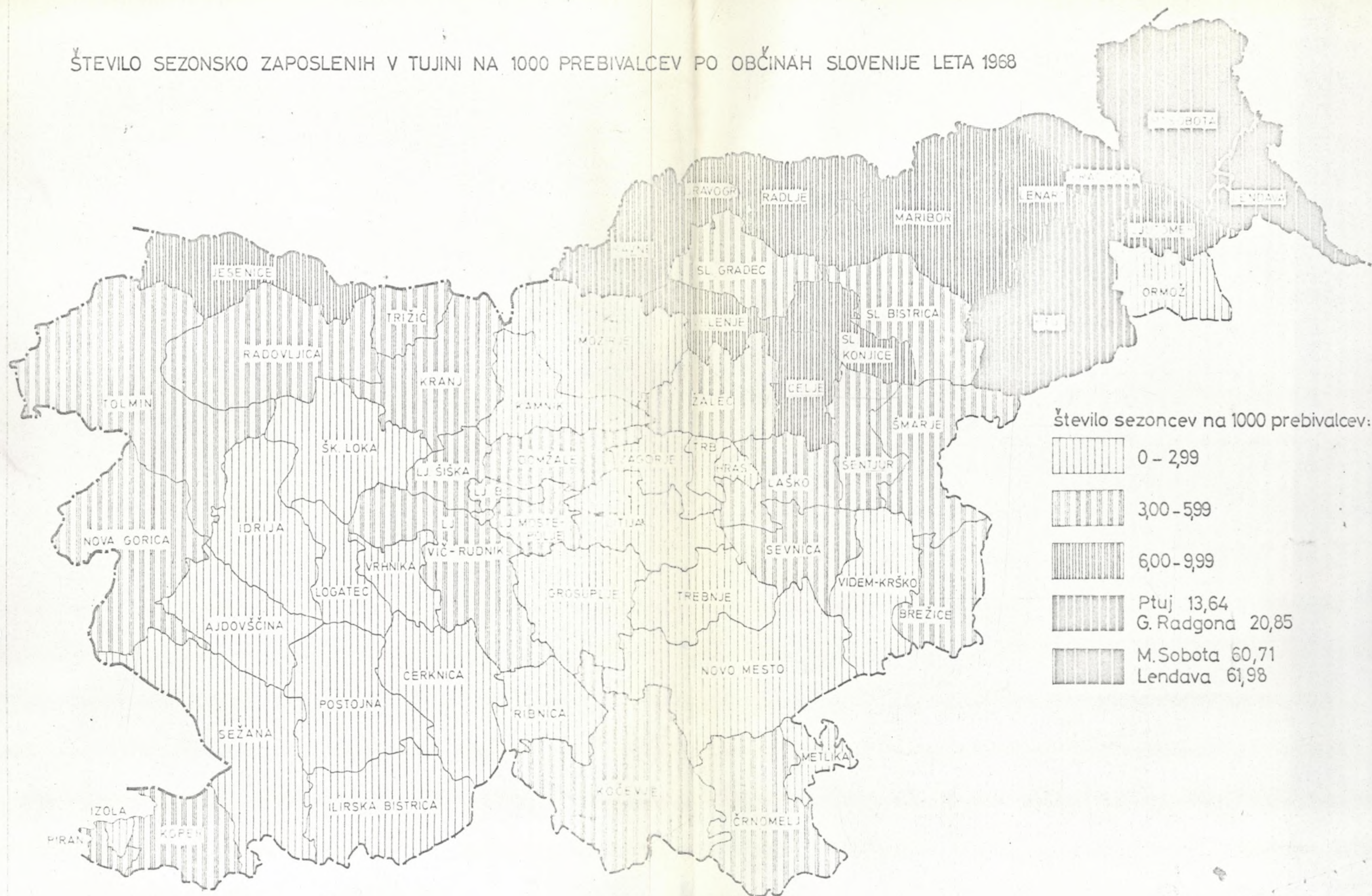
z družino svojih starišev in tudi prihajajo občasno domov. Sezonsko zaposleni v tujini so predvsem tisti, ki del svojih dohodkov pošiljajo iz tujine domov in z delom dohodka tudi vzdržujejo svoje družine ali starše. Nimam namena v tej študiji opredeljevati kategorije sezonskih delavcev, saj to terja posebno študijsko delo. Tako bi sicer opredelili sezonskega in ekonomskega izseljenca iz Slovenije, a bi hkrati nakazali tudi vrsto prehodnih tipov.

Za analizo sezonsko zaposlenih prebivalcev Slovenije v tujini razpolagamo s podatki komunalnih zavodov za zaposlovanje delovne sile. O delavcih, sezonsko zaposlenih v tujini iz Slovenije, govorimo zato, ker so, kakor bomo videli iz kasnejših analiz, uvrščeni med nje tudi delavci, ki so se najpreje preselili v Slovenijo iz drugih republik Jugoslavije in nato odšli iz Slovenije na sezonsko delo v tujino. Ker so med sezonskimi delavci, ki so registrirani kot sezonski delavci v tujini iz Slovenije v letu 1968, pomešani tudi delavci drugih narodnosti iz drugih republik Jugoslavije, ne moremo govoriti izključno o sezonsko izseljenih Slovencih iz Slovenije, temveč na splošno, o sezonskih izseljencih iz Slovenije. Pri tem moramo že vnaprej poudariti, da je med registriranimi sezonsko izseljenimi delavci iz Slovenije po stanju leta 1968 število sezonskih delavcev iz drugih republik Jugoslavije v tujini nižje od 10% od skupnega števila sezonsko izseljenih iz Slovenije (Karta I.).

Pri vseh zavodih za zaposlovanje v Sloveniji (Karta II.) so registrirali leta 1968 13.428 sezonsko zaposlenih v tujini. To je prav gotovo nižje število kot je bilo dejansko število vseh sezonsko izseljenih iz Slovenije v tem letu. V to število niso vključeni vsi tisti, ki so sicer sezonsko zaposleni v tujini, a so se tam zaposlili po neuradni poti mimo komunalnih zavodov za zaposlovanje leta 1968; v še večji meri pa v preteklih letih, med letoma 1961 - 1968. Čeprav je skupno število registriranih sezonskih delavcev iz Slovenije po komunalnih zavodih, ki so bili zaposleni v tujini, v letu 1968 razmeroma nizko (13.428), pa nam ti podatki vendarle lahko služijo kot dobra osnova za vzorčno raziskavo. problemov sezonsko izseljenih delavcev iz Slovenije, tako iz ekonomskih kot socialnih in regionalnih aspektov. To še posebej zato, ker imamo podatke za analizo na nivoju komunalnih zavodov za zaposlovanje iz celotne republike.

Statistični podatki o sezonsko zaposlenih v tujini so vodeni po spolu, zakonskem stanu, starosti, strokovni usposobljenosti ali kvalifikaciji, po njihovi ekonomski navezanosti na lastno zemljo, po številu otrok, ki jih imajo v svojih družinah, glede na poreklo iz SR Slovenije, ali iz drugih republik Jugoslavije in po socialnem položaju sezonskega delavca pred odhodom v tujino. Poleg tega imamo podatke po državah, kjer so zaposleni sezonski delavci iz Slovenije, podatke o času njihove zaposlitve v tujini in pa tudi, kolikokrat so bili že kot sezonsko zaposleni v tujini.

ŠTEVILO SEZONSKO ZAPOSLENIH V TUJINI NA 1000 PREBIVALCEV PO OBČINAH SLOVENIJE LETA 1968

DEMOGRAFSKA STRUKTURA SEZONCEV

Komunalni zavod za zaposlovanje	Št. se- zoncev	S p o l		ni po- datkov	Z a k o n s k i s t a n				Starost sezonskih delavcev					ni po- datkov
		moški	ženski		poročen	samski	ločen	ni podatkov	pod 20 let	20-29 let	30-39 let	40-49 let	nad 50 let	
I. KRANJ	št. 756	410	346		321	413	19	3	158	367	174	47	10	
	%	54,2	45,8		42,5	54,6	2,5	0,4	20,9	48,9	23,0	6,2	1,3	
II. LJUBLJANA	št. 1613	1137	476		681	857	41	34	185	935	366	88	22	17
	%	70,5	29,5		42,2	53,2	2,5	2,1	11,5	58,0	22,7	5,4	1,4	1,0
III. NOVA GORICA	št. 359	151	208						95	56	15	10	4	179
	%	42,0	58,0						26,5	15,6	4,2	3,6	1,1	49,0
IV. KOPER	št. 349	172	177		111	225	10	3	119	138	65	20	6	1
	%	49,3	50,7		31,1	64,5	3,5	0,9	34,2	39,5	18,6	5,7	1,7	0,3
V. NOVO MESTO	št. 246	156	90		21	42	3	180	52	154	32	7	1	
	%	63,4	36,6		8,5	17,0	1,2	73,3	21,1	62,7	13,0	2,8	0,4	
VI. CELJE	št. 1282	698	573	11	371	794	19	98	263	760	193	50	9	7
	št.	54,4	44,7	0,9	28,9	62,0	1,5	7,6	20,5	59,4	15,0	3,9	0,7	0,5
VII. VELENJE	št. 680	211	469		285	365	13	17	192	278	135	56	19	
	%	31,0	69,0		41,9	53,7	1,9	2,5	28,2	40,9	19,9	8,2	2,8	
VIII. MARIBOR	št. 2732	1590	1142		1259	1319	72	82	547	1230	612	284	59	
	%	58,2	41,8		46,1	48,3	2,6	3,0	20,0	45,0	22,4	10,4	2,2	
IX. MURSKA SOBOTA	št. 5411	3614	1797						777	2319	1535	590	190	
	%	66,8	33,2						14,3	42,9	28,4	10,9	3,5	
SR SLOVENIJA	št. 13428	8139	5278	11	3049	4015	177	6187	2388	6237	3127	1152	320	204
	%	60,6	39,3	0,1	22,7	30,0	1,3	46,0	17,8	46,4	23,3	8,6	2,4	1,5

Podatki niso za vse naštete elemente popolni. Za skoraj vseh 13.428 sezonsko zaposlenih in izseljenih iz Slovenije leta 1968 imamo podatke po občinah in komunalnih zavodih za zaposlovanje, o številu, spolu, starosti, strokovni usposobljenosti in po državah zaposlitve, ter po panogah dejavnosti zaposlenih v tujini. Za del sezonskih izseljencev iz Slovenije, zaposlenih v tujini, razpolagamo tudi s podatki po občinah in komunalnih zavodih za zaposlovanje, o njihovem zakonskem stanu, o številu otrok, o obsegu zemlje, ki pripada njihovim matičnim gospodinjstvom, o številu matičnih gospodinjstev brez zemlje, o dolžini časa bivanja sezonskih delavcev v tujini, o pogostosti zaposlovanja sezonskih delavcev v tujini, o številu delavcev iz ostalih republik, ki so med sezonskimi delavci iz Slovenije v tujini zaposleni, ter o socialnem položaju sezonskih delavcev pred njihovim odhodom v tujino.

To statistično gradivo nam, čeprav je v določenem pogledu nepopolno, daje močno izpopolnjeni pogled v intenziteto selitvenih tokov iz posameznih področij Slovenije v tujino in o vzrokih ter posledicah le-teh. Daje nam tudi vpogled v diferenciacijo tipov selitvenih tokov, sezonskih delavcev v tujini po področjih Slovenije. Že sama analiza nam nakazuje, kje in kakšna je stopnja pomanjkanja delovnih mest v posameznih področjih Slovenije in kakšni tipi delovnih mest so potrebni po posameznih delih Slovenije, če hočemo zaustaviti tok sezonskega izseljevanja delavcev iz Slovenije v tujino. Podatki tudi nakazujejo gospodarskim organizacijam, kakšna industrija ali gospodarske ustanove se lahko uveljavljajo v prihodnosti glede na število sezonskih delavcev in njihove strukture po kvalifikaciji, starosti in spolu. Iz statističnega gradiva je jasno razvidno, koliko delovne sile oddajajo posamezna področja Slovenije v tujino, kakšna je ta delovna sila po spolu, kako je kvalificirana, in v kakšnih gospodarskih dejavnostih se zaposluje v tujini. Analiza nam tudi nakazuje, v kakšni meri se izseljuje iz posameznih področij Slovenije tip delovne sile, ki ga primanjkuje v sami regiji odselitve ali v drugih regijah Slovenije. Ta analiza nam tudi pokaže, v kakšni meri prispeva zaposlovanje naše delovne sile v inozemstvu k praznenju nekaterih področij Slovenije. Rezultati te analize nam bodo tudi odprli dilemo, v koliko je vplivalo sezonsko odseljevanje prebivalstva v tujino na praznenje nekaterih področij Slovenije in katera področja še niso dosegla kritične gornje meje.

SEZONSKI DELAVCI IZ SLOVENIJE LETA 1968

Število sezonsko odseljenih v tujino po občinah Slovenije in po območjih komunalnih zavodov za zaposlovanje

Število sezonsko izseljenih delavcev v tujino je med občinami Slovenije zelo različno. Severovzhodna Slovenija, ki obsega območje Komunalnih zavodov za zaposlovanje Murska Sobota in Maribor, je dajala leta 1968

skupaj 60 % vseh sezonsko zaposlenih delavcev iz Slovenije v tujino. Skupaj z območji Komunalnih zavodov za zaposlovanje Celje in Velenje pa oddaja v tujino celotni štajerski del Slovenije tričetrť vseh sezonsko izseljenih delavcev iz Slovenije. Iz ostalih delov Slovenije daje 12% sezonsko izseljenih delavcev Komunalni zavod za zaposlovanje Ljubljana, 5,6 % Kranj, Komunalna zavoda za zaposlovanje Koper in Nova Gorica, ter Komunalni zavod za zaposlovanje Novo mesto pa dajejo skupaj le okoli 7 %.

Še bolj prostorsko nazorno se pokažejo izselitvena jedra sezonskih delavcev, zaposlenih v tujini, po občinah Slovenije. Samo občini Murska Sobota in Lendava dajeta tretjino od skupnega števila v tujini sezonsko zaposlenih delavcev (Tabela I.). Od skupnega števila v tujino odseljenih sezonskih delavcev prispevajo od 5 - 10 % občine Ljubljana, Maribor in Ptuj; od 1 - 2 % občine Kranj, Koper, Velenje, Jesenice, Radovljica, Nova Gorica, Ravne na Koroškem, Žalec, Ljutomer, Slovenska Bistrica in Šmarje pri Jelšah. Vse ostale občine, ki jih je skupaj 38, pa prispevajo k skupnemu številu sezonsko izseljenih delavcev po manj kot 1 %.

Kaj pomeni število sezonsko zaposlenih v inozemstvu za posamezno občino ali za območje posameznega komunalnega zavoda za zaposlovanje in kako se občine in komunalni zavodi za zaposlovanje med seboj po tem razlikujejo, nam pove tudi število sezonsko izseljenih delavcev v tujino leta 1968 po občinah in komunalnih zavodih za zaposlovanje Slovenije. Po manj kot 2 sezonsko izseljena delavca na 1.000 prebivalcev je imelo leta 1968 15 občin Slovenije; po 2 - 4 sezonsko izseljene delavce na 1.000 prebivalcev je imelo 12 občin; od 4 - 6 sezonsko izseljenih delavcev v tujino so imele vse ljubljanske občine in 14 ostalih občin; od 6 - 10 je imelo 10 občin, od 10 - 20, ena občina; od 20 - 50 ena občina; od 50 - 70 v tujino sezonsko izseljenih delavcev pa sta imele dve občini (Karta III.).

Občina Lendava je imela leta 1968 62 sezonskih delavcev na 1.000 prebivalcev, občina Murska Sobota 61, Ptuj 14, Ljutomer 10, Gornja Radgona 21; vse druge občine pa so imele manj kot 10 sezonskih delavcev v tujini na 1.000 prebivalcev. Občine Hrastnik, Logatec, Idrija, Ribnica na Dol., Ormož in Postojna, pa so imele po manj kot enega sezonsko izseljenega delavca v tujini na 1.000 prebivalcev. Velike razlike se kažejo tudi med območji komunalnih zavodov za zaposlovanje v Severovzhodni Sloveniji. Komunalni zavod za zaposlovanje Murska Sobota je z 52 sezonsko izseljenimi delavci na 1.000 prebivalcev znatno pred ostalimi komunalnimi zavodi za zaposlovanje. Za njim se zvrste komunalni zavodi Štajerske: Maribor z 8 sezonsko izseljenimi delavci na 1.000 prebivalcev, ter Celje in Velenje s 6 sezonsko izseljenimi na 1.000 prebivalcev. V območju Komunalnega zavoda za zaposlovanje Kranj je na 1.000 prebivalcev 5 sezonsko izseljenih delavcev; na območju

Komunalnega zavoda za zaposlovanje Nova Gorica okoli 4, na območju Komunalnega zavoda za zaposlovanje pa 3. Na območju Komunalnega zavoda za zaposlovanje Novo mesto pa sta 2 sezonsko izseljena delavca na 1.000 prebivalcev.

Odstotek žensk iz Slovenije med sezonsko zaposlenimi v tujini

Od skupnega števila 13.428 iz Slovenije sezonsko zaposlenih v tujini je 8.139 moških in 5.278 ali 39,3% žensk. Od skupnega števila 56 občin Slovenije je kar 18 takih občin, ki imajo med sezonsko izseljenimi delavci več žensk kot moških. V treh občinah predstavljajo ženske med izseljenimi delavci več kot 70 %, v petih občinah od 60 - 70 %, v desetih občinah pa od 50 - 60 %. Manj kot 20 % je med sezonsko izseljenimi žensk v treh občinah, od 20 - 30 % jih je v sedmih občinah, od 30 - 40 % jih je v petnajstih, od 40 - 50 % pa v trinajstih občinah.

Najmanj žensk, 29,5 %, je med sezonsko izseljenimi v tujini iz območja Komunalnega zavoda za zaposlovanje Ljubljana. Iz območja Komunalnega zavoda za zaposlovanje Murska Sobota je žensk 33,2 %, iz območja Komunalnega zavoda za zaposlovanje Novo mesto 36,6 %, iz območja Komunalnega zavoda za zaposlovanje Maribor 41 %, iz območja Komunalnega zavoda za zaposlovanje Celje 44 %, iz območja Komunalnega zavoda za zaposlovanje Kranj 45 %, iz območij Komunalnih zavodov za zaposlovanje Koper 50 %, Velenje pa 69 % žensk.

Ženske so močno v prevladi med sezonsko izseljenimi delavci iz občin Tolmin, Jesenice, Ravne na Koroškem, Dravograd, Slovenj gradec in Velenje, ter iz občine Ilirska Bistrica. To je torej iz tistih področij, kjer je industrija enostransko razvita in je dana možnost za zaposlitev le moškimi. Ženska delovna sila je v prevladi med sezonskimi izseljenci v skoraj vseh ostalih občinah Primorske: Nova Gorica, Idrija, Ajdovščina, Sežana in Postojna. Poleg tega pa so ženske med sezonsko izseljenimi delavci v prevladi tudi v občinah Kozjanskega in predalpskega hribovja z rudarskim Zasavjem: v občinah Šmarje pri Jelšah, Brežice, Šentjur pri Celju, Laško, Trbovlje in Zagorje, ter v občinah Slovenska Bistrica in Radlje ob Dravi.

Moški pa so v močni prevladi med sezonsko izseljenimi v tujini v gospodarsko močnejše razvitih občinah Gorenjske: Tržič, Kranj, Kamnik, Domžale, Škofja Loka, v Ljubljanskih občinah, pa tudi v relativno gospodarsko manj razvitih občinah Notranjske: Vrhnika, Logatec; v občinah Dolenjske: Ribnica na Dolenjskem, Grosuplje, Trebnje, Novo mesto, Metlika in Videm-Krško; ter v občinah Severovzhodnega dela Slovenije: Lendava, Ljutomer in Ormož.

Ta pregled nam kaže, da je za sezonsko odseljevanje žensk v tujino odločilna struktura delovnih mest v posameznih področjih Slovenije. Sezonska odselitev žensk je relativno manjša iz gospodarsko razvitejših področij in tistih gospodarsko manj razvitih področij, ki imajo več delovnih

mest za žensko kot za moško delovno silo (primer občine Murska Sobota).

Starostna struktura sezonsko izseljenih delavcev iz Slovenije

O starosti sezonsko izseljenih v tujino od skupnega števila 13.428 nimamo podatkov le za 204 sezonsko izseljene delavce ali za 1,5 %. Po starosti smo razdelili sezonsko izseljene delavce na 5 skupin: v skupino do 20 let, od 20 - 29 let, od 30 - 39 let, od 40 - 49 let, in na skupino v starosti nad 50 let. Skoraj polovica, 6.237 ali 46,4 %, je starih od 20 - 29 let, skoraj ena četrtnina (23,3 %) ali 3.127, je starih od 30 do 39 let, manj kot 20 let je starih 2.388 ali 17,8 %; od 40 do 49 let je starih 1.152 ali 8,6 %, nad 50 let pa je starih 320 ali 2,4 %.

Starostna struktura v tujini sezonsko zaposlenih delavcev se razlikuje med posameznimi občinami Slovenije. Z razlikami v starosti sezonsko izseljenih so izražene gospodarske razmere, rast in struktura delovnih mest po posameznih občinah, po posameznih gospodarskih središčih v okviru občin, ali pa po gospodarskih središčih, kamor gravitirajo posamezne občine.

Manj kot 10 % sezonsko zaposlenih delavcev v starosti pod 20 let nima noben komunalni zavod za zaposlovanje, od 10 - 15 % jih imata dva: Ljubljana in Murska Sobota; od 15 - 25 % jih imajo trije: Komunalni zavodi Kranj, Celje, Novo mesto. Nadpovprečno visok delež te starosti sezonskih delavcev, od 25 - 50 %, imajo trije Komunalni zavodi za zaposlovanje: Nova Gorica, Koper in Velenje.

To kaže, da odhaja v tujino delovna sila te starosti iz občin Ljubljane in Murske Sobote, ki dajejo tujini sorazmerno velik odstotek sezonskih delavcev iz Slovenije. Tod je odstotek v starosti do 20 let pod povprečkom te starosti sezonsko izseljenih delavcev iz Slovenije. Nadpovprečen pa je delež le-teh na območjih Komunalnih zavodov za zaposlovanje: Nova Gorica, Koper in Velenje.

Podobno sliko nam kaže tudi pregled po občinah. Manj kot 10 % sezonsko izseljenih delavcev v tujino v starosti do 20 let imajo štiri občine; devet občin jih ima od 10 - 15 %, polovica občin Slovenije pa ima med svojimi sezonsko izseljenimi te starosti od 15 - 25 %, kar se približuje povprečju te starosti med sezonsko izseljenimi delavci iz Slovenije. Dvajset občin ima sezonskih delavcev te starosti od 25 - 50 %. Pod 10 % sezonskih delavcev v starosti do 20 let imajo občine Ljubljane, Vrhnika, Logatec in Črnomelj; od 10 - 15 %, kar je še vedno pod povprečkom Slovenije, jih imajo občine Celje, Domžale, Izola, Tržič,

Hrastnik, Cerknica, Mozirje, Murska Sobota in Lendava. Od 10 - 25% sezonskih delavcev te starosti, kar je blizu poprečka starosti izseljenih sezonskih delavcev iz Slovenije, pa imajo občine Maribor, Kranj, Jesenice, Nova Gorica, Kamnik, Žalec, Trbovlje, Zagorje, Ljutomer, Idrija, Kočevje, Slovenske Konjice, Laško, Sevnica, Gornja Radgona, Litija, Trebnje, Lenart v Slovenskih goricah, Radlje ob Dravi, Slovenska Bistrica, Ptuj, Ormož in Novo mesto. Od 25 - 50 % te starosti imajo sezonsko izseljeni delavci iz občin Koper, Velenje, Radovljica, Škofja Loka, Postojna, Piran, Dravograd, Ravne na Koroškem, Slovenj gradec, Metlika, Ilirska Bistrica, Ribnica na Dolenjskem, Brežice, Tolmin, Ajdovščina, Sežana, Videm-Krško, Šentjur pri Celju in Šmarje pri Jelšah.

Sezonsko izseljene delavce v starosti od 20 - 29 let imata pod slovenskim poprečjem Komunalni zavod za zaposlovanje Nova Gorica in Koper (Nova Gorica jih ima manj kot 20 %, Koper pa od 20 - 40 %); blizu poprečka za celotno Slovenijo te starosti (od 40 - 50 %) pa imajo Komunalni zavodi za zaposlovanje Kranj, Velenje, Maribor, Murska Sobota. Med slovenskim poprečkom izseljenih sezonskih delavcev te starosti, od 50 - 60 %, imajo Komunalni zavodi za zaposlovanje Ljubljana in Celje; nad 60 % pa Novo mesto.

Pod poprečkom Slovenije ima med sezonsko izseljenimi delavci, starimi od 20 - 30 let, 13 občin, nad poprečkom te starosti jih ima 28 občin, blizu poprečka pa 15 občin. Do 20 % sezonskih delavcev v tujini v starosti od 20 - 30 let imata občini Nova Gorica in Ajdovščina; od 20 - 40% te starosti sezonskih delavcev, zaposlenih v tujini, imajo občine Koper, Tržič, Piran, Ravne na Koroškem, Slovenj gradec, Ljutomer, Cerknica, Tolmin, Grosuplje, Lenart v Slovenskih goricah in Radlje ob Dravi; od 40 - 50 % jih imajo občine Maribor, Jesenice, Izola, Kamnik, Dravograd, Hrastnik, Metlika, Idrija, Ribnica na Dolenjskem, Kočevje, Brežice, Murska Sobota, Sežana, Lendava in Ptuj. Od 50 - 60 % izseljenih sezonskih delavcev imajo občine Ljubljane, Kranj, Velenje, Radovljica, Domžale, Škofja Loka, Vrhnika, Postojna, Trbovlje, Slovenske Konjice, Sevnica, Gornja Radgona, Videm-Krško, Šentjur pri Celju, Slovenska Bistrica, Šmarje pri Jelšah, Ormož, Cerknica in Litija. Nad 60 % sezonskih delavcev v tujini v tej starosti pa imajo občine Celje, Logatec, Žalec, Mozirje, Laško, Črnomelj, Trebnje, Novo mesto in Zagorje.

Med sezonsko izseljenimi delavci, ki so stari od 30 do 39 let, jih je v Komunalnem zavodu za zaposlovanje Nova Gorica pod poprečkom sezonskih izseljencev iz Slovenije (do 10 %), iz Komunalnih zavodov za zaposlovanje Koper, Velenje, Celje in Novo mesto (od 10 - 20 %). Blizu poprečka v tej starosti izseljenih sezonskih delavcev iz Slovenije pa imajo Komunalni zavodi za zaposlovanje Kranj, Ljubljana, Maribor in Murska Sobota. To pomeni, da oddajajo območja komunalnih zavodov za

zaposlovanje, ki imajo veliko večino odseljenih sezonskih delavcev iz Slovenije relativno več delavcev v starosti od 30 - 40 let, kot območja Komunalnih zavodov za zaposlovanje, ki dajejo v tujino manjše absolutno število sezonsko izseljenih delavcev.

To vsaj do neke mere potrjuje pregled odstotka v tujini sezonsko zaposlenih delavcev po občinah Slovenije v starosti od 30 - 39 let. Pod slovenskim poprečkom ima med sezonsko zaposlenimi delavci v tujini, ki so stari od 30 - 39, 32 občin, šest občin jih ima nad slovenskim poprečkom, v 18 občinah se pa ta starostna skupina sezonsko zaposlenih delavcev približuje poprečku.

Do 10 % v tujini zaposlenih sezonskih delavcev, starih od 30 - 39 let, ima 8 občin: Nova Gorica, Dravograd, Zagorje ob Savi, Tolmin, Ajdovščina, Trebnje, Šmarje pri Jelšah in Idrija. Od 10 - 20 % jih ima, kar je še vedno pod slovenskim poprečkom, 24 občin: Šentjur pri Celju, Koper, Velenje, Celje, Radovljica, Kamnik, Škofja Loka, Logatec, Postojna, Slovenj Gradec, Žalec, Metlika, Cerknica, Ilirska Bistrica, Slovenske Konjice, Laško, Sevnica, Slovenska Bistrica, Brežice, Gornja Radgona, Črnomelj, Sežana, Novo mesto in Videm-Krško. Od 20 - 30 % sezonsko zaposlenih delavcev v tujini, starih od 30 - 39 let, imajo občine Ljubljane, Maribor, Kranj, Jesenice, Domžale, Vrhnika, Piran, Ravne na Koroškem, Trbovlje, Hrastnik, Ljutomer, Ribnica, Kočevje, Mozirje, Murska Sobota, Litija, Radlje ob Dravi in Ptuj. Več kot 30 % sezonskih izseljencev v tujini te starosti, kar je že nad poprečkom sezonskih izseljencev iz celotne Slovenije, pa imajo občine Izola, Tržič, Grosuplje, Lenart v Slovenskih goricah, Lendava in Ormož.

Sezonski izseljenci iz Slovenije v tujini, ki so stari od 40 - 49 let štejejo skupaj 1.152 ali 8,6 % vseh izseljencev iz Slovenije, sezonsko zaposlenih v tujini. Pod slovenskim poprečkom v tujini sezonsko zaposlenih delavcev v tej starosti imajo Komunalni zavodi Nova Gorica, Celje, Novo mesto (od 0,1 % - 5 %); nad poprečkom pa jih imata Komunalna zavoda Maribor in Murska Sobota (nad 10 %). Blizu poprečka, od 5 - 10%, jih imajo območja Komunalnih zavodov za zaposlovanje Kranj, Ljubljana, Koper in Velenje.

Vsekakor je razvidno, da je delež sezonsko zaposlenih delavcev v tujini, starejših letnikov večji predvsem iz območij, ki imajo večje število sezonsko zaposlenih delavcev v tujini. Enajst občin Slovenije sploh nima med svojimi sezonsko zaposlenimi delavci v tujini takih, ki bi bili stari od 40 - 49 let. V šestnajstih občinah jih imajo od 0,1 - 5 %, v osemnajstih občinah jih imajo od 5 - 10 %, ter v enajstih občinah nad 10 %.

Sezonskih izseljencev zaposlenih v tujini v starosti od 40 - 49 let nimajo v inozemstvu občine Vrhnika, Logatec, Trbovlje, Hrastnik, Ilirska Bistrica, Ribnica na Dolenjskem, Mozirje, Črnomelj, Ajdovščina, Ormož in Metlika.

Od 0,1 - 5 % sezonsko zaposlenih delavcev v tujini v tej starosti imajo občine Kranj, Velenje, Celje, Radovljica, Domžale, Nova Gorica, Izola, Škofja Loka, Žalec, Laško, Brežice, Gornja Radgona, Grosuplje, Novo mesto, Slovenska Bistrica in Šmarje pri Jelšah.

Od 5 - 10 % v tujini sezonsko zaposlenih delavcev, kar je blizu slovenskega poprečka sezonsko zaposlenih v tujini, pa oddajajo občine Ljubljane, Maribor, Koper, Jesenice, Postojna, Piran, Slovenj Gradec, Zagorje ob Savi, Kočevje, Slovenske Konjice, Sevnica, Tolmin, Sežana, Litija, Trebnje, Videm-Krško, Šentjur pri Celju in Radlje ob Dravi. Nadpoprečno, nad 10 % sezonsko zaposlenih delavcev v tujini v tej starosti imajo občine Tržič, Kamnik, Dravograd, Ravne na Koroškem, Ljutomer, Idrija, Cerknica, Murska Sobota, Lenart v Slovenskih goricah, Lendava in Ptuj. Med občinami, ki imajo več kot 10 % v tujini sezonsko zaposlenih delavcev v starosti od 40 - 49 let, imajo gospodarsko zaostale občine, ki oddajajo večji del sezonskih delavcev v tujino.

Med sezonskim i izseljenci v tujini je 320 takih (2,4 %), ki so stari nad 50 let. Nad polovica teh je iz Komunalnega zavoda za zaposlovanje Murska Sobota, ena šestina pa jih je iz Komunalnega zavoda za zaposlovanje Maribor. Ostali komunalni zavodi za zaposlovanje imajo med sezonsko zaposlenimi delavci v tujini v tej starosti le majhno število.

Od 0,1 - 1,5 % dajejo iz vrst v tujini sezonsko zaposlenih delavcev, starih več kot 50 let, Komunalni zavodi za zaposlovanje Kranj, Ljubljana, Nova Gorica, Celje in Novo mesto; od 1,5 - 3 % pa Komunalni zavodi za zaposlovanje Koper, Velenje, Maribor in Murska Sobota. Skoraj polovica občin (24) ne oddaja tujini sezonsko zaposlenih delavcev te starosti, enajst občin pa ima med sezonsko zaposlenimi celo več kot 3 % takih v tujini. Več kot 3 % sezonsko zaposlenih, ki so starejši od 50 let, imajo občine Izola, Kamnik, Idrija, Ilirska Bistrica, Sevnica, Murska Sobota, Trebnje, Lenart v Slovenskih goricah, Hrastnik in Ljutomer. Večji delež med sezonsko zaposlenimi delavci v tujini, ki so stari več kot 50 let, imajo večinoma tiste občine z večjim številom v tujini sezonsko zaposlenih in s slabšo zaposlitveno strukturo ter s počasnejšo rastjo delovnih mest.

V vseh občinah, ki dajejo pretežni del sezonsko zaposlenih v tujini, je na prvem mestu starostna skupina od 20 - 30 let (Murska Sobota, Lendava, Gornja Radgona, Ptuj, Maribor, Celje, Ljubljana in Jesenice). Na prvem mestu po številu so v tujini sezonsko zaposleni delavci v starosti od 20 - 30 let, na drugem mestu pa so v vseh našte-

STROKOVNA USPOSOBLJENOST IN PRIPADNOST SEZONSKIH DELAVCEV K TIPI GOSPODINSTEV

Komunalni zavod za zaposlovanje		Strokovna usposobljenost									Velikost posesti						
		nekvali- ficirani	polkva- licir.	kva- lif.	vis. kval.	osn. šola	sred. šola	višja šola	visoka šola	ni po- datkov	brez zemlje	do 2 ha	2-3 ha	3-5 ha	5-10 ha	nad 10 ha	ni po- datkov
I. KRANJ	št.	416	65	226	10	9	27	2	1		694	10	4	4	7	15	22
	%	55,0	8,6	29,9	1,3	1,2	3,6	0,3	0,1		86,5	7,5	0,4	0,4	0,7	1,9	2,6
II. LJUBLJANA	št.	406	247	655	67	9	132	16	46	35	952	24	19	11	15	25	567
	%	25,2	15,3	40,6	4,2	0,5	8,2	1,0	2,8	2,2	59,0	1,5	1,2	0,7	0,9	1,5	35,2
III. NOVA GORICA	št.	233	17	91		10	7			1							
	%	64,1	4,7	25,3		3,6	1,9			0,4							
IV. KOPER	št.	144	27	127	4	6	32	6	3		326	3	2	2	5	1	10
	%	41,2	7,7	36,5	1,1	1,7	9,2	1,7	0,8		93,1	0,9	0,4	0,4	1,4	0,3	3,5
V. NOVO MESTO	št.	167	15	55		1	6			2	33	3		5	2	3	200
	%	68,0	6,0	22,4		0,4	2,4			0,8	13,4	1,2		2,0	0,8	1,2	81,4
VI. CELJE	št.	581	144	391	9	23	35	8	3	88	694	65	36	43	46	21	377
	%	45,4	11,2	30,5	0,7	1,8	2,7	0,5	0,2	6,9	54,1	5,0	2,9	3,4	3,6	1,6	29,4
VII. VELENJE	št.	453	47	130	5	20	19		1	5	251	7	2		4	11	405
	%	66,8	6,9	19,1	0,7	2,9	2,8		0,1	0,7	36,9	1,0	0,3		0,6	1,6	59,6
VIII. MARIBOR	št.	1286	431	851	45	41	61	5	5	7	1868	335	124	122	123	30	130
	%	47,1	15,8	31,1	1,6	1,5	2,2	0,2	0,2	0,3	68,4	12,3	4,5	4,5	4,5	1,1	4,7
IX. MURSKA SOBOTA	št.	3769	704	865			73				1665	1193	1002	1024	527		
	%	69,7	13,0	16,0			1,3				30,9	22,0	18,5	18,9	9,7		
LR SLOVENIJA	št.	7455	1697	3391	140	119	392	37	62	135	6483	1640	1189	1211	729	106	2070
	%	55,5	12,6	25,3	1,0	0,9	2,9	0,3	0,5	1,0	48,3	12,2	8,9	9,0	5,4	0,8	15,4

tih občinah, razen v občini Jesenice, sezonsko zaposleni delavci, ki so stari do 20 let. Karakteristično je tudi to, da so v občinah Primorske: Koper, Ilirska Bistrica, Ajdovščina, Nova Gorica in Tolmin, po številu na prvem mestu sezonsko zaposleni delavci v tujini, ki niso dosegli starosti 20 let. Po ostalih občinah je vrstni red po deležih starostnih skupin v tujini sezonsko zaposlenih delavcev različen. Vendarle je v večini teh občin na prvem mestu starostna skupina sezonsko zaposlenih delavcev v starosti od 20 - 30 let, na drugem mestu pa je skupina v tujini sezonsko zaposlenih v starosti do 20 let.

V občinah Severovzhodne Slovenije so zastopane med sezonskimi izseljenci v tujini tudi starostne skupine starejših letnikov, od 40 - 50 let, in nad 50 let; v občinah ostalih delov Slovenije pa večinoma izpade po ena starostna skupina starejših letnikov, ponekod pa tudi obe starostni skupini od 40 - 50 let, pa tudi nad 50 let.

Strokovna usposobljenost sezonsko zaposlenih v tujini

O strokovni usposobljenosti sezonsko zaposlenih delavcev v tujini imamo sorazmerno dobre podatke. Le za 135 sezonsko zaposlenih delavcev iz Slovenije ali 1 % od vseh sezonsko zaposlenih in izseljenih iz Slovenije v letu 1968 nimamo podatkov. Po strokovni usposobljenosti delimo sezonsko zaposlene v tujini na 8 skupin: na skupino nekvalificiranih, polkvalificiranih, kvalificiranih, visoko kvalificiranih, s samo osnovno šolo, s srednjo, višjo in z visoko šolo. Od 13.428 v tujini zaposlenih sezonskih delavcev jih je kar 7.455 nekvalificiranih ali 55,5 %, 1.697 ali 12,6 % je polkvalificiranih, 3.391 ali 25,3 % je kvalificiranih, 140 ali 1 % je visoko kvalificiranih. S srednjo šolo jih je 392 ali 2,9 %, z višjo ali visoko šolo pa jih je 0,8 % od skupnega števila sezonsko zaposlenih v tujini Slovenije.

Po območjih komunalnih zavodov za zaposlovanje imajo med sezonsko zaposlenimi v tujini nadpovprečno visok delež (nad 60 %) nekvalificirani, v tujini sezonsko zaposleni delavci iz območij Komunalnih zavodov za zaposlovanje Nova Gorica, Velenje, Murska Sobota in Novo mesto. Pod slovenskim poprečkom v tujini sezonsko zaposlenih delavcev, od 15 - - 40 %, jih ima Komunalni zavod za zaposlovanje Ljubljana, blizu slovenskega poprečka med v tujini sezonsko zaposlenimi, med 40 in 60 % pa jih imajo območja Komunalnih zavodov Kranj, Koper, Celje in Maribor.

To kaže, da razpolagajo z viški nekvalificirane delovne sile v večji meri področja obrobni delov Slovenije kot pa gospodarsko razvita območja Ljubljane, Kranja, Celja in Maribora. Razlike v viških nekvalificirane delovne sile med posameznimi deli Slovenije nam še bolj nazorno ilustrirajo podatki o nekvalificiranih v tujini sezonsko zaposlenih

po občinah Slovenije. Pod slovenskim poprečkom v tujini sezonsko zaposlenih delavcev, 55 %, jih ima 18 občin; močno nad poprečkom pa 21 občin. Do 15 % nekvalificiranih med v tujini sezonsko zaposlenimi delavci imajo občine Vrhnika, Hrastnik in Litija; od 15 - 40 % jih imajo občine Ljubljane, Maribor, Koper, Celje, Domžale, Izola, Tržič, Kamnik, Škofja Loka, Piran, Trbovlje, Zagorje, Idrija, Grosuplje in Ormož. Nadpoprečno visok delež, nad 60 % nekvalificiranih, pa imajo med sezonsko zaposlenimi v tujini občine Velenje, Jesenice, Nova Gorica, Logatec, Postojna, Dravograd, Ravne na Koroškem, Slovenj gradec, Ljutomer, Metlika, Ilirska Bistrica, Ribnica na Dolenjskem, Mozirje, Murska Sobota, Črnomelj, Tolmin, Ajdovščina, Videm-Krško, Šentjur pri Celju, Lendava in Radlje ob Dravi. Blizu slovenskega poprečka, za nekaj procentov več ali manj, pa imajo nekvalificiranih delavcev, sezonsko zaposlenih v tujini, občine Kranj, Radovljica, Žalec, Cerknica, Kočevje, Slovenske Konjice, Laško, Sevnica, Brežice, Gornja Radgona, Sežana, Trebnje, Novo mesto, Lenart v Slovenskih goricah, Slovenska Bistrica, Šmarje pri Jelšah in Ptuj.

Po komunalnih zavodih za zaposlovanje imajo nadpoprečen odstotek (nad 30 %) kvalificiranih delavcev med v tujini sezonsko zaposlenimi območja Komunalnih zavodov za zaposlovanje Ljubljana, Koper, Celje, Maribor; podpoprečen delež pa imata Komunalna zavoda za zaposlovanje Velenje in Murska Sobota; poprečnega pa območja Komunalnih zavodov za zaposlovanje Kranj, Nova Gorica in Novo mesto.

Manj kot 10 % kvalificiranih delavcev so imele med v tujini sezonsko zaposlenimi delavci tri občine Slovenije; od 10 - 20 % jih je imelo devet občin, 23 občin je imelo več kot 30 %, 21 občin pa blizu slovenskega poprečka, med 20 - 30 %. Do 10 % v tujini sezonsko zaposlenih kvalificiranih delavcev je iz občin Izola, Metlika in Črnomelj; od 10 - 20 % jih imajo občine Velenje, Jesenice, Postojna, Ravne na Koroškem, Ilirska Bistrica, Mozirje, Murska Sobota in Lendava; od 20 do 30 % so jih imele občine Radovljica, Nova Gorica, Logatec, Dravograd, Slovenj gradec, Žalec, Hrastnik, Ljutomer, Cerknica, Ribnica na Dolenjskem, Kočevje, Brežice, Tolmin, Ajdovščina, Novo mesto, Krško, Šentjur pri Celju, Lenart v Slovenskih goricah, Radlje ob Dravi, Šmarje pri Jelšah in Ptuj. Nad 30 % jih imajo občine Ljubljane, Maribor, Kranj, Koper, Celje, Domžale, Tržič, Kamnik, Škofja Loka, Vrhnika, Piran, Trbovlje, Zagorje ob Savi, Idrija, Slovenske Konjice, Sevnica, Gornja Radgona, Sežana, Litija, Grosuplje, Trebnje, Slovenska Bistrica in Ormož.

Polkvalificiranih delavcev, ki jih je med v tujini sezonsko zaposlenimi iz Slovenije 12,6 %, imajo nadpoprečno visok delež, nad 15 %, območja Komunalnih zavodov za zaposlovanje Ljubljana in Maribor; podpoprečni delež tega tipa delavcev, do 5 %, imajo območja Komunalnih zavodov za zaposlovanje Nova Gorica, od 5 - 10 % Kranj, Koper, Velenje in Novo mesto. Blizu slovenskega poprečka, 15 %, pa Celje in Murska Sobota.

Po deležu nekvalificiranih delavcev med v tujini sezonsko zaposlenimi ni nobene prave zakonitosti. Med tistimi občinami, ki jih imajo nad 15 %, so tudi občine gospodarsko razvitih območij kot na primer Ljubljana in Maribora; pa tudi manj razvite občine: Gornja Radgona, Lenart v Slovenskih goricah, Ptuj in Ormož. Med občine s podpočetno nizkim deležem nekvalificiranih delavcev se uvrščajo tudi gospodarsko razvite občine kot na primer Jesenice, Nova Gorica, Žalec kot tudi nerazvite: Dravograd, Črnomelj, Metlika in Sevnica.

Visokokvalificiranih delavcev med v tujini zaposlenimi sezonci imajo več kot 1,5 % Komunalni zavodi za zaposlovanje Ljubljana, Celje in Maribor. Brez visoko kvalificiranih delavcev so med sezonsko zaposlenimi v tujini območja Komunalnih zavodov za zaposlovanje Murska Sobota, Nova Gorica in Novo mesto. Do 0,8 % jih ima Komunalni zavod za zaposlovanje Velenje, blizu poprečka, od 0,8 do 1,5 %, pa Komunalna zavoda za zaposlovanje Kranj in Koper. Petintrideset občin nima med sezonsko zaposlenimi v tujini niti enega visoko kvalificiranega delavca. Enajst občin jih ima več kot 1,5 %. Od 0,8 - 1,5 % visoko kvalificiranih v tujini zaposlenih sezonskih delavcev ima 10 občin.

Tudi po deležu visoko kvalificiranih delavcev nimamo tipičnih področij ali občin. Med take občine, ki imajo več kot 1,5 % visoko kvalificiranih delavcev med v tujini zaposlenimi, se uvrščajo gospodarsko razvite in nerazvite občine. Tudi med občinami, ki nimajo visoko kvalificiranih delavcev med v tujini sezonsko zaposlenimi, so pomešane občine z različno stopnjo gospodarske razvitosti.

Med v tujini sezonsko zaposlenimi je takih, ki imajo srednjo šolo, več kot 4 % iz območij Komunalnih zavodov za zaposlovanje Ljubljana in Koper; od 2 - 4 % imajo takih Komunalni zavodi za zaposlovanje Kranj, Velenje, Maribor, Novo mesto in Celje. Območja Komunalnih zavodov za zaposlovanje Nova Gorica in Murska Sobota pa imajo med svojimi v tujini zaposlenimi sezonskimi delavci od 0,1 - 2 % takih s to izobrazbo. Več kot 4 % med sezonsko zaposlenimi v tujini s srednjo šolsko izobrazbo ima 21 občin, od 2 - 4 % trinajst občin, od 0,1 - 2 % dvanajst občin. Takih občin, ki nimajo v inozemstvu sezonsko zaposlenega nobenega srednješolca, pa je 10.

Več kot 0,4 % z višjo izobrazbo med v tujini sezonsko zaposlenimi iz Komunalnih zavodov za zaposlovanje Ljubljana in Koper, od 0,3 do 4 % jih je iz Komunalnega zavoda za zaposlovanje Kranj in Celje, od 0,1 - 0,2 % pa iz Komunalnega zavoda za zaposlovanje Maribor. Komunalni zavodi Nova Gorica, Velenje, Murska Sobota in Novo mesto pa nimajo nobenega sezonsko zaposlenega v tujini z višjo izobrazbo. Od 56 občin Slovenije je kar 45 takih, ki nimajo prav nobenega v tujini sezonsko zaposlenega z višjo šolo. Enajst občin pa je takih, ki imajo med v tujini sezonsko zaposlenimi več kot 0,4 % zaposlenih z višjo šolo. V

tujini zaposleni sezonski delavci s tako izobrazbo so iz občin Ljubljane, Maribora, Kranja, Kopra, Celja, Jesenic, Pirana, Ilirske Bistrice, Sežane, Šmarja pri Jelšah in Žalca. Le-ti spadajo v večino gospodarsko razvitih občin.

Med v tujini sezonsko zaposlenimi je tudi zelo malo registriranih z visoko šolo. Komunalni zavod za zaposlovanje Murska Sobota nima nobenega s tako izobrazbo, Kranj, Velenje, Celje in Maribor, pa imajo od 0 - 0,2 % takih sezonskih zaposlencev. Komunalni zavod za zaposlovanje Nova Gorica jih ima od 0,3 - 0,6 %, Ljubljana, Koper in Novo mesto pa več kot 0,6 %. 45 občin nima med v tujini sezonsko zaposlenimi nobenega z višjo izobrazbo; šest občin jih ima od 0,3 - 0,6 %, pet občin pa več kot 0,6 %. Med občinami, ki imajo v tujini sezonsko zaposlene delavce z visoko šolo, sodijo gospodarsko bolj razvite občine: Maribor, Kranj, Koper, Celje, Nova Gorica, Ravne na Koroškem, Ljubljana, Domžale, Piran in Laško.

Območje gospodarsko razvitega dela Slovenije, med Jesenicami, Ljubljano, Celjem in Mariborom, daje na sezonska dela v tujino manjše število nekvalificiranih kot znaša skupno število polkvalificiranih, kvalificiranih in visoko kvalificiranih, ter s srednjo, višjo ali visoko šolo. To področje tudi daje nekoliko višji odstotek v tujini sezonsko zaposlenih delavcev, ki imajo visoko kvalifikacijo, srednjo, višjo ali visoko šolo. Večina ostalih področij Slovenije pa oddaja na sezonsko delo v tujino več nekvalificiranih kot pa delavcev s kvalifikacijo ali s srednjo, višjo ali visoko šolsko izobrazbo. Zelo majhno število v tujini zaposlenih sezonskih delavcev dajejo ta področja s srednjo, višjo in visoko šolo.

Območja občin, ki oddajajo večino sezonskih delavcev iz Slovenije na sezonska dela v inozemstvo, se dele po kvalifikacijski strukturi sezoncev na dva tipa. Iz Severovzhodnega dela Slovenije, iz območja Komunalnega zavoda za zaposlovanje Maribor in Murska Sobota, ter iz občine Jesenice, je med sezonsko zaposlenimi v tujini v veliki večini nekvalificirana delovna sila. Iz gospodarsko razvitejših območij Ljubljane in Celja, je pa odstotek nekvalificiranih že znatno pod polovico, a je zato med v tujini sezonsko zaposlenimi večji delež delavcev z visoko kvalifikacijo, srednjo ali višjo ter visoko šolo.

Povezanost sezonsko izseljenih delavcev z zemljo

Med sezonsko izseljenimi delavci je 6.483 ali 48,3 % takih, ki nimajo lastne zemlje. Ti so po poreklu iz nekmečkih gospodinjstev, ali pa so iz gospodinjstev, ki imajo zemljo, toda so že odseljeni iz kmečkih gospodinjstev. 1.640 ali 12,2 % je takih izseljencev, ki pripadajo h gospodinjstvom s posestjo od 0 - 2 ha, 1.189 ali 8,9 % je takih v tujini se-

zonsko zaposlenih, ki pripadajo h gospodinjstvom, ki imajo od 2 - 3 ha zemlje. 1.211 v tujini sezonsko zaposlenih ali 9 % pripada gospodinjstvom, ki imajo od 3 - 5 ha zemlje; 729 ali 5,4 % v tujini sezonsko zaposlenih pripada takim gospodinjstvom, ki imajo od 5 - 10 ha zemlje. 106 v tujini sezonsko zaposlenih ali 0,5 % pa pripada gospodinjstvom, ki imajo več kot 10 ha zemlje. Za 2.070 ali 15,4 % v tujini sezonsko zaposlenih delavcev pa glede pripadnosti h gospodinjstvom z zemljo ali brez nje nimamo podatkov. Čeprav so ti podatki zelo karakteristični in kažejo na stopnje povezanosti ali odvisnosti od zemlje, ne moremo presojati, v kakšni meri so ti sezonsko zaposleni delavci že lastniki ali pa so predvideni za lastnike kmetij. Podatki o lastništvu zemlje, ki so seveda zelo nepopolni, kažejo, da so lastniki zemlje in gospodinjstev, h katerim pripadajo kot člani v tujini sezonsko zaposleni delavci, v večji meri starši kot pa sami sezonsko zaposleni delavci. Odgovori na to vprašanje glede pripadnosti h gospodinjstvu z zemljo so v vprašalnih polah za v tujini sezonsko zaposlene, ki jih sezonsko zaposleni izpolnjujejo pri zavodih za zaposlovanje, zelo nepopolni. Tako imamo podatke za 1.522 v tujini sezonsko zaposlenih, ki imajo zemljo; pri 821 primerih so lastniki zemlje starši v tujini sezonsko zaposlenih delavcev, sami v tujini sezonsko zaposleni pa so lastniki zemlje v 301 primeru.

Pripomniti pa moramo tudi še to, da Komunalni zavod za zaposlovanje Nova Gorica ni registriral povezanosti v tujini sezonsko zaposlenih z zemljo. Na območju Komunalnih zavodov za zaposlovanje Kranj, Koper in Maribor, je med v tujini sezonsko zaposlenimi delavci več kot 60 % tistih, ki nimajo nobene veze z zemljo. Od 30 - 60 % tega tipa v tujini sezonsko zaposlenih imajo Komunalni zavodi za zaposlovanje Velenje, Celje in Murska Sobota. Med sezonskimi izseljenci iz območja Komunalnega zavoda Novo mesto pa je povezanih z zemljo od 70 - 90 %.

Od 50 občin, ki imajo registriran odnos v tujini sezonsko zaposlenega do zemlje, sta dve taki občini, ki imata več kot 90 % v tujini sezonsko zaposlenih, ki so povezani z zemljo v domačem kraju. Sedem je takih občin, kjer je z zemljo povezanih od 70 - 90 % v tujini sezonsko zaposlenih. Od 30 - 70 % je z zemljo povezanih v tujini sezonsko zaposlenih v dvajset občinah Slovenije. V 22 občinah Slovenije pa jih je z zemljo povezanih manj kot 40 %. V občinah Trebnje in Novo mesto je več kot 90 % v tujini sezonsko zaposlenih povezanih z zemljo.

V občinah Zagorje ob Savi, Mozirje, Brežice, Murska Sobota, Črnomelj, Grosuplje in Lendava, je takih v tujini sezonsko zaposlenih od 70 - 90 %. V občinah Ljubljana, Velenje, Celje, Dravograd, Ravne na Koroškem, Slovenj gradec, Trbovlje, Ljutomer, Slovenske Konjice, Laško, Sevnica, Krško, Šentjur pri Celju, Lenart v Slov.goricah, Radlje ob Dravi, Slovenska Bistrica, Šmarje pri Jelšah, Ptuj, Ormož in

Brežice je takih od 30 - 60 %. Manj kot 40 % pa imajo takih v tujini sezonsko zaposlenih delavcev občine Maribor, Kranj, Koper, Jesenice, Radovljica, Domžale, Izola, Tržič, Kamnik, Škofja Loka, Vrhnika, Logatec, Postojna, Piran, Žalec, Hrastnik, Idrija, Cerknica, Ilirska Bistrica, Kočevje, Gornja Radgona in Litija. Med temi občinami imajo Izola, Kranj, Postojna, Piran in Gornja Radgona manj kot 10 % v tujini sezonsko zaposlenih, ki bi bili povezani z zemljo.

Gospodinjstvom, ki imajo do 2 ha zemlje, je pripadalo v Komunalnih zavodih za zaposlovanje Ljubljana, Nova Gorica, Koper, Velenje in Novo mesto od 0 - 3 % v tujini sezonsko zaposlenih delavcev, v Komunalnem zavodu za zaposlovanje Kranj in Celje od 3 - 8 %, v Komunalnem zavodu za zaposlovanje Maribor od 8 - 15 %, v Komunalnem zavodu za zaposlovanje Murska Sobota pa več kot 15 % sezonsko zaposlenih v inozemstvu.

Manj kot 3 % sezonsko zaposlenih delavcev, ki so pripadali h gospodinjstvom z do 2 ha zemlje, je pripadalo 35 občin. V 12 občinah je bilo takih v tujini sezonsko zaposlenih delavcev od 3 - 8 %, v 2 od 8 - 15 %, v 7 občinah pa nad 15 % v tujini sezonsko zaposlenih. Od 3 - 8 % v tujini sezonsko zaposlenih delavcev, ki so pripadali h gospodinjstvom z manj kot 2 ha zemlje, so imele občine Maribor, Celje, Kamnik, Škofja Loka, Žalec, Trbovlje, Slovenske Konjice, Sevnica, Brežice, Gornja Radgona, Grosuplje in Slovenska Bistrica. Od 8 - 15 % v tujini sezonsko zaposlenih delavcev, ki so pripadali k tipu gospodinjstva z manj kot 2 ha zemlje, spadata občini Šentjur pri Celju in Šmarje pri Jelšah. Več kot 15 % v tujini sezonsko zaposlenih delavcev, ki pripadajo temu tipu gospodinjstev, pa imajo občine Logatec, Ljutomer, Murska Sobota, Lenart v Slovenskih Konjicah, Lendava, Ptuj in Ormož.

Gospodinjstvom z od 2 - 3 ha zemlje je pripadalo v Komunalnih zavodih Kranj, Ljubljana, Koper, Velenje in Novo mesto do 2 % sezonsko zaposlenih delavcev v tujini, od 2 - 6 % v Komunalnih zavodih Celje in Maribor, nad 10 % v tujini sezonsko zaposlenih pa v Komunalnem zavodu Murska Sobota.

Manj kot 2 % v tujini sezonsko zaposlenih delavcev, ki so pripadali h gospodinjstvom z 2 - 3 ha zemlje, je imelo 41 občin; od 2 - 6 % v tujini sezonsko zaposlenih delavcev, ki so pripadali gospodinjstvom z 2 - 3 ha zemlje, so imele občine Ljutomer, Radgona, Slovenske Konjice, Šentjur pri Celju, Sevnica, Grosuplje, Mozirje, Kočevje in Ilirska Bistrica. Od 6 - 10 % takih sezonskih delavcev so imele občine Šmarje pri Jelšah, Ptuj in Ormož; nad 10 % v tujini sezonsko zaposlenih delavcev, ki so pripadali takim gospodinjstvom, so imele občine Murska Sobota, Lenart v Slov.goricah in Lendava. V tujini za-

poslenih sezonskih delavcev, ki so pripadali h gospodinjstvom od 3 - 5 ha zemlje, so imeli od 0 - 2 % Komunalni zavodi Kranj, Ljubljana, Velenje, Koper in Novo mesto. Od 2 - 6 % takih sta imela Komunalna zavoda Maribor in Celje, nad 10 % pa Komunalni zavod za zaposlovanje Murska Sobota. Več kot 2 % v tujini sezonsko zaposlenih delavcev, ki so pripadali gospodinjstvom s 3 - 5 ha zemlje, je imelo le 16 občin in sicer, od 2 - 6 % so imele občine Tržič, Vrhnika, Laško, Sevnica, Novo mesto, Krško, Šentjur pri Celju, Slovenska Bistrica, Ilirska Bistrica in Kočevje; od 6 - 10 % pa občine Ptuj, nad 10 % občine Ljutomer, Murska Sobota, Lenart v Slovenskih goricah, Lendava in Šmarje.¹⁾

V tujini sezonsko zaposlenih delavcev, ki pripadajo h gospodinjstvom s 5 - 10 ha zemlje, je bilo 0 - 1 % v Komunalnih zavodih za zaposlovanje Kranj, Ljubljana, Velenje in Novo mesto; od 1 - 3 % v Komunalnem zavodu za zaposlovanje Koper, od 3 - 7 % v Komunalnih zavodih za zaposlovanje Celje in Maribor, nad 7 % pa v Komunalnem zavodu za zaposlovanje Murska Sobota.

Več kot 1 % v tujini sezonsko zaposlenih delavcev je pripadalo h gospodinjstvom z od 5 - 10 ha zemlje v 22 občinah Slovenije, od 1 - 3 % v tujini sezonsko zaposlenih delavcev, ki so pripadali k tej skupini gospodinjstev, so imele občine Maribor, Celje, Vrhnika, Žalec, Gornja Radgona in Novo mesto; od 3 - 7 % v tujini sezonsko zaposlenih delavcev pa so imele občine Radovljica, Ljutomer, Ilirska Bistrica, Slovenske Konjice, Laško, Sevnica, Sežana, Radlje ob Dravi, Slovenska Bistrica in Šmarje pri Jelšah. Z več kot 7 % v tujini sezonsko zaposlenih pa je pripadalo temu tipu gospodinjstev v občini Murska Sobota, Grosuplje, Šentjur pri Celju, Lenart v Slovenskih goricah, Ptuj in Ormož.

V tujini sezonsko zaposlenih delavcev, ki pripadajo h gospodinjstvom z nad 10 ha zemlje, je bilo več kot 1 % v Komunalnih zavodih za zaposlovanje Kranj, Ljubljana, Velenje, Celje, Maribor in Novo mesto. Več kot 1 % v tujini zaposlenih sezonskih delavcev take skupine je imelo 25 občin: Jesenice, Radovljica, Tržič, Škofja Loka, Postojna, Dravograd, Ravne na Koroškem, Slovenj gradec, Zagorje ob Savi, Ljutomer, Idrija, Cerknica, Mozirje, Slovenske Konjice, Sevnica, Litija, Grosuplje, Trebnje, Novo mesto, Šentjur, Lenart v Slovenskih goricah, Slovenska Bistrica in Šmarje pri Jelšah.

Pregled povezanosti v tujini sezonsko zaposlenih delavcev z zemljo je pokazal, da je že polovica v tujini sezonsko zaposlenih takih, ki ne pripadajo gospodinjstvom, ki imajo zemljo. Velik % v tujini sezonsko zaposlenih pa je čisto kmečkega porekla in to v vseh velikostnih skupinah posesti. V tujini sezonsko zaposlenih delavcev kmečkih gospodinjstev

1) Nista všteti občini Komunalnega zavoda za zaposlovanje Nova Gorica: Tolmin in Ajdovščina, ker za obe ni podatkov.

z zemljo so iz vseh področij Slovenije.

Ta analiza nam nazorno osvetljuje, kako se hitro trga od zemlje klasični kmečki element, ki povečuje pritisk na nekvalificirana delovna mesta. Taka delovna mesta niso enakomerno porazdeljena po Sloveniji in tudi ne naraščajo ustrezno naraščanju števila tistih, ki tako delo iščejo. Zato je število delovne sile, ki odhaja na sezonska dela v tujino, močnejše v Severovzhodnih agrarnih področjih Slovenije kot iz Osrednjega, gospodarsko razvitega dela Slovenije, ter iz Zahodnega dela Slovenije, ki je agraren, a že populacijsko precej izčrpan.

Število sezonsko zaposlenih v tujini iz Slovenije, ki so se predhodno doselili v Slovenijo kot delavci iz drugih republik Jugoslavije

Med 13.428 v tujino odseljenimi delavci iz Slovenije je 880 ali 6,6 % takih, ki so se predhodno doselili v Slovenijo kot delavci iz drugih republik Jugoslavije. Podatki zato niso popolni. Komunalna zavoda za zaposlovanje v Novi Gorici in v Murski Soboti pa za ta tip sezonsko izseljenih v tujino nista vodila evidence.

Iz območja Komunalnih zavodov za zaposlovanje Celje in Novo mesto je med v tujini sezonsko izseljenimi delavci od 0,1 - 3 % delavcev iz drugih republik Jugoslavije. Iz Komunalnih zavodov za zaposlovanje Velenje in Maribor je takih od 3 - 10 %; iz območja Komunalnega zavoda za zaposlovanje Koper od 10 - 20 %, iz območja Komunalnih zavodov za zaposlovanje Kranj in Ljubljana pa od 20 - 60 %.

Za 18 občin Slovenije nimamo podatkov, ali pa se iz teh občin niso selili sezonski delavci v tujino, ki bi se predhodno doselili v Slovenijo iz drugih republik Jugoslavije. Največ, od 20 - 60 %, je sezonsko zaposlenih delavcev v tujini iz drugih republik iz občin Ljubljane, Kranj, Koper, Jesenice, Radovljica, Izola in Tržič; od 10 - 20 % jih je iz občin Maribor, Velenje, Piran, Kočevje in Ormož; od 3 - 10 % pa jih je iz občin Domžale, Škofja Loka, Dravograd, Zagorje ob Savi, Cerknica, Laško, Brežice, Sežana in Videm-Krško. Majhno število sezonsko v tujino odseljenih delavcev iz drugih republik, od 0,1 - 3 %, so pa našli v občinah Celje, Nova Gorica, Kamnik, Vrhnika, Ravne na Koroškem, Slovenj gradec, Žalec, Ilirska Bistrica, Slovenske Konjice, Sevnica, Grosuplje, Novo mesto, Šentjur pri Celju, Radlje ob Dravi, Slovenska Bistrica, Šmarje pri Jelšah in Ptuj.

Čeprav podatki o številu iz drugih republik doseljenih v Slovenijo, ki so se kasneje odselili v tujino, niso popolni, pa se vendarle kaže, da je med v tujini sezonsko zaposlenimi delavci sorazmerno velik del delavcev iz drugih jugoslovanskih republik. Zlasti znaten procent teh je iz gospodarsko razvitejših občin Slovenije, ki potrebujejo več nekvalificirane delovne sile. Še posebej visok je delež delavcev iz drugih republik med se-

zonsko izseljenimi v inozemstvu iz obmejnih občin Jesenice, Tržič in Kranj, kamor se doseljujejo delavci iz drugih republik Jugoslavije z namenom, da si pridobe na delu v Sloveniji določeno kvalifikacijo, ki jim kasneje služi kot osnova za zaposlitev v inozemstvu.

NEKATERI ELEMENTI SOCIALNEGA POLOŽAJA SEZONSKO ZAPOSLENIH DELAVCEV IZ SLOVENIJE V TUJINI

Sezonski izseljenci po zakonskem stanu

Za sezonsko izseljene delavce vodijo evidenco Komunalni zavodi za zaposlovanje po kategorijah: poročen, samski in ločen. Evidenca je tudi nepopolna, saj med gradivom za 13.428 v tujini sezonsko zaposlenih delavcev ne najdemo podatkov o zakonskem stanu kar za 6.187 ali 46 % sezonsko izseljenih v tujino. Komunalna zavoda za zaposlovanje Nova Gorica in Murska Sobota pa teh podatkov v letu 1968 sploh nista evidentirala, Komunalni zavod za zaposlovanje Novo mesto, pa tudi precej slabo, saj je ostalo po zakonskem stanu neregistriranih 73,2 % v tujino izseljenih sezonskih delavcev. Pri drugih komunalnih zavodih za zaposlovanje pa je ostal neevidentiran Komunalni zavod za zaposlovanje Celje s 7,6 % v tujino sezonsko izseljenih; pri drugih komunalnih zavodih za zaposlovanje pa je največ 3 % takih primerov. Tako nam podatki za Komunalne zavode za zaposlovanje Kranj, Ljubljana, Koper, Velenje in Maribor kažejo precej verno podobo dejanske strukture sezonsko izseljenih v tujino po zakonskem stanu.

Kot poročenih je evidentiranih 3.049 ali 22,7 % v tujini sezonsko zaposlenih delavcev iz Slovenije, kot samskih 4.015 ali 30 %, kot zakonsko ločenih pa 177 ali 1,3 %.

Največji odstotek, 46,1 % poročenih, je med sezonsko zaposlenimi delavci v tujini iz Komunalnih zavodov za zaposlovanje Kranj in Ljubljana ter Velenje, ki jih imajo okrog 42 % poročenih, Koper pa le 31 %.

Največ samskih izkazujeta Komunalna zavoda za zaposlovanje Velenje in Maribor, 63 %, Kranj, Ljubljana in Celje pa okoli 54 %. Zakonsko ločenih je med v tujini sezonsko zaposlenimi po okoli 2,5 % iz Komunalnih zavodov za zaposlovanje Kranj, Ljubljana in Maribor. Največ, 3,5%, pa jih je iz Komunalnih zavodov za zaposlovanje Velenje, Celje in Maribor, ki imajo ločenih med sezonsko zaposlenimi v tujini od 1,5 - 2 %.

Ti podatki nam kažejo, da je med sezonsko zaposlenimi v tujini sorazmerno veliko število poročenih, ter razmeroma majhno število ločenih. Tozadevno se glede na gospodarsko razvitost ali gospodarsko usmerjenost ne razlikujejo med seboj Komunalni zavodi za zaposlovanje.

ČAS BIVANJA, POGOSTOST ODHAJANJA DELOVNE SILE V INOZEMSTVO IN NJEN SOCIALNI POLOŽAJ PRED ODHODOM V INOZEMSTVO

Komunalni zavod za zaposlovanje	sezonsko	Trajanje dela				Pogostost odhajanja			št. del. iz ost. republ. SFRJ	Socialni položaj sezonca pred njegovim odhodom v tujino								
		1 leto	več kot 1 leto	ni podatkov	dru- gič	tret- jih	več kot 3 krat	za- po- slen		brezpo- slen prijav- ljen	brezpo- slen ne- prijav- ljen	samo- stojen obrt- nik	indiv. kmet proiz- vajalec	uče- nec	štu- dent	so- spo- di- nja	ni po- dat- kov	
I. KRANJ	št.	263	480	3	10	112	45	14	202	194	321	145	2	1	5	88		
	%	34,8	63,5	0,4	1,3				26,7	25,7	42,5	19,1	0,3	0,1	0,7	11,6		
II. LJUBLJANA	št.	60	465	256	832	156	37	9	399	896	273	238	11	6	21	12	7	149
	%	3,7	28,8	15,9	51,6				24,7	55,5	17,0	14,8	0,7	0,4	1,3	0,7	0,4	9,2
III. NOVA GORICA	št.	15	337	1	6													
	%	4,2	93,7	0,4	1,7													
IV. KOPER	št.	108	156	3	82	24	2		59	118	181	48	2					
	%	30,9	44,7	0,9	23,5				16,9	33,8	51,9	13,8	0,6					
V. NOVO MESTO	št.	7	205	3	31				3	25	16	15	1	1				188
	%	2,8	83,4	1,2	12,6				1,2	10,2	6,5	6,0	0,4	0,4				76,5
VI. CELJE	št.	279	363	23	617	129	17	9	25	335	395	359	5	5	5	2	176	
	%	21,8	28,3	1,8	48,1				2,0	26,1	30,9	28,0	0,4	0,4	0,4	0,1	13,7	
VII. VELENJE	št.	307	296	14	63	142	67	38	40	98	312	156		1	1	1	111	
	%	45,2	43,5	2,0	9,3				5,9	14,4	45,9	22,9		0,1	0,1	0,1	16,5	
VIII. MARIBOR	št.	805	1734	171	22	529	213	125	160	604	766	966	6	51	1	3	47	288
	%	29,5	63,5	6,2	0,8				5,9	22,1	28,0	35,4	0,2	1,9	0,03	0,1	1,7	10,5
IX. MURSKA SOBOTA	št.	3551	1816	44														
	%	65,6	33,6	0,8														
X. SLOVENIJA	št.	5395	5852	518	1663	1092	381	195	888	2270	2264	1927	27	65	22	26	57	6770
	%	40,1	43,6	3,9	12,4				6,6	16,9	16,9	14,3	0,2	0,5	0,2	0,2	0,4	50,4

Ker je med v tujini sezonsko izseljenimi delavci veliko poročenih, se le-ti med seboj razlikujejo tudi po številu otrok v njihovih družinah. Podatki so sicer nepopolni. Po teh podatkih ima po enega otroka 1.366 v tujini sezonsko zaposlenih iz Slovenije, po dva otroka jih ima 936, po 3 otroke 295, 215 v tujini sezonsko zaposlenih pa ima več kot tri otroke.

Stalnost in trajanje bivanja sezonsko zaposlenih delavcev v tujini

Za ta pojav nimamo od skupnega števila 13.428 sezonsko zaposlenih delavcev podatkov za 1.663 ali 12,4 %. Za Komunalna zavoda za zaposlovanje Ljubljana in Celje ni registriran ta podatek za polovico v tujini sezonsko zaposlenih, za Komunalni zavod za zaposlovanje Koper pa ni registriran ta podatek za četrtno sezonsko zaposlenih v tujini. Za v tujini sezonsko zaposlene delavce iz Komunalnih zavodov za zaposlovanje Novo mesto in Velenje nimamo tega podatka za po 10 % v tujini zaposlenih sezonskih delavcev.

Čeprav ti podatki o dobi trajanja bivanja naših v tujini sezonsko zaposlenih delavcev niso popolni, pa nam le odkrivajo nekatere značilne poteze načina zaposlovanja naših delavcev v tujini.

5.395 ali 40 % je takih v tujini zaposlenih sezonskih delavcev, pri katerih traja sezonska zaposlitev manj kot eno leto; 5.852 je takih sezonsko zaposlenih v tujini (63,6 %), ki so v tujini zaposleni za eno leto; 518 ali 3,9 % je takih, katerih sezonska zaposlitev traja več kot eno leto; 1.663 ali 12,4 % sezonsko zaposlenih delavcev v tujini pa v svojih anketah nimajo označenega časa bivanja v inozemstvu.

Če podrobno analiziramo način in trajanje zaposlitve sezonsko zaposlenih v tujini za Komunalne zavode za zaposlovanje Kranj, Nova Gorica, Maribor in Murska Sobota, ki so registrirali način in dobo bivanja za vse svoje sezonske delavce, lahko med njimi ugotovimo določene razlike. Iz Komunalnega zavoda za zaposlovanje Murska Sobota je kar 65,6 % v tujini sezonsko zaposlenih manj kot eno leto. Na delu, ki traja eno leto, je v tujini sezonsko zaposlenih 33,6 %; na delu, ki traja več kot eno leto, pa ni niti 1 % takih sezonskih delavcev. Čisto nasprotno pa je stanje pri sezonsko izseljenih delavcih iz Komunalnega zavoda za zaposlovanje Nova Gorica. Od tu je kar 93,7 % v tujini sezonsko zaposlenih na delu, ki traja eno leto; 4,2 % v tujini sezonsko zaposlenih je na delu, ki traja eno sezono. Iz Komunalnega zavoda za zaposlovanje Kranj in Maribor pa je zaposlenih na sezonskih delih v tujini, ki trajajo manj kot eno leto, okoli 30 % v tujini zaposlenih sezonskih delavcev. Okoli 60 % v tujini sezonsko zaposlenih pa je zaposlenih na delih, ki trajajo eno leto. Razmeroma visok delež, 6,2 %, jih je iz Komunalnega zavoda za

za zaposlovanje Maribor na delih, ki trajajo več kot eno leto; iz Komunalnega zavoda za zaposlovanje Kranj pa je takih le neznatno število.

Zelo velik odstotek v tujini sezonsko zaposlenih delavcev, ki imajo zagotovljeno delo le za eno sezono ali pa le do enega leta, kaže na izredno neugoden socialni položaj naših v tujini sezonsko zaposlenih delavcev. Zagotovljeno delo za več let imajo zlasti v tujini zaposleni sezonski delavci iz Prekmurja, ki se vračajo v isti kraj v tujini na enako delo več let. Delavci, ki imajo zagotovljeno delo za eno leto, pa to delo lahko tudi podaljšujejo v ugodnih gospodarskih razmerah in pri tem niso socialno ogroženi. Oboji pa lahko postanejo brezposelni ob gospodarskih krizah v tujini. To je socialni problem, kateremu bo potrebno posvetiti pri pripravi koncepta ekonomskega razvoja Slovenije posebno pozornost.

Socialni položaj sezonskih delavcev pred njihovim odhodom na zaposlitev v tujino

V statistični evidenci sezonsko zaposlenih v inozemstvu so na razpolago podatki o položaju sezonskega delavca pred njegovim odhodom v tujino po naslednjih kategorijah: zaposlen pred odhodom v tujino, brezposeln - neprijavljen, prijavljen na zavodu za zaposlovanje, samostojen obrtnik, individualni kmet - proizvajalec, učenec, študent in gospodinja. Od 13.428 sezonsko zaposlenih v inozemstvu ni podatkov za 6.770 ali 50,4% delavcev. Pred odhodom na sezonsko delo v tujino jih je bilo doma zaposlenih 2.270 ali 16,9 %, 2.464 ali 16,9 % je bilo brezposelnih in prijavljenih na zavodu za zaposlovanje, 1.927 ali 14,3 % pa je bilo brezposelnih, ki niso prosili za delo. 27 ali 0,2 % je bilo samostojnih obrtnikov, 65 ali 0,5 % je bilo individualnih kmetijskih proizvajalcev, 22 ali 0,2 % je bilo učencev, 26 ali 0,2 % je bilo študentov, 57 ali 0,4 % je bilo gospodinj.

Za vse v tujini sezonsko zaposlene iz Slovenije je bil registriran socialni položaj le v območju Komunalnega zavoda za zaposlovanje Koper. Za območje Komunalnih zavodov za zaposlovanje Nova Gorica in Murska Sobota ne razpolagamo s podatki te vrste. Za Komunalni zavod za zaposlovanje Kranj ni podatkov za 11,6 % zaposlenih, za Komunalni zavod za zaposlovanje Ljubljana ni podatkov za 9,9 % v tujini zaposlenih, za Komunalni zavod za zaposlovanje Velenje ni podatkov za 16,5 % zaposlenih, za Komunalni zavod za zaposlovanje Celje ni podatkov za 13,7 % v tujini zaposlenih, za Komunalni zavod za zaposlovanje Maribor ni podatkov za 10,3 % sezonskih delavcev, za Komunalni zavod za zaposlovanje Novo mesto pa nimamo podatkov kar za 76,5 % sezonsko zaposlenih delavcev.

ŠTEVILO SEZONSKIH DELAVCEV PO TUJIH DRŽAVAH IN NJIHOVA ZATOSLEENOST PO PANOGAH DEJAVNOSTI

Komunalni zavod za zaposlovanje		D r ž a v a							Panoga dejavnosti v inozemstvu								
		Avstri- ja	ZR Nem- čija	DR Nem- čija	Švi- ca	Ita- lija	Fran- cija	ostale države	ni po- datkov	indu- strija	kmetij- stvo	gradbe- ništvo	gostin- stvo	obrt	zdrav- stvo	ostale dejavn.	ni po- datkov
I. KRANJ	št.	207	438		56	35	11	9		439	89	41	156	14	14		3
	%	27,5	57,9		7,4	4,6	1,4	1,2		58,0	11,8	5,4	20,6	1,9	1,9		0,4
II. LJUBLJANA	št.	104	945	169	135	19	2	96	143	936	64	334	218	20	53	25	463
	%	6,4	58,6	10,5	8,4	1,2	0,1	5,9	8,9	27,0	4,0	20,8	13,5	1,2	3,3	1,5	28,7
I. NOVA GORICA	št.	17	91		100	140	1	3	7	173	20	15	131	6	6	8	
	%	4,7	25,2		28,0	39,0	0,4	0,8	1,9	48,1	5,6	4,2	36,5	1,7	1,7	2,2	
IV. KOPER	št.	8	138		38	124	13	12	16	116	16	69	115	14	19		
	%	2,3	39,6		10,9	35,5	3,7	3,4	4,6	33,2	4,6	19,8	33,0	4,0	5,4		
V. NOVO MESTO	št.									87	1	7	6		1		144
	%									35,4	0,4	2,8	2,4		0,4		58,6
VI. CELJE	št.	216	866		100	3	81	11	5	881	28	123	189	13	23		25
	%	16,8	67,6		7,8	0,2	6,3	0,9	0,4	68,7	2,2	9,6	14,7	1,0	1,8		2,0
VII. VELENJE	št.	445	202		25	1	1	2	4	190	75	57	312	11	6		29
	%	65,5	29,7		3,7	0,1	0,1	0,3	0,6	27,9	11,0	8,5	45,9	1,6	0,8		4,3
VIII. MARIBOR	št.	974	1631		92	1	19	6	9	1445	105	530	473	159	14		6
	%	35,6	59,8		3,4	0,03	0,7	0,2	0,3	52,9	3,8	19,4	17,4	5,8	0,5		0,2
IX. MURSKA SOBOTA	št.	4028	13625					18		1629	1305	2188	164	83	11	31	
	%	74,4	25,2					0,4		30,1	24,1	40,5	3,0	1,5	0,2	0,6	
SR SLOVENIJA	št.	6007	5895	169	551	323	131	157	195	5396	1703	3364	1764	320	147	64	670
	%	44,7	43,9	1,2	4,1	2,4	1,0	1,5	1,5	40,1	12,7	25,1	13,1	2,4	1,1	0,5	5,0

Iz območja Komunalnega zavoda za zaposlovanje Ljubljana je bilo pred odhodom v tujino zaposlenih 55,5 % sezonskih delavcev, v Komunalnem zavodu za zaposlovanje Kranj 25,7 %, v Komunalnem zavodu za zaposlovanje Koper 33,8 %, v Komunalnem zavodu za zaposlovanje Celje 14,4 %, v Komunalnem zavodu za zaposlovanje Velenje 26,1 % in v Komunalnem zavodu za zaposlovanje Maribor 22,1 %. Brezposelnih in prijavljenih za delo je bilo med sezonsko zaposlenimi pred njihovim odhodom v tujino v Komunalnih zavodih za zaposlovanje Koper 51,9 %, Velenje 45,5 %, Celje 30,9 %, Maribor 28,0 %. Brezposelnih in neprijavljenih na delo je bilo od sezonsko zaposlenih največ iz Komunalnih zavodov za zaposlovanje Maribor 35,4 %, Celje 28,0 %, Velenje 22,3 %, Kranj 19,1 %, iz Komunalnih zavodov za zaposlovanje Ljubljana 14,8 % in Kopra le 13,8 %.

Evidenca o socialnem položaju sezonskih delavcev pred odhodom v tujino je zelo slaba in ne moremo dobiti zanesljivih podatkov za analizo dejanskega socialnega položaja. Vsekakor je karakteristično, da odhaja v inozemstvo na sezonsko delo veliko število že doma zaposlenih, in kar je še posebej karakteristično, veliko je tudi število tistih, ki pred zaposlitvijo na sezonskih delih v inozemstvu niso bili prijavljeni na komunalnih zavodih za zaposlovanje kot brezposelni. Veliko število zaposlenih pred odhodom v tujino kaže, da del stalno zaposlenih v Sloveniji ni zadovoljen s svojo zaposlitvijo v domačem kraju in si ne išče boljše zaposlitve v Sloveniji, temveč v tujini. Veliko število tistih, ki so odšli na sezonsko delo v inozemstvo, a niso bili pred svojim odhodom prijavljeni kot brezposelni, pa kaže na to, da se v tujini zaposluje vedno večje število takih, ki so v naših statistikah registrirani kot polno zaposleni kmetje ali kmečki delavci. Prav gotovo pa je med temi tudi del neizučene kmečke mladine, ki se je zaposlila v tujini po zaključenih osnovni šoli.

Število sezonskih delavcev iz Slovenije po državah zaposlitve

Od 13.428 v tujini sezonsko zaposlenih nimamo podatka o državi zaposlitve za 195 ali 1,5 % v tujini zaposlenih sezonskih delavcev. Največ, 6.007 ali 44,7 %, jih je iz Slovenije v Avstriji; 5.895 ali 43,9 % jih je v ZR Nemčiji, 551 ali 4,1 % jih je v Švici, 323 ali 2,4 % jih je zaposlenih v Italiji, 169 ali 1,2 % v DR Nemčiji, 131 ali 1 % v Franciji, 157 ali 1,5 % pa jih je zaposlenih v drugih evropskih državah.

V Avstriji je več kot 60 % sezonsko zaposlenih iz Komunalnega zavoda za zaposlovanje Velenje. Iz Komunalnih zavodov za zaposlovanje Murska Sobota in Maribor jih je tam od 30 - 60 %, iz Komunalnega zavoda za zaposlovanje Kranj, Ljubljana in Celje je v Avstriji od 5 - 30 % zaposlenih, 0 - 5 % pa jih je tam zaposlenih iz Komunalnih zavodov Nova Gorica in Koper.

Več kot 60 % sezonsko zaposlenih ima v Avstriji enajst občin Slovenije, od 30 - 60 % jih ima šest občin, od 5 - 30 % jih ima 27 občin, 0 ali manj kot 5 % pa jih ima 12 občin. Nad 60 % sezonsko zaposlenih delavcev imajo v Avstriji občine Postojna, Dravograd, Radlje ob Dravi, Ravne na Koroškem, Slovenj gradec, Lenart v Slovenskih goricah, Gornja Radgona, Murska Sobota, Lendava in Črnomelj. Od 30 - 60 % pa jih imajo tam zaposlene občine Velenje, Jesenice, Tržič, Cerknica, Mozirje in Ptuj. Nič procentov ali manj kot 5 % pa imajo v Avstriji zaposlene sezonske delavce občine Koper, Izola, Vrhnika, Nova Gorica, Piran, Hrastnik, Ilirska Bistrica, Ribnica na Dol., Kočevje, Trebnje, Videm-Krško in Metlika.

Nadpoprečno visok delež svojih sezonsko zaposlenih v Avstriji imajo v prvi vrsti vse tiste občine, ki meje na Avstrijo, poleg teh pa še večina občin štajerskega dela Slovenije. Podpoprečno nizek delež sezonsko zaposlenih delavcev imajo v Avstriji občine Jugozahodnega dela Primorske in Notranjske.

Delež zaposlenih v ZR Nemčiji je v posameznih komunalnih zavodih za zaposlovanje in občinah drugačen od deleža sezonsko zaposlene delovne sile v Avstriji. Več kot 60 % sezonsko zaposlenih iz Slovenije oddaja v ZR Nemčijo Komunalni zavod za zaposlovanje Celje, od 30 - 60 % Komunalni zavodi za zaposlovanje Kranj, Ljubljana, Koper in Maribor, od 5 - 30 % jo oddajajo Komunalni zavodi za zaposlovanje Nova Gorica, Velenje in Murska Sobota.

Kar 28 občin oddaja v ZR Nemčijo več kot 60 % svojih v tujini sezonsko zaposlenih delavcev, 15 občin jih oddaja tja 30 - 60 %, 11 občin od 5 - 30 %, 2 pa manj kot 5 %.

Več kot 60 % v tujini sezonsko zaposlenih oddajajo ZR Nemčiji občine Maribor, Kranj, Velenje, Celje, Radovljica, Kamnik, Vrhnika, Logatec, Škofja Loka, Žalec, Trbovlje, Zagorje, Hrastnik, Metlika, Ribnica, Kočevje, Slovenske Konjice, Laško, Sevnica, Brežice, Litija, Trebnje, Novo mesto, Šentjur, Slovenska Bistrica, Šmarje pri Jelšah, Ptuj in Ormož. Do 5 % sezonsko zaposlene delovne sile oddajajo ZR Nemčiji občini Postojna in Črnomelj, od 5 - 30 % pa občine Jesenice, Nova Gorica, Dravograd, Ravne na Koroškem, Slovenj gradec, Ljutomer, Idrija, Murska Sobota, Ajdovščina, Lenart v Slovenskih goricah in Radlje ob Dravi. Od 30 - 60 % zaposlenih v ZR Nemčiji, kar je blizu povprečju sezonskih izseljencev iz Slovenije v ZR Nemčijo, pa dajejo občine Ljubljane, Koper, Domžale, Izola, Tržič, Piran, Cerknica, Ilirska Bistrica, Mozirje, Gornja Radgona, Tolmin, Sežana, Grosuplje, Videm-Krško in Lendava. Medtem ko oddajajo večino sezonskih delavcev slovenske občine, ki meje na Avstrijo, Avstriji, pa oddajajo ZR Nemčiji sezonsko delovno silo v sicer večjem absolutnem številu in v bolj enakovrednem številu skoraj vse občine Slovenije.

Več kot 6 % v tujini sezonsko zaposlenih delavcev oddajajo Švici svojo delovno silo Komunalni zavodi za zaposlovanje Kranj, Ljubljana, Nova Gorica, Koper in Celje. Od 2 - 6 % delovne sile, zaposlene v tujini, oddajajo Švici Komunalni zavodi za zaposlovanje Velenje in Maribor, nobenega delavca ji pa ne daje Komunalni zavod za zaposlovanje Murska Sobota.

23 občin Slovenije oddaja v Švico več kot 6 % sezonske delovne sile, zaposlene v inozemstvu; 16 občin jo daje od 2 - 6 %, 14 občin pa ne oddaja Švici delovne sile. Več kot 6 % svoje v inozemstvu sezonsko zaposlene delovne sile oddajajo Švici občine Ljubljane, Koper, Celje, Radovljica, Domžale, Nova Gorica, Izola, Tržič, Kamnik, Škofja Loka, Piran, Dravograd, Žalec, Hrastnik, Idrija, Ilirska Bistrica, Mozirje, Laško, Sevnica, Tolmin, Ajdovščina, Grosuplje in Šmarje pri Jelšah. Sezonsko zaposlene delovne sile v inozemstvu ne oddajajo Švici občine Logatec, Postojna, Trbovlje, Ljutomer, Metlika, Cerknica, Ribnica na Dol., Murska Sobota, Gornja Radgona, Črnomelj, Trebnje, Videm-Krško, Lendava in Ormož. Od 0 - 2 % ji dajejo Slovenj gradec, ostale občine pa od 2 - 6 % sezonsko zaposlene delovne sile.

V Italiji je sezonsko zaposlenih sorazmerno malo delavcev iz Slovenije, od vseh v tujini sezonsko zaposlenih le 2,4 %. Več kot 4 % sezonsko zaposlene delovne sile ji dajejo Komunalni zavodi za zaposlovanje Kranj, Nova Gorica in Koper; od 1 - 4 % pa Komunalni zavod za zaposlovanje Ljubljana, od 0,1 - 1 % Komunalni zavod za zaposlovanje Velenje, Maribor, Celje. Komunalni zavod za zaposlovanje Murska Sobota ne oddaja Italiji v tujini zaposlene delovne sile, za Novo mesto pa ni podatkov. Če prištejemo občino Novo mesto k tistim občinam, ki ne oddajajo delovne sile Italiji, je kar 37 občin takih, ki ne oddajajo Italiji sezonsko zaposlene delovne sile. 11 občin ji oddaja več kot 4 % v tujini sezonsko zaposlene delovne sile, 3 občine od 1 - 4 %, 5 pa od 0,1 - 1 %. Več kot 4 % sezonsko izseljene delovne sile dajejo Italiji predvsem primorske občine: Koper, Izola, Piran, Idrija, Sežana, Ajdovščina, Tolmin in Ilirska Bistrica, poleg teh pa še Jesenice. Od 1 - 4 % oddajajo Italiji svojo sezonsko delovno silo občine Ljubljane, Škofja Loka in Šentjur pri Celju; od 0,1 - 1 % pa občine Maribor, Kranj, Celje, Domžale in Dravograd. Vseh ostalih 37 občin, kot že rečeno, ne oddaja svoje delovne sile Italiji.

Med sezonsko izseljenimi iz Slovenije, ki so zaposleni v Franciji, je registrirano sorazmerno nizko število sezonsko zaposlenih iz Slovenije. Komunalna zavoda za zaposlovanje Koper in Celje oddajata svojo delovno silo Franciji za več kot 1,5 %; Komunalni zavod za zaposlovanje Kranj in Maribor ji oddajata od 0,5 - 1,5 %, od 0,1 - 0,5 % pa ji oddajajo Komunalni zavodi za zaposlovanje Ljubljana, Nova Gorica in Velenje. Komunalni zavod za zaposlovanje Murska Sobota pa tja ne oddaja delovne sile. Petnajst občin Slovenije oddaja Franciji več kot 1,5 % svoje

delovne sile zaposlene v inozemstvu, 3 občine ji oddajajo od 0,5 - 1,5%, tri pa od 0,1 - 0,5 %; 35 občin Slovenije pa Franciji ne oddaja v inozemstvu sezonsko zaposlene delovne sile. Več kot 1,5 % oddajajo Franciji svojo sezonsko zaposleno delovno silo občine Kranj, Koper, Celje, Domžale, Izola, Piran, Žalec, Kočevje, Slovenske Konjice, Laško, Sevnica, Brežice, Novo mesto, Šentjur pri Celju in Šmarje pri Jelšah; od 0,5 - 1,5 % pa ji oddajajo občine Tolmin, Slovenska Bistrica in Ptuj; od 0,1 - 0,5 % pa oddajajo v tujini sezonsko zaposleno delovno silo občine Maribor, Velenje in Jesenice.

Tako vidimo, da se po oddaji sezonsko zaposlene delovne sile v tujih državah razlikujejo posamezni deli Slovenije in občine. V Avstrijo in ZR Nemčijo oddajajo svojo v tujini sezonsko zaposleno delovno silo v večjem ali manjšem številu skoraj vse občine Slovenije, v Avstrijo jo oddajajo sorazmerno več obmejne občine, v ZR Nemčijo pa bolj enakomerno vse občine Slovenije. V Švico, Italijo, Francijo oddaja sezonsko zaposleno delovno silo le manjši del občin. Italiji oddajajo v večji meri sezonsko delovno silo občine Slovenskega Primorja kot pa ostale občine.

Sezonski delavci, zaposleni po panogah dejavnosti v inozemstvu

Od skupnega števila 13.428 sezonsko zaposlenih delavcev nimamo podatkov za panoge sezonske zaposlitve naših delavcev v inozemstvu za 670 ali 5 % sezonsko zaposlenih. Komunalni zavod Novo mesto nima registrirane panoge dejavnosti za sezonsko zaposlene v inozemstvu za 144 sezonsko zaposlenih ali 58,6 %. Komunalni zavod za zaposlovanje Ljubljana pa nima podatkov o zaposlitvi za 463 ali 28,7 %, Komunalni zavod za zaposlovanje Velenje nima registrirane panoge zaposlitve za 29 sezonsko zaposlenih v inozemstvu ali za 4,3 %; Komunalni zavod za zaposlovanje Celje nima teh podatkov za 25 sezonsko zaposlenih ali za 2 %; Komunalni zavod Murska Sobota in Nova Gorica pa nimata registrirane panoge dejavnosti v inozemstvu za vse svoje sezonsko zaposlene delavce; Komunalni zavod za zaposlovanje Maribor nima registriranih teh podatkov za manj kot 1 % sezonsko zaposlenih v tujini.

Največ, 5.596 v tujini sezonsko zaposlenih ali 40,1 %, je v tujini zaposlenih v industriji; 3.364 v tujini sezonsko zaposlenih ali 25,1 % jih je zaposlenih v gradbeništvu; 1.764 ali 13,1 % je zaposlenih v gostinstvu; 1.703 v tujini sezonsko zaposlenih ali 12,7 % dela v kmetijstvu, 320 v tujini sezonsko zaposlenih ali 2,4 % dela v obrti. 147 ali 1,1 % je zaposlenih v zdravstvu, 64 ali 0,5 % pa je zaposlenih v ostalih dejavnostih.

V industriji je zaposlenih več kot po 50 % v tujini sezonsko zaposlenih delavcev iz Komunalnih zavodov za zaposlovanje Kranj, Celje in Maribor; od 30 - 50 % v tujini sezonsko zaposlenih dela v industriji iz Komunalnih zavodov za zaposlovanje Nova Gorica, Koper, Murska Sobota

in Novo mesto. Komunalna zavoda za zaposlovanje Ljubljana in Velenje pa oddajata industriji v inozemstvu od 10 - 30 % svojih delavcev. Kar 25 občin daje od svojih v inozemstvu sezonsko zaposlenih delavcev več kot 50 % industriji, 10 občin jih oddaja od 30 - 50 %, 20 občin od 10 do 30 %, 1 občina pa manj kot 10 %. Več kot 50 % v inozemstvu zaposlene delovne sile dajejo industriji občine Maribor, Kranj, Velenje, Celje, Jesenice, Radovljica, Nova Gorica, Vrhnika, Logatec, Žalec, Trbovlje, Zagorje, Hrastnik, Kočevje, Slovenske Konjice, Sevnica, Brežice, Šentjur pri Celju, Videm-Krško, Lendava, Slovenska Bistrica, Šmarje pri Jelšah, Ptuj in Ormož. Od 30 - 50 % oddajajo industriji v inozemstvo delovno silo občine Koper, Izola, Kamnik, Škofja Loka, Postojna, Metlika, Gornja Radgona, Črnomelj, Ajdovščina in Novo mesto; od 10 - 30 % pa občine Ljubljana, Domžale, Tržič, Piran, Dravograd, Ravne na Koroškem, Slovenj gradec, Ljutomer, Idrija, Ilirska Bistrica, Ribnica na Dolenjskem, Mozirje, Murska Sobota, Tolmin, Sežana, Litija, Grosuplje, Lenart v Slovenskih goricah in Radlje ob Dravi; manj kot 10 % pa le občina Trebnje.

Gradbeništvu oddajajo več kot 40 % svoje delovne sile, zaposlene v inozemstvu, Komunalni zavodi za zaposlovanje Murska Sobota, Ljubljana; Koper in Maribor jo oddajata od 15 - 40 %. Od 5 - 15 % delovne sile oddajajo inozemstvu Komunalni zavodi za zaposlovanje Kranj, Velenje in Celje; manj kot 5 % pa Komunalna zavoda za zaposlovanje Nova Gorica in Novo mesto. Dve občini oddajata nad 40 % od svoje sezonsko zaposlene delovne sile v inozemstvu gradbeništvu, 16 občin jo oddaja 15 - 40 %, 16 občin od 5 - 15 %, 22 občin pa manj kot 5 %.

Več kot 40 % oddajajo delovno silo gradbeništvu v inozemstvu občine Ljutomer in Murska Sobota, od 15 - 40 % pa občine Ljubljane, Velenje, Koper, Izola, Logatec, Piran, Cerknica, Sevnica, Gornja Radgona, Sežana, Litija, Grosuplje, Lenart v Slovenskih goricah, Lendava in Ptuj; od 5 - 15 % pa jo oddajajo občine Maribor, Kranj, Celje, Radovljica, Domžale, Tržič, Vrhnika, Škofja Loka, Žalec, Ilirska Bistrica, Laško, Brežice, Tolmin, Radlje ob Dravi, Slovenska Bistrica in Ormož; do 5 % pa občine Jesenice, Nova Gorica, Kamnik, Postojna, Dravograd, Ravne na Koroškem, Slovenj gradec, Trbovlje, Zagorje, Hrastnik, Metlika, Idrija, Ribnica na Dolenjskem, Kočevje, Mozirje, Slovenske Konjice, Črnomelj, Ajdovščina, Trebnje, Novo mesto, Krško, Šentjur pri Celju in Šmarje pri Jelšah. Medtem ko dajejo industriji v inozemstvo svojo delovno silo skoraj v enaki meri ne glede na razvitost posameznih občin, pa vendarle lahko ugotovimo, da oddajajo gradbeništvu svojo delovno silo v večji meri industrijsko slabo razvita območja.

Gostinstvu oddajajo od svoje delovne sile, ki je zaposlena v inozemstvu, več kot 15 % Komunalni zavodi za zaposlovanje Kranj, Nova Gorica, Koper, Velenje in Maribor; Komunalna zavoda za zaposlovanje Ljubljana in Celje jo oddajata gostinstvu v inozemstvu od 8 - 15 %, Komunalna

zavoda za zaposlovanje Murska Sobota in Novo mesto pa od 0 - 3 %. Manj kot 3 % dajejo od svoje v inozemstvu zaposlene delovne sile pretežno agrarne občine z manj razvitim turizmom: Logatec, Metlika, Ribnica na Dol., Sevnica, Murska Sobota, Črnomelj, Videm-Krško, Lendava in Ormož. Od 3 - 8 % dajeju gostinstvu v inozemstvu še prav tako turistično slabo razvite občine: Tržič, Vrhnika, Kočevje, Brežice, Trebnje in Novo mesto; od 8 - 15 % pa jo oddajajo že turistično razvite občine Ljubljane, Kranj, Celje, Postojna, Litija in Ptuj. Ostalih 35 občin pa oddaja gostinstvu od svojih v inozemstvu zaposlenih delavcev več kot 15 %.

V kmetijstvu imajo v inozemstvu skupno zaposlenih sezonskih delavcev več kot 15 % komunalni zavod Murska Sobota, od 8 - 15 % Komunalna zavoda za zaposlovanje Kranj in Velenje, od 3 - 8 % Komunalni zavodi za zaposlovanje Ljubljana, Nova Gorica, Koper in Maribor; manj kot 3 % pa Komunalna zavoda za zaposlovanje Celje in Novo mesto.

sezonsko

Občin pa je 23 % takih, ki dajejo od svoje v inozemstvu/zaposlene delovne sile kmetijstvu manj kot 3 %; 16 občin oddaja delovno silo od 3 - 8 %, 9 občin od 8 - 15 % in 8 občin nad 15 %. Nad 15 % dajejo kmetijstvu v inozemstvu svojo sezonsko delovno silo občine Tržič, Postojna, Slovenj gradec, Kočevje, Mozirje, Murska Sobota, Lendava in Radlje; od 8 - 15 % jo oddajajo občine Kranj, Radovljica, Domžale, Kamnik, Škofja Loka, Ravne na Koroškem, Ilirska Bistrica, Litija in Grosuplje; od 3 - 8 % jo oddajajo Jesenice, Nova Gorica, Izola, Vrhnika, Dravograd, Piran, Ljutomer, Cerknica, Slovenske Konjice, Gornja Radgona, Tolmin, Lenart v Slovenskih goricah, Slovenska Bistrica, Šmarje pri Jelšah, Ptuj in Ormož. Ostalih 23 občin pa daje kmetijstvu v inozemstvu manj kot 3 % sezonske delovne sile.

Medtem ko oddajajo gostinstvu svojo delovno silo v večji meri občine, ki imajo razvit turizem, lahko ugotovimo, da oddajajo kmetijstvu od svoje sezonsko zaposlene delovne sile v inozemstvu pretežno agrarni Komunalni zavod za zaposlovanje Murska Sobota, oddajajo jo pa tudi gospodarsko bolj razvita področja kot so Komunalni zavodi za zaposlovanje Ljubljana, Nova Gorica in Maribor.

Obrti in zdravstvu v inozemstvu daje Slovenija sorazmerno majhen procent sezonske delovne sile. Nad slovenskim poprečkom, nad 3 %, oddajajo sezonsko delovno silo, zaposleno v obrti v inozemstvu Komunalni zavodi za zaposlovanje Koper in Maribor, blizu slovenskega poprečka pa Kranj, Ljubljana, Nova Gorica, Velenje in Murska Sobota, do 1 % pa Nova Gorica in Celje.

Nadpoprečno, več kot 3 %, oddaja obrti v inozemstvu od svoje sezonsko zaposlene delovne sile 15 občin, 20 občin pa jo sploh ne oddaja. 8 občin oddaja obrti v inozemstvo do 1 % sezonske delovne sile, 13 občin pa od 1 - 3 %.

Zdravstvu v inozemstvu oddaja nad slovenskim poprečkom, več kot 2 %, svoje delovne sile Komunalni zavod za zaposlovanje Ljubljana in Komunalni zavod za zaposlovanje Koper; od 0,5 - 2 % jo oddajajo Komunalni zavodi za zaposlovanje Kranj, Nova Gorica, Velenje in Celje; od 0,1 - 0,5 % Komunalni zavodi za zaposlovanje Maribor, Murska Sobota in Novo mesto. 25 občin Slovenije ne oddaja delovne sile zdravstvu v inozemstvu; 12 občin oddaja zdravstvu v inozemstvu več kot 2 % sezonske delovne sile; 16 občin jo oddaja od 0,5 - 2 %, 3 občine pa od 0,1 - 5%.

Po oddaji sezonsko zaposlene delovne sile panogam gospodarske dejavnosti v inozemstvu kažejo nekatera območja Komunalnih zavodov za zaposlovanje podobne poteze. Tako oddajata Komunalni zavod za zaposlovanje Ljubljana in Maribor največ delovne sile industriji; na drugem mestu gradbeništvu ter na tretjem gostinstvu. Pri Komunalnem zavodu za zaposlovanje Murska Sobota je največ sezonske delovne sile zaposlene v inozemstvu v gradbeništvu, na drugem mestu so sezonsko zaposleni v industriji in na tretjem v kmetijstvu. V Komunalnem zavodu za zaposlovanje Koper so na prvem mestu v tujini sezonsko zaposleni v industriji, na drugem mestu v gostinstvu in na tretjem v gradbeništvu. V Komunalnih zavodih za zaposlovanje Kranj in Nova Gorica so na prvem mestu v inozemstvu sezonsko zaposleni v industriji, na drugem mestu v gostinstvu in na tretjem v gradbeništvu. V Komunalnem zavodu za zaposlovanje Velenje so sezonsko zaposleni v inozemstvu največ zaposleni v gostinstvu, na drugem mestu v industriji in na tretjem v gradbeništvu. V Komunalnem zavodu za zaposlovanje Celje pa so sezonsko zaposleni v inozemstvu na prvem mestu v gostinstvu, na drugem v industriji in na tretjem v gradbeništvu.

Ta analiza nam pokaže, da so naši sezonski delavci v inozemstvu zaposleni v glavnem v štirih gospodarskih panogah: največ v industriji, kjer zavzema zaposlenost sezonskih delavcev pri 6 Komunalnih zavodih za zaposlovanje prvo mesto. V dveh primerih je sezonska delovna sila dveh komunalnih zavodov zaposlena v industriji na drugem mestu.

Vse bolj se uveljavlja med sezonsko zaposlenimi v inozemstvu zaposlovanje v gostinstvu. V enem komunalnem zavodu za zaposlovanje so v gostinstvu zaposleni na prvem mestu, v petih komunalnih zavodih za zaposlovanje so v gostinstvu zaposleni na drugem mestu, v enem komunalnem zavodu za zaposlovanje pa so v tej stroki zaposleni na tretjem mestu.

Število sezonsko zaposlenih v gradbeništvu v inozemstvu je v enem komunalnem zavodu na prvem mestu, v dveh na drugem mestu in v treh na tretjem mestu.

Po odstotku v kmetijstvu zaposlenih v inozemstvu pa so sezonsko zaposleni v treh komunalnih zavodih za zaposlovanje na tretjem mestu.

To pokaže, da je kmetijstvo, ki je bilo še do druge svetovne vojne glavna zaposlitvena panoga sezonskih delavcev v inozemstvu, še vedno pomembna, toda prehaja že v ozadje. V ozadje stopa zaposlovanje sezonskih delavcev v inozemstvu tudi v drugi gospodarski panogi, gradbeništvu, ki je prav tako bila pred drugo svetovno vojno za zaposlitev našega izseljenega prebivalstva pomembna gospodarska panoga. Na prvem mestu je po številu v inozemstvu sezonsko zaposlenih in po deležu v komunalnih zavodih za zaposlovanje, industrija. Vendar se kaže že izredno močno uveljavljanje naših sezonsko zaposlenih delavcev v inozemstvu pri zaposlitvi v gostinstvu.

KRATEK PREGLED UGOTOVITEV

Iz Slovenije je bilo v letu 1968 na sezonskem delu v tujini 13.428 sezonskih delavcev; 8.139 ali 60,6 % je bilo med njimi moških, 5.278 ali 39,3 % pa žensk. Med v tujini sezonsko zaposlenimi je starih manj kot 20 let 2.388, od 20 - 29 let 6.237 ali 46,4 %, od 30 - 39 let 3.127 ali 23,3 %, od 40 - 49 let 1.152 ali 8,6 %, nad 50 let pa je starih 320 ali 2,4 %. Za 204 v tujini sezonsko zaposlene delavce pa o njihovi starosti ni podatkov. Med v tujino izseljenimi sezonskimi delavci je bilo 7.455 ali 55,5 % nekvalificiranih, 1.697 ali 12,6 % polkvalificiranih, 3.391 ali 25,3 % je bilo kvalificiranih, 140 ali 1 % je bilo visoko kvalificiranih, 119 ali 0,9 % je bilo z osnovno šolo, 392 ali 2,9 % je bilo s srednjo šolo, 37 ali 0,3 % z višjo in 62 ali 0,5 % z visoko šolo. Za 135 v tujini sezonsko zaposlenih pa o strukturi strokovne usposobljenosti in o šolski izobrazbi ni podatkov.

6.463 ali 48,3 % je bilo v tujini zaposlenih takih sezonskih delavcev, ki so pripadali gospodinjstvom brez zemlje; 1.640 ali 12,2 % jih je pripadalo h gospodinjstvom, ki so imela do 2 ha zemlje; 1.189 ali 8,9 % jih je pripadalo h gospodinjstvom, ki so imela od 2 - 3 ha zemlje; 1.921 ali 9 % je pripadalo k takim gospodinjstvom, ki so imela od 3 - 5 ha zemlje; 729 ali 5,4 % sezonsko zaposlenih je pripadalo k takim gospodinjstvom, ki so imela od 5 - 10 ha zemlje; 106 ali 0,8 % v tujini sezonsko zaposlenih pa je pripadalo h gospodinjstvom, ki so imela več kot 10 ha zemlje. Za 2.070 ali 15,4 % v tujini sezonsko zaposlenih pa ni razpoložljivih podatkov. 5.395 ali 40,1 % v tujini sezonsko zaposlenih je odšlo na delo v tujino za krajšo sezono; 5.852 ali 43,6 % jih je odšlo na delo v tujino za eno leto; 518 ali 3,9 % pa jih je odšlo v tujino na zaposlitev za več kot eno leto. Za 1.663 v tujini sezonsko zaposlenih ali 12,4 % pa o trajanju bivanja ni podatkov. 1.092 v tujini sezonsko zaposlenih je bilo na sezonskem delu v tujini že drugič, 391 jih je bilo tretjič, 195 pa že četrtič ali celo večkrat.

Med v tujini sezonsko zaposlenimi je bilo registriranih 3.049 poročenih,

4.015 samskih, 177 pa zakonsko ločenih. Za 6.187 v tujini sezonsko zaposlenih pa o zakonskem stanu ni podatkov. 1.366 v tujini sezonsko zaposlenih je imelo po enega otroka, 936 po dva otroka, 295 po tri, 215 pa nad tri otroke. Med sezonskimi delavci, ki so se izselili iz Slovenije v inozemstvo, je 888 ali 6,6 % takih, ki so se pred odselitvijo v inozemstvo doselili v Slovenijo kot delavci iz drugih republik Jugoslavije. Po socialnem položaju pred odselitvijo v tujino je bilo 2.270 ali 16,6 % že zaposlenih, 2.270 ali 16,9 % pa je bilo brezposelnih, toda prijavljenih na Komunalnih zavodih za zaposlovanje; 1.927 ali 14,3 % je bilo brezposelnih in na komunalnih zavodih za zaposlovanje neprijavljenih. 27 v tujino odseljenih sezonskih delavcev ali 0,2 % je bilo obrtnikov, 65 ali 0,5 % je bilo individualnih kmetov, 22 ali 0,2 % je bilo učencev, 26 ali 0,2 % je bilo študentov, 57 ali 0,4 % pa gospodinj. Za 6.770 ali 50,4 % sezonsko izseljenih iz Slovenije pa socialni položaj pred odhodom v tujino ni bil statistično zabeležen.

Od 13.428 registriranih sezonskih delavcev jih je bilo leta 1968 zaposlenih 6.007 ali 44,7 % v Avstriji, 5.895 ali 43,9 % v ZR Nemčiji, 551 ali 4,1 % v Švici, 323 ali 2,4 % v Italiji, 131 ali 1 % v Franciji, 157 ali 1,5 % v ostalih državah. Za 195 ali 1,5 % pa o državi bivanja sezonsko zaposlenih delavcev iz Slovenije ni podatkov. 5.396 ali 40,1 % sezoncev je bilo zaposlenih v inozemstvu v industriji, 1.703 ali 12,7 % jih je bilo v tujini zaposlenih v kmetijstvu, 3.364 ali 25,1 % jih je bilo zaposlenih v gradbeništvu, 1.764 ali 13,1 % jih je bilo zaposlenih v gostinstvu, 320 ali 2,4 % v obrti, 147 ali 1,1 % v zdravstvu, 64 ali 0,5 % pa v drugih dejavnostih. Za 670 sezonsko zaposlenih delavcev ali 5 % pa o panogi zaposlitve v inozemstvu ni podatkov.

Na sezonsko delo v inozemstvo oddajajo svojo delovno silo vse občine Slovenije; vendar dajejo večino, okoli tričetrtnine, le nekatere občine Severovzhodne Slovenije: Lendava, Murska Sobota, Gornja Radgona, Ptuj, Maribor, Celje, občine Ljubljane in občina Jesenice. Področja Osrednjega razvitega dela Slovenije in skoraj vse občine Severovzhodnega dela Slovenije dajejo v inozemstvo več moške kot ženske delovne sile. Občine Zahodnega dela Slovenije, rudarskega Zasavja, občine Ravne na Koroškem in Jesenice pa dajejo več ženske kot moške delovne sile. Večina sezonsko izseljene delovne sile pripada starostnim skupinam do 20 let, od 20 - 30 let in od 30 - 40 let. Gospodarsko manj razvite občine Severovzhodne Slovenije in občine razvitega Osrednjega dela oddajajo največ delovne sile v starosti 30 - 40 let, občine Primorske pa dajejo največ delovne sile v starosti do 20 let.

Občine Severovzhodnega, manj razvitega dela Slovenije, oddajajo največ nekvalificirane delovne sile; občine razvitega dela pa poleg nekvalificirane, tudi visoko kvalificirano, ter delovno silo s srednjo, višjo in visoko šolo.

Občine Severovzhodnega agrarnega dela Slovenije oddajajo večji procent v tujini zaposlenih sezonskih delavcev, ki so člani gospodinjstev z zemljo; občine Osrednjega, gospodarsko razvitega dela Slovenije, pa sezonske delavce, ki pripadajo gospodinjstvom brez zemlje. Med sezonsko izseljenimi iz vseh občin Slovenije je manjši ali večji delež takih, ki pripadajo gospodinjstvom z različno velikostjo posesti, pa tudi takih, ki pripadajo gospodinjstvom z več kot 5, pa tudi z več kot 10 ha zemlje.

Med v tujini sezonsko zaposlenimi delavci je sorazmerno veliko število poročenih. Po deležih poročenih, neporočenih in ločenih med posameznimi komunalnimi zavodi za zaposlovanje ni bistvenih razlik. Prav tako ni bistvenih razlik med sezonsko izseljenimi delavci posameznih področij Slovenije po njihovem socialnem položaju pred odselitvijo. Med sezonsko izseljenimi iz Severovzhodnega dela Slovenije, zlasti Pomurja, je veliko večji procent takih, ki so bili zaposleni v inozemstvu le za kratko sezono, kot pa je sezonskih delavcev tega tipa v Osrednjem, gospodarsko razvitem delu, pa tudi na drugih področjih Slovenije. Gospodarsko razvita območja Ljubljane in Kranja, pa tudi druga področja Slovenije, imajo med svojimi v tujini sezonsko zaposlenimi večji odstotek takih delavcev, ki so se pred odselitvijo v inozemstvo predhodno naselili iz drugih republik v Slovenijo. Tega tipa sezonsko zaposlenih delavcev je v pomurskih občinah le neznatno število. Iz občin, ki meje na Avstrijo, je med sezonsko zaposlenimi število in odstotek v Avstriji zaposlenih v prevladi.

V ZR Nemčijo, ki je na drugem mestu po številu sezonsko zaposlenih iz Slovenije, pa oddajajo na sezonsko delo manjše ali večje število delavcev vse občine Slovenije.

V Italijo in Švico ter v Francijo, kamor odhaja na delo le manjše število sezonskih delavcev, pa oddajajo delovno silo občine Zahodnega in Osrednjega dela Slovenije. Italiji pa oddajajo delovno silo zlasti občine, ki na njo meje. Iz Severovzhodnega, gospodarsko manj razvitega dela Slovenije, so zaposleni sezonski delavci v inozemstvu v industriji, gradbeništvu in kmetijstvu. Iz gospodarsko bolj razvitega dela Slovenije pa so v večji meri zaposleni v industriji in gostinstvu, poleg tega pa tudi v kmetijstvu, obrti in zdravstvu.

Tokovi selitev prebivalstva na sezonska dela v inozemstvo se glede na strukturo prebivalstva, šolsko izobrazbo, poreklo, glede na navezanost na zemljo in po socialnem položaju pred odselitvijo iz Slovenije, razlikujejo od področja do področja. Za strukturo sezonsko izseljenih iz Slovenije je značilno, da je velik del nekvalificiranih in še sorazmerno veliko število takih, ki pripadajo gospodinjstvom s kmečkimi gospodarstvi in so se s sezonsko zaposlitvijo v inozemstvu poklicno preselili iz kmečkega v nekmečke poklice, odnosno se kot odrasli otroci, člani

kmečkih gospodinjstev, kot nekvalificirani zaposle v inozemstvu. Velik del v tujino sezonsko odseljenih je bil pred izselitvijo iz Slovenije brezposeln. V vse večji meri se med izseljence vključujejo poročeni moški, pa tudi ženske, zato je odstotek ženske delovne sile med sezonsko izseljenimi razmeroma visok.

Tokove sezonskih selitev delavcev v tujino iz Severovzhodne Slovenije sestavljajo večinoma člani gospodinjstev s kmečkimi gospodarstvi, ki so nekvalificirani in se v tujini zaposlujejo v kmetijstvu, v gradbeništvu, pa tudi na nekvalificiranih delih v industriji. Iz razvitejših področij Slovenije, območij Maribora, Celja, iz Gorenjske in okolice Ljubljane predstavljajo nekvalificirano delovno silo, ki se zaposluje v inozemstvu na nekvalificiranih delih v industriji in v gradbeništvu, v Slovenijo doseljeni delavci iz drugih republik. Že bolj ali manj kvalificirana delovna sila Slovencev se zaposluje v inozemstvu na kvalificiranih delovnih mestih v industriji, obrti, gostinstvu, pa tudi zdravstvu. Med njimi je tudi že večje število visoko kvalificiranih, z višjo ali visoko šolo. Tudi v ostalih področjih Slovenije, ki ne dajejo velikega števila delovne sile, se odteka na sezonska dela v inozemstvo nekvalificirana kmečka delovna sila iz kmečkega poklica preslojenih gospodarjev kmetij, odraslih otrok in neporočenih žensk.

Odtokanje delovne sile iz Slovenije v inozemstvo ne moremo v celoti zaustaviti. Saj je zagotovljena državljanska pravica svobodne izbire dela in bivanja v Sloveniji, Jugoslaviji ali drugod v svetu. V vedno večji meri bodo med sezonskimi izseljenci taki, ki se bodo v inozemstvu zaposlovali zaradi možnosti hitrejše pridobitve znanja, hitrejše pridobitve materialne osnove za zgraditev doma ali svojega obrtnega obrata. Širjenje števila tega tipa sezonskih izseljencev bo odvisno predvsem od svetovnega gospodarskega in političnega položaja, ter od gospodarskega razvoja evropskih držav, kamor so usmerjeni tokovi sezonskih izseljencev iz Slovenije. Neagrarna in bolj ali manj kvalificirana delovna sila se bo zaradi pomanjkanja delovnih mest v Sloveniji tudi v bodoče vključevala v sezonske selitvene tokove v tujino. Le-ti se bodo pojavljali v večji meri zlasti v razdobjih intenzivnejšega vključevanja tehnologije v proizvodnjo posameznih panog gospodarstva. Po posameznih panogah gospodarstva se na ta način sproščena delovna sila z določeno kvalifikacijo, ne bo mogla vselej dobiti delovnega mesta v Sloveniji. Zato si bo ta iskala zaposlitve, v kolikor bodo dopuščale razmere gospodarskega razvoja, v inozemstvu.

Nekvalificirana kmečka delovna sila iz kmečkega poklica preslojenih članov moškega ali ženskega spola in doraščajoča kmečka mladina se bodo vključevali v sezonske selitvene tokove v inozemstvo vse do zaključka razkroja klasične agrarne strukture na vasi.

Sezonski selitveni tokovi delovne sile v inozemstvo so sestavljeni iz

treh različnih socialno strukturnih tipov: iz nekvalificirane kmečke delovne sile, ki išče zaposlitev v inozemstvu iz socialnih razlogov; iz bolj ali manj kvalificirane delovne sile določenega kvalifikacijskega profila, ki si išče sezonske zaposlitve ob uvajanju novih tehnoloških procesov, ki sproščajo delovno silo v domovini; iz visoko kvalificirane delovne sile, ki išče delovna mesta v inozemstvu zaradi boljšega dohodka ali težnje po izpopolnjevanju. Ti selitveni tokovi sezonskih delavcev v tujino se bodo odvijali v Sloveniji še kar naprej, v kolikor ne bomo izdelali programa socialne in ekonomske politike prebivalstva.

V konceptih perspektivnega ekonomskega razvoja Slovenije bomo morali, če hočemo vsaj do neke mere odpraviti negativne posledice sezonskega izseljevanja prebivalstva iz Slovenije, zlasti iz kmečkih poklicev preslojenega prebivalstva, prebivalstvo tako kvalificirati, da bo prebivalstvo teh krajev dobilo tako kvalifikacijo, s katero bo lahko iskalo kvalificiranega dela z zaželjeno višino dohodka v območju domačega kraja ali pa v drugih regijah Slovenije. K temu bo pa pripomogel ustrezni izobraževalni sistem zlasti na področjih izseljevanja.

Nevarnosti pomanjkanja delovnih mest za delovno silo, ki jo sprošča uvajanje nove tehnologije, lahko naprej predvidimo in to delovno silo določenih profilov lahko organizirano v domačih podjetjih začasno pošiljamo na delo v inozemstvo.

Odseljevanje višje ali visoko kvalificirane delovne sile pa lahko preprečimo na ta način, da z večjo načrtnostjo nudimo novo doraščajoči visoko kvalificirani delovni sili poleg ustreznega delovnega mesta tudi ustrezno stanovanje. Odstotek tistih visoko kvalificiranih, ki sicer ima delovno mesto, a nima zagotovljenega ustreznega stanovanja, je med sezonskimi izseljenci v tujino vedno večji.

Šali Frančiška - pod vodstvom prof.dr.Vladimirja Klemenčiča - pripravila

OBČASNO ZAPOSLOVANJE NAŠEGA PREBIVALSTVA V 10 KM OBMEJNEM PASU

UVOD

Prebivalstvo se je preseljevalo na večje ali manjše razdalje v vseh zgodovinskih časih - obdobjih. Vzroki in načini preseljevanja se menjajo po obdobjih, tako je postala Slovenija dežela, ki pozna doslej vse oblike preseljevanja znotraj dežele, izseljevanje izven meja. Pozna različne tipe selitvenih tokov, smeri in intenziteto.

Probleme sezonskega zaposlovanja so obdelali že mnogi avtorji v številnih razpravah, pomanjkljivo obdelavo pa ima nova oblika sezonskega zaposlovanja - to je občasna, tedenska zaposlenost. Ta nova oblika sezonskega zaposlovanja se je uveljavila šele po drugi svetovni vojni in po ureditvi maloobmejnega prometa s sosednjo Avstrijo in Italijo. Pri maloobmejnem prometu je važno sodelovanje med prebivalstvom v maloobmejnem pasu. O dobrih medsebojnih stikih in sodelovanju so dokaz vedno novi obmejni prehodi. Z letom 1953 se uvede maloobmejni promet z Avstrijo, 1955 pa maloobmejni promet z Italijo. Razširitve določil za maloobmejni promet so bile izvedene 1960, 1963, 1964, 1965 (1, 2, 3, 4).

V sporazumih je določena:

1. širina obmejnega pasu (10 km),
2. mejni prehodi,
3. uporaba prometnih sredstev,
4. dokumenti za prehod preko meje,
5. carinske olajšave in osebe, ki imajo pravico do maloobmejnega prometa (5).

Dokumenti za prehod čez mejo so:

1. dvolastniška izkaznica
2. obmejna izkaznica,
3. obmejna dovolilnica,
4. tranzitna dovolilnica,
5. dovolilnica,
6. stalna obmejna propustnica,
7. začasno potrdilo.

V obmejnem predelu ločimo dve vrsti prehodov:

1. prehodi, ki se nanašajo na dvolastnike,
2. prehodi, ki se nanašajo na stalno obmejno propustnico.

Dokument, ki ga imajo ljudje v obmejnem področju - 10 km obmejnem pasu, stalna obmejna propustnica rodi novo obliko sezonskega zaposlovanja, ki ga poznamo pod imenom občasno ali tedensko zaposlovanje.

Najbolj se izpopolni sporazum z novimi spremembami v maloobmejnem prometu 1967 leta, ko lastnik maloobmejne propustnice lahko 6 krat prestopi mejo in se zadržuje na obmejnem področju 4 dni, da vstopa se ne šteje (6). Otrokom do 16. leta starosti je dovoljen prehod brez dokumentov, njihovi podatki pa morajo biti v propustnicah staršev.

Dvolastniki so s sporazumom dobili možnost neposrednega obdelovanja svojih zemljišč in ravno dvolastniki so prvi začetniki občasnega zaposlovanja preko meje. Ko so delo na svojem posestvu preko meje opravili, so šli pomagat tujemu kmetu. Poleg dvolastnikov pa iščemo korenine občasnega zaposlovanja v tradiciji, prebivalstvo ob meji je vedno živelo z mejo in si iskalo zaslužka preko meje. Posluževali so se različnih načinov zaslužka od dela, pa tudi od tihotapstva.

O občasnem zaposlovanju ni nikjer podatkov, zato sem bila primorana, da izvedem med tem prebivalstvom anketo, na podlagi katere sem lahko podala grobo sliko občasnega zaposlovanja.

NAČIN DELA

Občasno zaposleni delavci niso nikjer registrirani, zato je bila anketa še težje izvedljiva. Potrebno je bilo te ljudi najti - prometne zveze so slabe, poleg tega pa sem naletela na veliko nezaupljivost anketiranih ljudi. Posebno je bila ta nezaupljivost velika ob jugoslovansko - italijanski meji, kjer v Šempasu pri Novi Gorici nisem dobila niti 1 osebe, ki bi mi odgovorila, da se občasno zaposluje v Italiji, čeprav je v tem naselju občasno zaposlenih okoli 30 ljudi.

Največ podatkov o osebah, ki se občasno zaposlujejo, so mi nudili krajevni uradi, župnišča, gostilničarji, šole. Mnogokrat pa sem se morala obrniti za podatke na notranjo upravo, kjer občasne migrante dobro poznajo.

V občinskih središčih imajo sicer komunalne zavode za zaposlovanje delavcev, vendar je njihovo delo administrativno. Nimajo registriranih občasnih migrantov, niti jim ta vrsta zaposlovanja ne predstavlja nobenega problema.

Treba bi bilo evidentirati vse tiste, ki odhajajo v tujino. Poznati bi morali starost zaposlenih, spol, stan, izobrazbo, poklic, socialno poreklo, velikost družine, kraj zaposlitve in pa namen vlaganja prisluženih sredstev.

Vse te elemente sem v svojo anketo vnesla in šele na podlagi podrobne analize lahko spoznamo osnovne vzroke občasnega zaposlovanja v tujini, ravno tako pa tudi posledice, ki niso vedno samo pozitivne, kot jih gledajo na naših zavodih za zaposlovanje.

Cilj moje ankete je bil odkriti vzroke in posledice in jih prikazati na celotnem obmejnem področju proti Avstriji in Italiji v tabelah in grafikoni.

Izvedla sem anketo v občinah: Gornja Radgona, Lenart, Maribor, Radlje, Dravograd, Ravne, Gorica, Tolmin, Sežana, medtem ko v obmejnih občinah Jesenice in Tržič ni občasnega zaposlovanja.

V vsaki izmed občin sem si izbrala za anketiranje po 3 tipična naselja, v večjih občinah pa sem v anketo zajela več naselij, da sem dobila jasnejšo sliko.

Anket sem naredila 280, k tem anketam pa sem vključila še ankete iz občine Murska Sobota, ki sta jih opravila tov. Zoltan Kučan in Sonja Patauer.

Poleg anket pa mi služijo pri nalogi še podatki, ki so mi jih dajali posamezniki: župniki, učitelji, uslužbenci krajevnih uradov in uslužbenci milice.

Prišla sem celo do grobe ocene občasnega zaposlovanja v vseh občinah, ki znaša 3.800. Ta visoka številka predstavlja posebno gospodarsko, družbeno in socialno vprašanje našega obmejnega področja.

ELEMENTI, KI VPLIVAJO NA OBČASNO ZAPOSLOVANJE

Področja, ki so vključena v maloobmejni promet, so postala s tem mobilnejša. Včasih področja stagnacije, nazadovanja, se s prednostjo v maloobmejnem prometu zopet oživljajo, vendar naselja dobivajo neagrarni videz, adaptacija kmečkih hiš, gradnja novih poti, marsikje pa je že opazno ozelenjevanje njivskih površin.

So razlike med področji, kjer maloobmejni promet različno vpliva na preobrazbo pokrajine. Vzroki so: oddaljenost od meje, starostne strukture prebivalstva, posestna struktura, poklicna struktura, število družinskih članov, zaledje v tujini, v katerega odhaja delovna sila.

Vsi prebivalci, ki živijo na obmejnem področju, imajo formalno možnost odhajati na občasno zaposlitev.

SEVERNA MEJA

Predstavlja mejo proti Avstriji. Maloobmejni promet z Avstrijo se je pričel po letu 1953 in se je z razširitvami vasi v naslednjih letih vedno bolj krepil. Z maloobmejnim prometom, ki zajema 10 km obmejni pas z novimi mejnimi prehodi in uporabo novih dokumentov za prehod preko meje, se je razvila nova oblika sezonskega zaposlovanja in občasno ali tedensko zaposlovanje. Ta nova oblika sezonskega zaposlovanja se je razvila v obmejnem pasu od tromeje Avstrija - Madžarska - Jugoslavija pa do Črne, medtem ko se vse do Jezerskega vrstijo samotne kmetije, ki so preoddaljene od mejnih prehodov ali pa se delovna sila izseljuje sezonsko, medtem pa v obmejnem področju od Jezerskega do Rateč te oblike zaposlovanja ni opaziti, kajti od Jesenic pa vse do Ljubljane se širi urbanizirano področje, ki zaposluje prebivalstvo. Tudi posamezne občine v tem obmejnem pasu ne dovolijo takega načina zaposlovanja preko meje, ker je doma dovolj delovnih mest.

V obmejnem področju proti Avstriji se občasno zaposlujejo preko meje iz naslednjih obmejnih občin: Murska Sobota, Gornja Radgona, Lenart, Maribor, Radlje, Dravograd in Ravne na Koroškem. Iz teh občin se skupno zaposluje po približni oceni 2800 prebivalcev. Od tega predvidenega števila obmejnih migrantov pa sem jih anketirala 206, medtem ko sem podatke za 349 anket dobila v nalogah tov. Sonje Patauer v občini Murska Sobota in tov. Zoltana Kučana. Včasih pasivna področja ob avstrijski meji so z maloobmejnim prometom postala mobilnejša in horizontalna mobilnost. Agrarna pokrajina, ki se vleče v obmejnih občinah: Murska Sobota, Gornja Radgona, Lenart in Maribor, Radlje, Dravograd, spreminja svoj videz. Kmetje obnavljajo gospodarska poslopja, stanovanjske hiše, medtem pa kmetijske površine že prepuščajo ozeljevanju.

Obmejna področja v občini Ravne na Koroškem dajejo večinoma moško delovno silo in upokojeno, ki si z dodatnim zaslužkom izven meja zvišuje standard, medtem ko agrarnega prebivalstva v področju občine Ravne ni veliko in se ne zaposluje preko meje.

Čim bližje smo meji v obmejnem področju, tem več je občasnih migrantov. Zaposluje se pretežno moška delovna sila in gospodarji, ki se zaposlujejo preko meje v kmetijstvu in so zelo iskana delovna sila, kajti opravljajo lahko težka dela, za katere primanjkuje v Avstriji delovne sile.

Ženska delovna sila se zaposluje v kmetijstvu, vrtnarstvu in gostilniških lokalih.

Mladina s teh področij takoj po končani šoli odide na občasno zaposlitev, vendar težijo za stalno zaposlitvijo ali doma ali v tujini, medtem ko se gospodarji in gospodinje zaposlijo raje občasno, ker niso vezani na delovni čas.

Vsi elementi občasnega zaposlovanja v obmejnem področju z Avstrijo so podrobno obdelani v poglavjih: Bližina meje, Občasno zaposleni po posestnih skupinah, Občasno zaposleni po starostnih skupinah, Občasno zaposleni po številu družinskih članov, Občasno zaposleni po položaju v družini, Občasno zaposleni po obliki dela, Občasno zaposleni po vlaganju zasluženih sredstev in Občasno zaposleni glede na socialno zavarovanje.

ZAHODNA MEJA

Poteka od Rateč do Kopra. Predstavlja mejo z Italijo. Maloobmejni promet se je na tem področju začel 1955 leta, ko je bil podpisan Videmski sporazum. Z maloobmejnimi propustnicami se preko meje zaposlujejo iz občin: Tolmin, Nova Gorica in Sežana. Približno število občnih migrantov 1050, od tega sem jih v ankete zajela 84. Anket je malo proti predvidenemu številu občnih migrantov. Vzrok lahko iščemo v veliki nezaupljivosti tega prebivalstva, na kar v avstrijsko-jugoslovanskem obmejnem področju nisem naletela. Pomagala sem si največ z uslužbenci na krajevnih uradih in šolah, ki so mi nudili podatke o ljudeh, ki hodijo na občasno zaposlitev v Italijo. Ankete sem opravila v obmejnih občinah Tolmin, Nova Gorica in Sežana. Ta obmejna področja obravnavamo lahko skupno in se razlikujejo od obmejnega področja proti Avstriji. Proti Avstriji lahko delimo mejo na dva dela. Del, v katerega odhaja agrarno prebivalstvo in del, s katerega odhaja neagrarno prebivalstvo. Oboji pa odhajajo na delo v agrarne dejavnosti, kajti v Avstriji se ob naši meji širi agrarno področje, ki mu primanjkuje delovne sile, čeprav je kmetijstvo mehanizirano.

V italijansko-jugoslovanskem obmejnem področju je slika drugačna. Področje od Bovca do Nove Gorice nudi malo zemlje, prebivalstvo je večinoma neagrarno, ki se zaposluje doma, išče stalni vir dohodka, le redke žene, kadar imajo čas, gredo na občasno zaposlitev v Italijo. Pokrajina v kraški občini Sežana, ki ne nudi dovolj kruha prebivalstvu, zato tudi od tu prebivalstvo odhaja v industrijo, išče zaposlitev doma. Le žene, ki ne najdejo zaposlitve in pa dekleta, odhajajo načasno zaposlitev v Italijo. Izjema so Goriška Brda z rodovitno zemljo, ugodne prometne zveze, velike kmetije. Vendar tudi z velikih kmetij odhajajo gospodinje na dela v Italijo, posebno pa dekleta. S tem zaslužkom modernizirajo kmetije.

Na občasno zaposlitev v Italijo odhaja z jugoslovansko-italijanskega obmejnega področja ženska delovna sila, ki pa se ne zaposluje v agrarnih poklicih, ampak^v neagrarnih, kajti ob italijanskem obmejnem pasu se širi urbanizirano področje. Zaposlujejo se v večini kot gospodinjске pomočnice, pomočnice v gostinskih lokalih itd. Dekleta si v kratkem času najdejo stalno zaposlitev in ostanejo v Italiji in se tam tudi poročijo. Tako naša Primorska izgublja mlado delovno silo, vendar ne iščejo rešitev. Na občinah so mi povedali, da ta oblika zaposlovanja rešuje pri nas brezposelnost. Brezposelnost rešuje, zraven pa pušča številne negativne posledice, ki se ne poznajo samo v gospodarstvu, ampak tudi veliko pri vzgoji otrok, ki ostanejo prepuščeni tujim ljudem.

BLIŽINA MEJE

Čim bližje smo meji, tem več je občasnih sezoncev, čim bolj se od meje odmikamo, tem več ljudi odhaja na sezonsko delo s potnimi listi za daljšo dobo. To se pravi, da je vsekakor najpomembnejši čini-telj bližina meje. Te oblike zaposlovanja se v največji meri poslužujejo tisti, ki živijo v neposredni bližini meje. Vzrok za to je, ker se občasni sezonci najraje poslužujejo lastnega prevoznega ali pa prevoznega sredstva delodajalcev. Delodajalec, s katerim je naš delavec domenjen, pride iskat delovno silo na obmejni prehod. Ob koncu tedna delodajalec zopet pripelje nazaj delovno silo, ali pa, če mu delovne sile primanjkuje, se pripelje sam, potrdi obmejno propustnico in se vrne.

Tisti, ki niso zmenjeni z delodajalci za delo in se zaposlujejo priložnostno, večkrat menjajo delodajalca, se ne vežejo na delodajalčevo prevozno sredstvo.

Občasni sezonci so vezani tudi na avtobus, to pa tam, kjer so ugodne prometne zveze npr. na področju Nove Gorice, Sežane, Maribora. Delodajalci organizirajo celo vsakodnevne avtobusne prevoze.

Zaposlujejo se tudi prebivalci z bolj oddaljenih krajev, posebno tisti, ki jih pridejo delodajalci iskat na dom. Od 639 anketiranih zavzema prvo mesto skupina od 0 - 2 km. Ta skupina je zastopana s 47 %, druga skupina 3 - 5 km je zastopana z 32 %, od 6 - 10 km je zastopana s 5 %. (Tabela in grafikon šte. 1). Prebivalci iz oddaljenih krajev se zaposlujejo za dalj časa na podlagi potnega lista. Njihova sezona traja od marca do novembra.

ODDALJENOST NASELIJ OBČASNO ZAPOSLENIH OD MEJNEGA PREHODA

TABELA I *a*

Obmejna občina	0-2 km	3-5 km	6-10 km	nad 10 km	štev. anket.	predv. štev.
Murska Sobota	203	117	29		349	1000
Gornja Radgona	12	22	8		42	500
Lenart		3	12	8	23	150
Maribor	21	19	14	5	59	500
Radlje	8	15	4	2	19	150
Dravograd	9	12	7		28	150
Ravne	18	12		5	35	300
Tolmin			7	6	13	50
Nova Gorica	18	4	15	4	41	600
Sežana	11	10	9		30	400
SKUPAJ	300	204	105	30	639	3800
v %	47%	32%	16%	5%		

Občasno zaposleni glede na oddaljenost od
mejnega prehoda skupno v občinah - v %

$$1\% = \frac{1}{2} \text{ cm}$$

1% od skup. štev. občasno zaposlenih glede na
oddaljenost od mejnega prehoda skupno
v občinah je $\frac{1}{2}$ cm

GRAFIKON 1

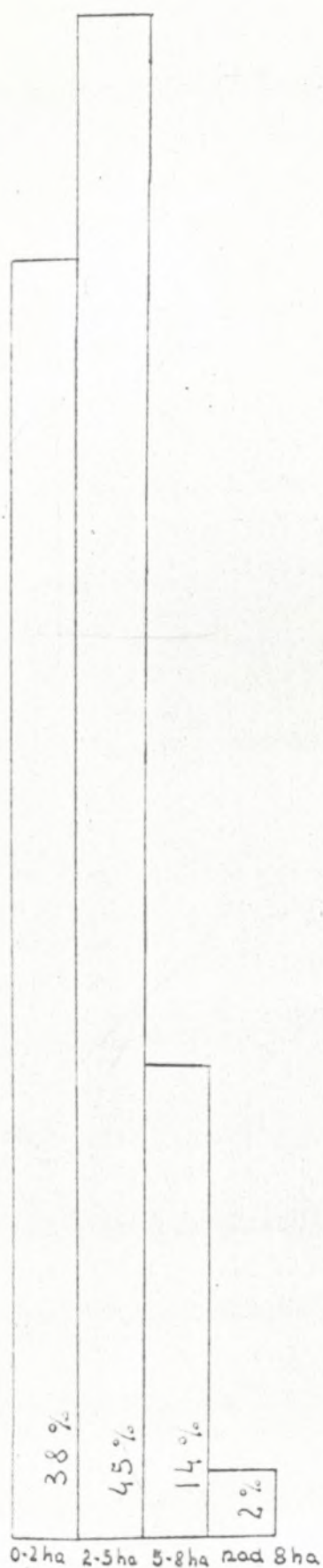
OBČASNO ZAPOSLENI PO POSEBNIH SKUPINAH

TABELA II *a*

Obmejne občine	0-2 ha	2-5 ha	5-8 ha	nad 8 ha	štev. anket
Murska Sobota	105	176	59	9	349
Gornja Radgona	10	22	9	1	42
Lenart	8	12	3		23
Maribor	21	28	8	2	59
Radlje	8	10	1		19
Dravograd	4	14	9	1	28
Ravne na Koroškem	30	4		1	13
Tolmin	9	4			13
Nova Gorica	29	11	1		41
Sežana	16	9	4	1	30
SKUPAJ	240	290	94	15	639
v %	38%	45%	14%	2%	

=====

Občasno zaposleni po posestnih skupinah
skupno v občinah - v %

$1\% = \frac{1}{2} \text{ cm}$

1% občasno zaposlenih po posestnih skupinah skupno v občinah je $\frac{1}{2}$ cm

GRAFIKON II

OBČASNO ZAPOSLENI PO POSESTNIH SKUPINAH

Iz same tabele je razvidno, da se občasno zaposlujejo največ člani iz tistih družin, ki spadajo v posestno skupino 3 - 5 ha. Od 639 anketiranih je ta skupina zastopana s 45 %. Tej posestni skupini sledi skupina 0 - 2 ha z 38 %, k tej skupini so všteti tudi občasno zaposleni brez zemlje z 12 %. Sledi skupina 5 - 8 ha s 14 %. Z majhnim odstotkom je zastopana posestna skupina z nad 8 ha s 5 %. (Tabela II, grafikon II).

Največ občasno zaposlenih izhaja iz srednjih posestnih skupin. Ta posestna skupina je za to sezonsko obliko zaposlovanja zelo ugodna. Ta skupina lahko ob delu na posestvu sprostí enega ali pa tudi več članov družine.

Ta posestva s 5 ha zemlje lahko preživljajo družino, vendar nam procent, ki je nekaj pod polovico, dokazuje, da se ravno iz te skupine najbolj zaposlujejo. S prisluženim denarjem skušajo kriti primanjkljaj. Dohodek s kmetije bi sicer zadoščal za minimalno preživljanje, ne nudi sredstev za adaptacijo, popravila, novo gradnjo gospodarskih in stanovanjskih poslopíj, nabavo strojev in dvig življenjskega standarda.

Na teh posestvih je tudi težko govoriti o specializaciji. Na kmetijah od 3 - 5 ha gojijo največ okopavine in žitarice, v hribovitih predelih pa prevladujejo pašniki in gozdovi, ki tudi ne nudijo dovolj sredstev. Na področju občine Maribor, Gornja Radgona, Lenart, Sežana, Nova Gorica ^{goje} tudi vinsko trto. Na teh kmetijah uporabíjo pridelke za domače potrebe.

S tem, da ti kmetje nabavljajo z denarjem, prisluženem na začasnem zaposlovanju, stroje in sodobnejša proizvodjalna sredstva, bodo te družine lahko sproščale še več svojih družinskih članov. Občasna zaposlitve v agrarnih predelih prav zaradi nabave strojev še napreduje.

Druga najmočnejše zastopana skupina je od 0 - 2 ha, ki je zastopana z 38 %. Ta skupina ni toliko vezana na zemljo. Vsaj 1 član družine se stalno zaposli, ker majhna posest ne nudi pogojev za življenje. Ljudje iz te skupine se bolj kot občasno zaposlujejo sezonsko s potnim listom. To je opaziti na obmejnem področju proti Avstriji, medtem ko se na obmejnem področju proti Italiji, kjer primanjkuje zemlje, zaposlujejo občasno tudi ljudje iz te posestne skupine. Velik procent ljudi iz te posestne skupine pa se zaposli doma.

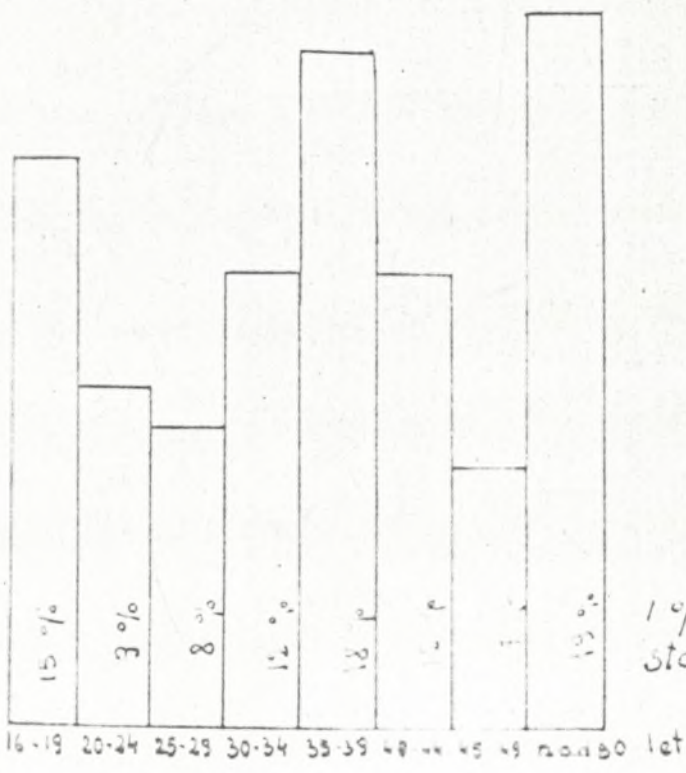
14% se občasno zaposluje iz posestne skupine 6 - 8 ha zemlje. Ta posestva ne dopuščajo svojim članom pogoste odsotnosti, izjeme so številnejše družine, kjer lahko, posebno ko je delo doma opravljeno, pogrešajo enega člana. Ta posestva dajejo toliko dohodka, da lahko

OBČASNO ZAPOSLIENI PO STAROSTI

TABELA III *a*

Obmejne občine	16-19 let	20-24 let	25-29 let	30-34 let	35-39 let	40-44 let	45-49 let	nad 50 let	skupno
Murska Sobota	40	33	35	38	53	44	30	76	349
Gornja Radgona	18	5	3	6	3	1	3	3	42
Lenart	1		1	6	8	2	1	4	23
Maribor	12	7	3	11	23	1		2	59
Radlje	6	1	2	4	6				19
Dravograd	1	2	1	2	7	10	3	2	28
Ravne na Kor.	6		2	1	3	2	2	19	35
Tolmin		2		5	4	2			13
Nova Gorica	3	2	1	1	13	6	3	12	41
Sežana	9	7	2	2	1	7	2		30
SKUPAJ	96	59	50	76	121	75	44	118	639
v %	15%	9%	8%	12%	18%	12%	7%	19%	

Občasno zaposleni po starosti skupno
v občinah v %

1% = $\frac{1}{2}$ cm

1% občasno zaposlenih po starostnih skupinah skupno v občinah je $\frac{1}{2}$ cm

GRAFIKON //

preživljajo številnejše družine. Si pa iščejo zaposlitev, ko je doma delo že opravljeno. Prisluzena sredstva uporabljajo za nabavo težje mehanizacije, kar jim dohodki iz kmetije ne omogočajo.

Najmanj občasno zaposlenih izhaja iz posestne skupine nad 8 ha. Ta posestna skupina je zastopana z 2 %. Tudi iz te skupine, če se zaposlijo, se zaposlijo zaradi nabave težjih strojev.

Od 639 anketiranih pusti zemljo neobdelano 8 % kmetov, ali pa je ta zemlja slabše obdelana, ker je prepuščena za obdelavo ženi, otrokom ali starim staršem.

Tako ima občasno zaposlovanje na kmetijah ugodne ekonomske učinke in tudi negativne posledice - opuščanje obdelovalne zemlje ali pa manj kvalitetna obdelava, ker je obdelava prepuščena ženam in otrokom - žene kosijo, orjejo in opravljajo tudi druga težka dela.

Odhajanje moških s kmetij na občasno delo preko meje je opazno v obmejnem pasu z Avstrijo, medtem pa odhaja v obmejnem pasu proti Italiji tudi z velikih kmetij le ženska delovna sila.

OBČASNO ZAPOSLENI PO STAROSTNIH SKUPINAH

Iz tabele je razvidno, da med začasno zaposlenimi izstopa starostna skupina z nad 50 let in to z 19 % (Tabela III, grafikon III).

Visok procent tej skupini dajejo kmetje z obmejnega področja z Avstrijo v občinah Murska Sobota, Gornja Radgona in pa upokojnenci z obmejnega področja v občini Ravne, medtem ko v obmejnem področju z Italijo izstopajo starostne skupine 16-19 let in 35-39 let.

Vzrok za najvišjo zastopano-st starostne skupine z nad 50 let lahko iščemo v pomanjkanju zaposlitve. Na kmetijah so ostali stari kmetje, mladi odhajajo ali v mesta ali v tujino za stalno zaposlitvijo. Kmetom majhne kmetije ne nudijo pogojev za nabavo strojev, stalne zaposlitve zaradi prevelike starosti doma ne dobe, zato odhajajo na priložnostno zaposlitev v tujino. Velik procent tej starostni skupini dajejo upokojnenci, posebno iz industrijskega področja Raven. So brez zemlje, nekateri še zdravi za delo, zato si poiščejo dodatni zaslužek v tujini. Poleg kmetov in upokojencev pa so v tej skupini močno zastopane tudi gospodinje, ki se nerade odločijo za stalno zaposlitev doma, ker bi bile s tem vezane na delovni čas.

1 % nižje od starostne skupine z nad 50 let je zastopana starostna skupina 35 - 39 let in to z 18 %. (Tabela III, grafikon III). Večina teh ljudi ima lastne kmetije in se težje odtrgajo od doma. Visok procent

tej skupini dajejo gospodinje ob italijansko-jugoslovanski meji, posebno tiste, ki imajo majhne družine in odrasle otroke. Mož je v službi, žena pa odide za dva dni preko meje, zasluži nekaj denarja in ga porabi kar v tujini, da si nakupi gospodinjske potrebščine.

Visoko je zastopana tudi starostna skupina 16 - 19 let s 15 % (Tabela III, grafikon III). Mladina takoj po končani šoli ne najde zaposlitve, ali pa se za zaposlitev doma niti ne zanima, ampak takoj odide na občasno zaposlitev v tujino, ker veliko mladih ljudi, vsaj kakor sem to opazila na terenu, gleda v tujini Indijo Koromandijo, ki pa jo kmalu okusi, posebno mladina, ki se zaposli na kmečkih delih.

To so fantje in dekleta s kmečkih družin, ki se hočejo osamosvojiti in postati enakovredni svojim kolegom, ki so že zaposleni preko meje.

Dekleta iz te starostne skupine odhajajo na delo priložnostno, potem pa se zaposlijo stalno v gostilnah, restavracijah itd. Tu se jih tudi veliko poroči, kar sem opazila na področju občine Sežana. Njihovi možje niso Italijani, ampak Slovenci, ki živijo v zamejstvu.

Moška delovna sila iz te starostne skupine na avstrijsko-jugoslovanskem področju z občine Murska Sobota, Gornja Radgona, Maribor sčasoma odide na sezonsko zaposlitev in opusti občasno zaposlovanje.

Starostni skupini 20 - 24 let in 25 - 29 let sta zastopani le z 9 % in 8 %. (Tabela III, grafikon III). Ravno ta starostna skupina za občasna dela ni zainteresirana, ampak išče trajno zaposlitev. Iz te starostne skupine jih je bilo pred 20 letom veliko občasno zaposlenih, ki pa so si kasneje našli stalno zaposlitev ali doma ali v tujini.

Kljub izrednemu napredku neagrarne dejavnosti naša delovna sila v obmejnih področjih, posebno iz starostne skupine 16 - 19 in nad 50 let, ne dobi celovnih mest, zato si išče zaposlitev izven meja.

Tuji delodajalci pa najbolj iščejo in plačajo delovno silo iz starostne skupine 35 - 39 let. Na mejnem prehodu v Cmureku julija 1969 sem opazovala prav izbiranje delovne sile iz te starostne skupine. Zakaj? Ta skupina je že priučena in najlažje opravlja težja dela, ki jih domačini sami ne opravljajo, posebno v kmetijstvu in gradbeništvu.

OBČASNO ZAPOSLENI PO ŠTEVILU DRUŽINSKIH ČLANOV

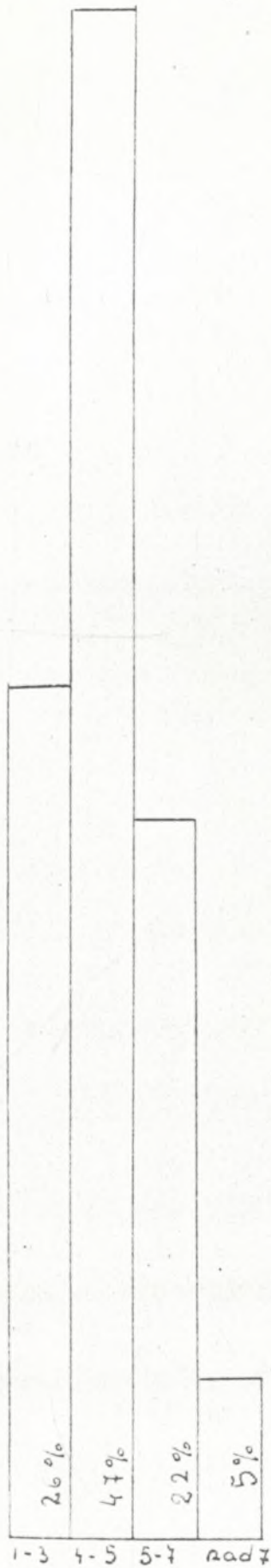
Po številu družinskih članov prevladujejo 4 - 5 članske družine. Od skupnega števila anketiranih družin 639 je 4 - 5 članskih 298 ali 47%. (Tabela IV, grafikon IV). Taka struktura zaposlenih po številu družin-

ŠTEVILO DRUŽINSKIH ČLANOV OBČASNO ZAPOSLENIH

TABELA IV *a*

Obmejne občine	1-3	4-5	5-7	več	Skupno
Murska Sobota	70	57	105	17	349
Gornja Radgona	11	22	8	1	42
Lenart	7	13	3		23
Maribor	15	26	8	10	59
Radlje	8	9	1	1	19
Dravograd	10	14	4		28
Ravne na Koroškem	19	12	3	1	35
Tolmin	2	8	3		13
Nova Gorica	19	20	2		41
Sežana	8	17	5		30
SKUPAJ	169	298	142	30	639
v %	26%	47%	22%	5%	

Občasno zaposleni po številu družinskih članov
skupno v občinah - v %

$1\% = \frac{1}{2} \text{ cm}$

1% občasno zaposlenih po številu družinskih članov skupno v občinah je $\frac{1}{2}$ cm

GRAFIKON IV

skih članov je razumljiva, saj manj kot 5 članska družina težje sprostí občasno zaposlenega delavca, ker sta ponavadi aktivna le 2 člana družine, izjema so, kjer so aktivni 3 člani družine, ostalo so šolo obvezni otroci ali pa za delo nesposobni starci. Številčno velike družine, pri maloobmejnem prometu niso zastopane, ker te sprostijo člane za več mesečno sezono. Družine z več kot 7 članov so od 639 anketiranih družin zastopane le s 5 %. (Tabela IV, grafikon IV.). Visoko je zastopana tudi skupina z 1 - 3 družinskih članov s 26 %. (Tabela IV, grafikon IV). To so družine upokojencev ali pa malih kmetov. Odhajajo posebno upokojenci, žena pa skrbi za dom, ali pa matere, ki jih ne vežejo na dom otroci.

Z 22% je zastopana skupina 5 - 7 družinskih članov. (Tabela IV, grafikon IV). Te družine lahko sprostijo delovno silo za občasno delo v tujini, posebno v času, ko je doma vse obdelano.

So pa razlike med posameznimi področji. Manj številne so družine na ravninskem področju in v obmestnih delih. Na področjih, kjer so pogoji slabši, so družine številnejše in prav te družine sprostijo člane za sezonsko zaposlitev v tujini in za stalno zaposlitev doma. Ti člani pa se sčasoma od doma odselijo.

OBČASNO ZAPOSLENI PO POLOŽAJU V DRUŽINI

Od 639 anketiranih obmejnih prebivalcev jih je 517 ali 82 % iz vrst kmečkega prebivalstva, medtem ko jih je 122 ali 18% nekmečkega porekla. Pri sezoncih je procent iz neagrarnih dejavnosti višji, kar nam kaže, da prebivalstvo še veže zemlja, vendar ne več v taki meri.

Pri občasno zaposlenih je močno zastopan gospodar in ta z 32 % (Tabela V, grafikon V). Vendar je ta močna zastopanost gospodarja le v avstrijsko-jugoslovanskem obmejnem pasu, medtem pa v italijansko-jugoslovanskem obmejnem področju mati, ki je zastopana od skupnega števila anketiranih z 23 %.

Za močno zaposlenost gospodarja je več vzrokov. On je fizično najmočnejši, zato v tujini najbolj iskan, ker prevzema težja dela, ki jih domačini ne opravljajo. Pri težkih delih prav gospodar največ zasluži. Vzrok za veliko zastopanost gospodarja je tudi ta, da se pri več članskih družinah, posebno tistih, kjer otroci še niso dorasli, oče lažje odtrga od doma za nekaj dni, kot mati. Mati naprej vodi delo na kmetiji in v gospodinjstvu z otroci. Težja dela opravi pred odhodom oče, opazila pa sem pri 5 kmetijah, da se gospodarji sosedi menjajo pri občasni zaposlitvi in tako imajo sosedje vsaj enega moškega za opravljanje težjih del. Ob pomembnejših delih kot so košnja, žetev, mlačev, ostane gospodar doma.

OBČASNO ZAPOSLENI PO POLOŽAJU V DRUŽINI

TABELA V

Obmejne občine	oče	mati	ostali	štev. anket
Murska Sobota	137	68	144	349
Gornja Radgona	8	5	29	42
Lenart	8	4	11	23
Maribor	23	16	20	59
Radlje	3	4	12	19
Dravograd	7	3	18	28
Ravne	19	7	9	35
Tolmin		6	7	13
Nova Gorica	4	26	11	41
Sežana	1	8	21	30
SKUPAJ	210	147	282	639
v %	32%	23%	45%	

Občasno zaposleni po položaju v družini
skupno v občinah - v %

$$1\% = \frac{1}{2} \text{ cm}$$

1% občasno zaposlenih po položaju v družini skupno v občinah je $\frac{1}{2}$ cm.

GRAFIKON V

Kljub temu, da je delo na kmetiji, kjer je gospodar občasno zaposlen, opravljeno, pa je kvaliteta opravljenega dela veliko slabša. Odsotnost gospodarja semmarsikje pozna ne samo na zemlji, ampak celo pri vzgoji in učnih uspehih otrok. Na šolah sem izvedela, da so taki otroci prepuščeni materi, starim staršem, če pa odideta oba starša, pa se otroci selijo od sorodnika do sorodnika.

Velik procent k zaposlenosti gospodarjev dajejo upokojeanci v industrializiranem področju doline Mežice. Upokojeance ne veže niti zemlja niti družina in se v veliki meri zaposljujejo preko meje.

Sorazmerno velik procent je občasno zaposlenih mater - 23 % (Tabela V, grafikon V). Ta visok procent daje italijansko-jugoslovansko obmejno področje, kjer se gospodarji ne zaposljujejo preko meje, ampak se raje zaposlijo v industrijskih centrih doma.

Na jugoslovansko-italijanskem obmejnem pasu je od skupnega števila anketiranih (84) 47 % mater. To so matere iz tistih družin, kjer so otroci že odrasli. So pa primeri, ko v času odsotnosti prepuščajo otroke starim staršem ali ostalim članom v družini. Najpogostejša je občasna zaposlitev matere iz neagrarnih družin, s področij, kjer ženska delovna sila nima zaposlitve (občina Ravne). Mož je zaposlen doma, žena - mati pa se zaposli, kadar ji čas dovoljuje.

45 % občasno zaposlenih predstavljajo sinovi, hčerke in ostali družinski člani. (Tabela V, grafikon V). Sinovi predstavljajo majhen procent, to so predvsem sinovi, ki končajo šolo, potem pa že težijo za stalno zaposlitvijo ali pa vsaj sezonsko zaposlitvijo. Izjema so kmečki sinovi, ki jim kmetija ne dopušča stalne zaposlitve, ampak se zaposlijo le ob opravljenem delu na kmetiji, da si prislužijo nekaj lastnega denarja.

Visok procent dajejo hčere, ki se zaposlijo takoj po končani šoli, da si napravijo balo. Posebno je ta procent visok na jugoslovansko-italijanskem obmejnem pasu. Primorane pa so k občasni zaposlitvi tam, kjer ženska delovna sila nima delovnih mest in kmetije ne morejo preživljati celotne družine.

OBČASNO ZAPOSLENI PO OBLIKI DELA

V obmejnih predelih v občinah Murska Sobota, Gornja Radgona, Lenart, Maribor, Rádlje, Dravograd, živi agrarno prebivalstvo. Ta moment je najvažnejši za obliko dela naših migrantov.

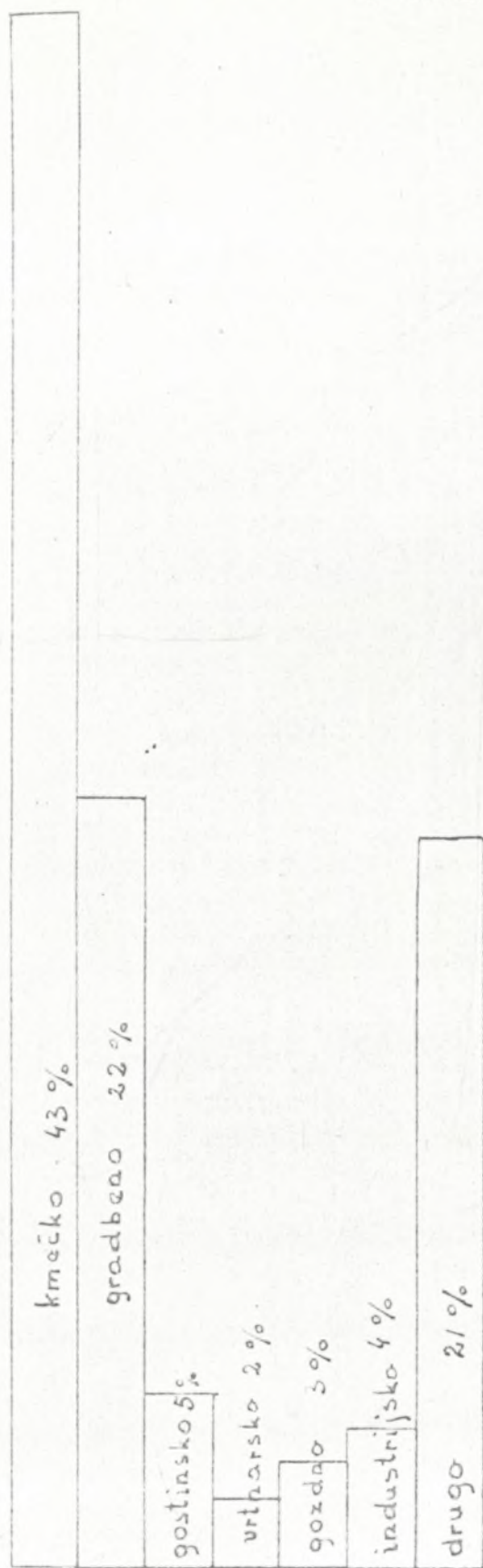
Pridnost in cenenost naše delovne sile je privabila tuje delodajalce ne samo iz obmejnega področja Italije in Avstrije, ampak tudi z notranjosti, da so si pri nas poiskali delovno moč. To delo je bilo lahko, ker

OBČASNO ZAPOSLENI PO OBLIKI DELA

TABELA VI

Obmejne občine	kme- čka	grad- bena	gostin- ska	vrt- narska	gozd- na	indu- strij.	dru- go	skupaj
Murska Sobota	196	82				7	64	349
Gornja Radgona	18	5	5	5		7	2	42
Lenart	8	7	2	4			2	23
Maribor	10	13	14	4	2	9	7	59
Radlje	5	11	2		1			19
Dravograd	14	2	3		8		1	28
Ravne na Kor.	12	15			5		3	35
Tolmin	2						11	13
Nova Gorica	10	3	9			1	18	41
Sežana				1			29	30
SKUPAJ	275	138	35	14	16	24	137	639
v %	43%	22%	5%	2%	3%	4%	21%	

Občasno zaposleni po obliki dela - skupno v občinah v %

$$1\% = \frac{1}{2} \text{ cm.}$$

1% občasno zaposlenih po obliki dela v tujini skupno v občinah je $\frac{1}{2}$ cm.

GRAFIKON VI

pri nas v obmejnih področjih marsikje še ni možnosti za zaposlitev doma, zato ljudje odhajajo preko meje v razne poklice. Delodajalci organizirajo različne oblike prevoza.

Največ naših obmejnih sezoncev je zaposlenih v kmetijstvu 43 % (Tabela VI, grafikon VI). Vzrok temu je agrarno avstrijsko zaledje, ki potrebuje delovno silo za delo na kmetiji. V italijansko-jugoslovanskem obmejnem področju se v agrarni dejavnosti ne zaposljujejo.

Na avstrijskih kmetijah naši delavci opravljajo različna dela od okopavanja na polju, pa do negovanja rastlin v vrtnarijah, kajti avstrijske kmetije imajo ogromne nasade paprike, paradižnika itd. Za dela v vrtnarstvu je potrebno mnogo delovne sile, ker strojna obdelava ne pride v poštev, zato so avstrijski kmetje z odprtjem maloobmejnega prometa izkoristili to ugodnost in zaposlili našo kmečko delovno silo.

Druga panoga, ki je močno zastopana, je gradbeništvo, ki je zastopano z 22 %. (Tabela VI, grafikon VI). V tej panogi se zaposluje moška delovna sila, to niso kvalificirani zidarji, ampak priučeni in samouki. Zidarjem se pridružujejo tudi tesarji. Organizirajo delovne skupine in te skupine prevzemajo dela in novogradnje, največ pa adaptacije in manjše gradnje pri zasebnikih. Pri avstrijskih in italijanskih delodajalcih so zelo iskani, vzroke lahko iščemo v cenejših uslugah, ki jih lahko opravljajo, ker niso obremenjeni z davki. Zaslужek tak je zelo visok poprečno 150 šilingov na dan, poleg tega pa jim delodajalec nudi hrano in stanovanje.

Manjši procent zaposlenih je v obrti 5 % (Tabela VI, grafikon VI). To so dekleta, ki se v turističnih sezonah zaposlijo v gostinskih lokalih kot strežno osebje, ali pomožna delovna sila v kuhinji. To se pojavlja v jugoslovansko-avstrijskem obmejnem pasu. V ostalih obrtnih dejavnostih so zaposlene le kot priučena delovna sila.

V industriji je zaposlenih 4 %. (Tabela VI, grafikon VI) občasni migrantov. V industriji se zlasti v prekmurskem obmejnem pasu zaposljujejo dvolastniki, kajti ti lahko z dvolastniško izkaznico vsakodnevno prestopajo mejo. Tovarne imajo organizirane avtobusne prevoze. S področja jeseniške občine se stalno zaposljujejo delavci v Tovarni verig, Bela peč, v Italiji - 15 delavcev.

Na področju tolminske občine pa se stalno zaposljujejo delavci v rudniku Reibel (Rebel). Ladjedelnica v Trstu ravno letos vodi priprave za prevoz delavcev s področja Krasa na delo v ladjedelnico.

V gozdarstvu se zaposluje okoli 3 % (Tabela VI, grafikon VI), od skupnega števila anketiranih občasni emigrantov. Zaposlujejo se pozimi, ko doma ni dela, avstrijski delodajalci pa potrebujejo delovno silo za čiščenje gozdov.

9 % je delavcev, ki večkrat menjajo zaposlitev. Dnevno iščejo priložnostni zaslužek. Avstrijci imajo posebno ob končanih sezonah manj dela in jim dajejo tudi nižje plačilo. Zgodi se tudi, da se ti sezonci vrnejo domov brez zaslužka.

žen sk,
Velik odstotek 12 %, se zaposluje kot gospodinjske pomočnice, sobarice, snažilke pri posameznih družinah, kmetih in gostilnah. Posebno je ta zaposlitev razširjena ob jugoslovansko-italijanski meji, kjer prevladuje urbano prebivalstvo preko meje.

OBČASNO ZAPOSLENI PO VLAGANJU PRISLUŽENIH SREDSTEV

Kam vlagajo v inozemstvu prisluženi denar, sem z anketo ugotovila, da največji procent pripada vlaganju v gradnjo. Večina občasno zaposlenih, si s prislužkom gradi stanovanjska in gospodarska poslopja ali pa jih vsaj adaptira. To je prva skrb vsakega kmeta. Od skupnega števila anketiranih vlaga v gradnjo 25 % (Tabela VII, grafikon VII). Fizionomija v obmejnih področjih, včasih področij stagnacije in nazadovanja, se spreminja. Čeprav že zemljo opuščajo, gradijo gospodarska poslopja. V agrarna področja se vriva neagrarni element. Visok procent občasno zaposlenih vlaga svoj dodatni zaslužek v dvig osebnega standarda - 21 % (Tabela VII, grafikon VII). Ne samo v novogradnji, ampak tudi v nabavi gospodinjskih potrebščin, električnih štedilnikov, hladilnikov itd. - 32 % od anketiranih ima televizijo.

Posebno gospodinje, ki se občasno zaposlujejo v Italiji, vlagajo prislužena sredstva v nabavo gospodinjskih strojev, ki jih nabavljajo v Italiji.

17 % (Tabela VII, grafikon VII) občasni migrantov uporablja prislužena sredstva za preživljanje. To so upokojeanci, bajtarji, ki doma nimajo dovolj dohodka za preživljanje.

21 % (Tabela VII, grafikon VII) anketiranih vlaga sredstva v nakup bale, v banke, nakup avtomobilov. To so dekleta in fantje.

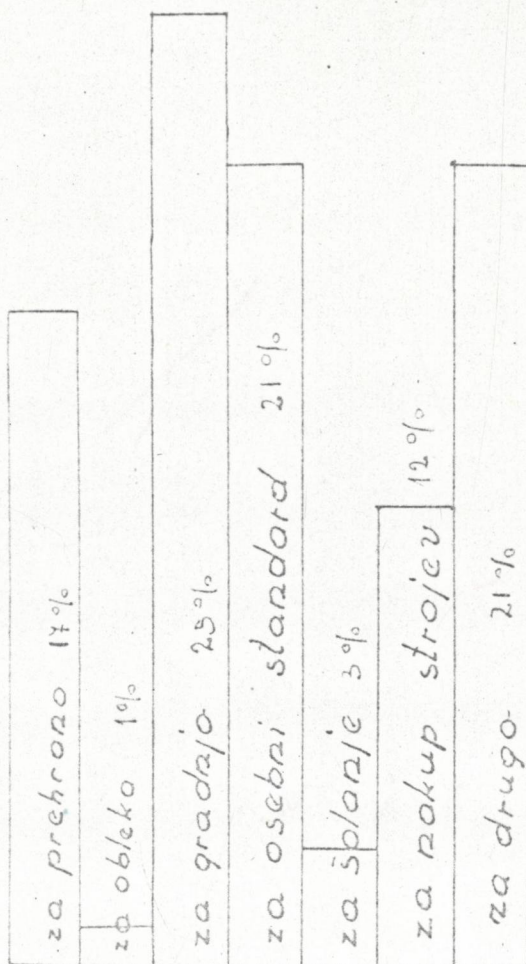
12 % (Tabela VII, grafikon VII) to so zlasti gospodarji iz kmetij, vlagajo prislužena sredstva v nabavo strojev, kajti kmetije ne nudijo dovolj dohodka. Kmetije kupujejo za prislužen denar v tujini stare stroje avstrijskih kmetov: kosilnice, mlatilnice, traktorje itd. Ko pa si prislužijo dovolj denarja in obnovijo poslopje, si začnejo kupovati nove stroje, stare pa prodajajo naprej v še bolj zaostala področja.

OBČASNO ZAPOSLENI PO VLAGANJU PRISLUŽENIH SREDSTEV

TABELA VII

Obmejne občine	za preh- rano	za o- bleko	za grad- njo	za oseb. standard	za šo- lanje	za nakup strojev	dru- go	skupaj
Murska Sobota	95		91	42	14	22	85	349
Gornja Radgona		2	7	8		12	13	42
Lenart	4	1	8	3		4	3	23
Maribor	3	1	15	12	3	19	6	59
Radlje	2		2	3		10	2	19
Dravograd	3	1	4	7		6	7	28
Ravne na Kor.	3		8	18		2	4	35
Tolmin			1	17	1	1	3	13
Nova Gorica	2		13	19	2	5		41
Sežana			4	21			5	30
SKUPAJ	112	5	163	140	20	81	128	639
v %	17%	1%	25%	21%	3%	12%	21%	

Občasno zaposleni po vlaganju prisluženih sredstev skupno v občinah - v %

$$1\% = \frac{1}{2} \text{ cm}$$

1% občasno zaposlenih po vlaganju prisluženih sredstev skupno v občinah je $\frac{1}{2}$ cm

GRAFIKON VII

OBČASNO ZAPOSLENI GLEDE NA SOCIALNO ZAVAROVANJE

Naši ljudje odhajajo na začasno zaposlitev v tujino, vendar v tujini občasno niso zavarovani razen izjem. Od 639 anketiranih jih je zavarovanih 3 % do 18, (Tabela VIII, grafikon VIII), nezavarovanih v tujini je 621 - 97 %. (Tabela VIII, grafikon VIII).

Večina občasno zaposlenih je zaposlena v kmetijstvu, tuji kmetje ne zavarujejo jugoslovanskih delavcev, čeprav domače oblasti to preganjajo in v današnjem času čedalje bolj kontrolirajo. Torej delodajalci raje plačajo nekoliko več našemu delavcu, samo, da ga ni treba zavarovati.

Žene, ki se zaposlujejo v tujini, so v veliki meri zavarovane doma, tiste, katerih možje so zaposleni, so pa zavarovane po možu.

Naše delavce zavarujejo le tisti delodajalci, ki imajo redno zaposlenih po več delavcev in ne morejo izpred oči preganjanju proti nezavarovanju.

ZAKLJUČEK

Občasne ali tedenske migracije prebivalstva so nova oblika zaposlovanja, ki se pojavlja v zadnjih letih, ko se odpira maloobmejni promet.

Politično-ekonomske razmere, predvsem pa gospodarski razvoj, je na obeh straneh meje različen. Na avstrijskem delu meje je velika posest, redka naseljenost, zlasti pa pomanjkanje delovne sile v agrarnih dejavnostih.

Na italijanskem obmejnem pasu ni velikih agrarnih površin, ampak urbanizirano področje, gosta naseljenost, manjka pa delovnih mest v poklicih gospodinjskih pomočnic, strežnic itd., to se pravi, da je iskana ženska delovna sila.

Po vojni vse do časa, ko se je razvil v zadnjih letih maloobmejni promet, so odhajali na delo onstran meje dvolastniki z dvolastniškimi izkaznicami. Ti so najprej obdelali svojo zemljo preko meje, potem pa so pomagali še kmetom v tujini, katerim je primanjkovalo delovne sile in so naši delovni sili nudili ugoden zaslužek. Naša obmejna delovna sila se je poleg ^{zaposlitve} v kmetijstvu, zlasti na italijansko-jugoslovanskem obmejnem področju, začela zaposlovati tudi v obrti in kot delovna sila v gospodinjstvu. V zadnjem času pa se naša obmejna delovna sila zaposluje tudi v industriji, saj tudi delodajalci sami organizirajo avtobusne prevoze naših delavcev.

OBČASNO ZAPOSLENI GLEDE NA SOCIALNO ZAVAROVANJE

TABELA VIII

Obmejne občine	Socialno zavarovani v tujini	Socialno nezavarovani v tujini	Skupno
Murska Sobota		349	349
Gornja Radgona	4	38	42
Lenart	1	22	23
Maribor	11	48	49
Radlje		19	19
Dravograd	2	26	28
Ravne na Kor.		35	35
Tolmin		13	13
Nova Gorica		41	41
Sežana		30	30
SKUPAJ	18	621	639
v %	3%	97%	

=====

Na dela odhajajo takrat, ko je delo na razpolago, torej jim je kriterij delo, ne pa prosti delovni čas. Ne gledajo, da je doma delo opravljeno, ampak gledajo na to, da dobijo delo.

Posebna področja, ki so odmaknjena od domačih industrijskih centrov, ali pa ti centri ne sprejemajo delovne sile, posebno starejše, sprostitjo dosti latentne delovne sile, ki se lahko sprosti v vsakem času. Tako, zlasti prebivalstvu neposredno ob meji, domača zemlja in domači vir dohodka nista več osnovna činitelja za preživljanje.

Prebivalstvo, zaposleno onstran meje, prinese iz tujine precej denarja v devizni obliki, ki jih naše občine radi sprejmejo. Delavci, zaposleni v avstrijskem obmejnem področju, prinašajo devize v pretežni meri v domovino in jih potem trošijo doma, medtem pa delavci, zaposleni v italijanskem obmejnem pasu, svoj prisluženi denar potrošijo v tujini in le redki prinašajo domov devize.

S prisluženi denarjem si naši maloobmejni migranti uredijo gospodarska, stanovanjska poslopja, si dvigajo osebni standard, pripravijo doto, nakupijo stroje. Velik del maloobmejnih migrantov uporablja prisluženi denar za preživljanje in si tako rešuje težki gmotni položaj. Uporabljajo v tujini prisluženi denar tudi za šolanje otrok in plačevanje davkov, tako da je ekonomska plat te nove oblike zaposlovanja zelo ugodna, vendar se pojavljajo poleg dobre strani tudi slabe.

S tem, ko si skušajo gospodarji s kmetij zagotoviti boljši ekonomski položaj z odhajanjem na dela v tujino, kmetijstvo ne napreduje tako, kot bi sicer lahko. Mlada delovna sila odhaja v tujino, doma ostanejo otroci, starci ali pa žene. Zemlja se počasi opušča, ker jim ona ne predstavlja več vir dohodka, ali pa je zemlja slabše obdelana in njen hektarski donos zelo nizek, le za dom.

Mladina v šolah ima slab učni uspeh. Kje so vzroki? Starši odhajajo v tujino, otroci so prepuščeni starim staršem, sorodnikom ali pa sami sebi. Posebno v jugoslovansko-avstrijskem obmejnem pasu, kjer se zaposluje predvsem moška delovna sila, manjka pri vzgoji očetove roke, medtem pa se na jugoslovansko-italijanskem obmejnem pasu zaposluje ženska delovna sila, matere, otroci so zopet prikrajšani pri vzgoji.

Poleg odsotnosti staršev pa vpliva na slab učni uspeh tudi to, da že v osnovni šoli pri otrocih čutimo, da mislijo predvsem na zaslužek v tujini. Veliko od teh otrok šole sploh ne konča, in opazi se, da

otroci v teh področjih maloobmejnega prometa sploh ne stremijo za izobrazbo, ampak v sebi nosijo misel, da čim obvezno šolanje končajo, dopolnijo minimalno zahtevano starost, odidejo v inozemstvo.

Občine, iz katerih se prebivalstvo začasno zaposluje v tujini, različno gledajo na to obliko zaposlovanja.

V občinah Murska Sobota, Gornja Radgona, Lenart, rešujejo z občasnim zaposlovanjem problem brezposelnosti in agrarne prenaseljenosti. Občasno zaposlovanje še pospešujejo tako, da mladina, ko konča osnovno šolo, ne prihaja na zavod za zaposlovanje, ampak si preskrbi sama delo v tujini.

Nekatere občine si obetajo od občasnega zaposlovanja devize, ki jih naša država potrebuje.

Občasno zaposlovanje prebivalstva ob državni meji je lahko samo trenutna rešitev, saj se lahko z malo politično spremembo prekine, zato morajo občine računati s tem, posebno občine v SR Sloveniji, kjer je velika agrarna prenaseljenost.

POGLAVITNA LITERATURA IN VIRI

1. Sporazum o ureditvi maloobmejnega prometa med FLRJ in Republiko Avstrijo 1953 in dodatni sporazum 1960 (Beograd, 1953 in 1960).
2. Sporazum o ureditvi maloobmejnega prometa med FLRJ in Republiko Avstrijo (1963).
3. Sporazum izmedju SFRJ i Republike Avstrije o novim izmenama i dopunama važećih sporazuma o uredjenju pograničnog prometa. (Graz 1964).
4. Zapisnik VI. zasedanja stalne jugoslovansko-avstrijske komisije za pogranični promet (Ljubljana, 1965).
5. Zapisnik o I. zasedanju izmedju FNRJ i Republiko Avstrijo (Graz, 1960).
6. Zapisnik o VIII. zasedanju stalne jugoslovansko-avstrijske komisije (Ankaran, 1967).
7. Zoltan Kučan: Občasno zaposlovanje prebivalcev obmejnega področja v soboški občini (Murska Sobota, 1968).
8. Sonja Patauer: Povojne migracije iz prekmurske vasi Gederovci (Murska Sobota, 1969).
9. Anketiranje
10. Razgovor z uslužbenci na občinah, krajevnih uradih in šolah.

PROGRAM DELA

Projekt selitvenih tokov z in v Slovenijo bo obravnaval eksterne migracije in sicer pet glavnih vej migracij:

- a) stalne
- b) sezonske
- c) občasne - tedenske
- d) večletne
- e) vračanje sezoncev in izseljencev.

Pod "stalne migracije" razumemo migrante, ki se za trajno izselijo in se ne vrnejo.

Pod "sezonske migracije" razumemo migrante, ki se zaposlujejo izven domače pokrajine za delovno sezono. (Sezono določa vegetacijska doba in delovni čas v gradbeništvu).

Pod "občasne - tedenske" migrante razumemo tiste, ki se za določeno število dni v tednu zaposle izven domovine. Taki migranti so predvsem na obmejnem področju in so pomemben dejavnik v gospodarskem in družbenem življenju pokrajine.

Pod "večletne migrante" razumemo tiste, ki ostanejo v inozemstvu nekaj let, nato pa se vrnejo.

Kot osnova za študijske raziskave pri vseh teh tipih migracij bodo naslednji aspekti:

- a) geografska mobilnost;
- b) socialno-geografski učinki migracij;
- c) ekonomsko-geografski učinki migracij;
- d) politični učinki migracij. (To velja predvsem za izseljence, ki so se izselili pred drugo svetovno vojno, pa približno do leta 1955).

I. Stalne selitve

1. Proučitev razprostranjenosti slovenskih izseljencev po svetu;
 - a) Jedra slovenskih izseljencev v evropskih deželah, po državah;
 - b) Jedra slovenskih izseljencev v izvenevropskih deželah po državah in kontinentih.
2. Historično geografska opredelitev izseljenskih tokov in njih socialno-ekonomsko ozadje.

3. Socialno-ekonomska preselitev slovenskih izseljencev in njih akulturacije v novem okolju, njihove socialne strukture.
4. Kulturno prosvetna povezanost slovenskih izseljeniških skupin.
5. Povezovanje izseljeniških skupin z matično deželo, obojestransko podpiranje narodnostnih interesov.
6. Ekonomski pomen izseljenišтва za matično deželo.
7. Šolanje otrok izseljencev po svetu.

II. Sezonsko izseljevanje iz Slovenije (občasne - tedenske in večletne migracije)

1. Sezonsko zaposlovanje v evropskih državah

- a) geografska razporeditev;
- b) delež sezonsko odseljenih po katastrskih občinah Slovenije, razmerja med sezonci po spolu;
- c) starostna struktura sezonsko izseljenih delavcev;
- d) poklicna in strokovna usposobljenost sezonskih izseljencev iz Slovenije in njihova dejavnostna struktura v inozemstvu;
- e) socialna struktura sezonskih izseljencev in njih družin pred odhodom na sezonsko delo;
- f) struktura sezonskih izseljencev z ozirom na njihovo zemljiško posest;
- g) stalnost in trajanje sezonskega bivanja v inozemstvu;
- h) število sezonskih delavcev iz Slovenije, ki so se predhodno sezonsko priselili v Slovenijo iz drugih republik, njih starostna, dejavnostna in socialna struktura;
- i) sezonci po številu družinskih članov;
- j) splošna analiza po conah - predelih, kjer so problemi sezonstva podobni.

2. Sezonsko zaposlovanje v obmejnem pasu sosednjih držav

- a) geografska razporeditev sezoncev v obmejnem pasu in oblike zaposlovanja;
- b) socialno posestna struktura družin v obmejnem pasu, iz katerih izhajajo sezonski delavci;
- c) dejavnostna in starostna struktura sezoncev v obmejnem pasu;
- d) socialno-ekonomski učinki te vrste sezonstva na obmejne regije;
- e) sezonci po številu družinskih članov.

III. Vračanje sezoncev in izseljencev

1. Vračanje stalnih izseljencev

- a) vzroki vračanja;
- b) izbor mesta bivanja;

- c) ekonomski učinki povratnikov;
- d) poklicna in dejavnostna preslojenost povratnikov.

2. Vračanje sezonskih zaposlencev

- a) Obseg vračanja sezonskih zaposlencev po spolu, dejavnosti in času trajanja sezonske zaposlitve;
- b) socialno ekonomske spremembe v strukturi družin sezoncev po povratku;
- c) socialno prestrukturiranje;
- d) struktura porabe prištedenih sredstev, tipi in načini investicij prihranjenih sredstev;
- e) družbene posledice sezonskega zaposlovanja po povratku;
- f) izobraževanje naših izseljencev v inozemstvu.

Za uspešno izvršitev predvidenega programa o selitvenih tokovih je nujno potrebno zbrati ustrezne podatke in vzpostaviti stike z izseljeniški društvi, demografskimi institucijami, ki se ukvarjajo z migracijami, tam, kjer živi več slovenskih izseljencev.

Zbiranje podatkov se bo nanašalo na: 1) stalne izseljence, 2) sezonske izseljence in 3) povratnike.

Za podatke o stalnih izseljencih bo potrebno:

- a) zbirati uradno objavljeno statistiko demografskih in statističnih institucij;
- b) organizirati stike s posameznimi slovenskimi društvi in zbirati njihove podatke;
- c) občasno izvesti ankete med izseljenci o njihovi socialni preslojenosti; ankete bi bile lahko priložene raznim izseljeniškim glasilom ali razposlane na pridobljene naslove;
- d) zbirati podatke individualno po družbenih delavcih izseljeniških skupin ali s pogovori s povratniki.

2. Podatke o sezonskih izseljencih bomo zbirali:

- a) iz uradnih statističnih publikacij;
- b) od konzularnih služb;
- c) z anketiranjem med našimi sezonci, bodisi po njihovem povratku, ob občasnih bivanjih doma, ali na njihovem sezonskem delu v tujini;
- d) zbiranje podatkov prek sorodnih institucij v inozemstvu, ki proučujejo potrebno problematiko;
- e) zbiranje podatkov na Zavodih za zaposlovanje.

Za sezonske delavce v obmejnem pasu za sedaj še ne obstajajo statične stike, zato bo potrebno podatke zbrati individualno z anketiranjem lokalnih poznavalcev v obmejnih naseljih.

3. Statistične podatke o socialno-geografski strukturi povratnikov in o njihovem prestrukturiranju bomo zbrali:
 - a) iz statističnih virov;
 - b) večino podatkov o njihovi investicijski in potrošniški politiki pa bo potrebno zbrati z individualnimi anketami med povratniki in sezonci po vrnitvi.

Delovne faze

Program se bo izvedel v treh fazah (letih):

1. faza - zbiranje podatkov, priprava anket, vzpostavitev stikov s sorodnimi organizacijami, izseljeniški skupinami in posameznimi izseljenci, ki lahko pomagajo pri posredovanju podatkov; zbiranje podatkov v tej fazi bi se nanašalo na vse tri tipe izseljevanja;
2. faza - izvedba anket, tabelarična priprava statističnega materiala, obdelava zbranega gradiva in priprava kartografskih pri kazov;
3. faza - dokončna obdelava gradiva in interpretacije podatkov, izdelava sintetičnega pregleda in zaključkov raziskav.

FINANČNI PREDRAČUN

Osebni dohodki za 3 znanstvene sodelavce	600.800.-
Stroški za anketiranje	187.000.-
Potni stroški	276.000.-
Materialni stroški	78.000.-
Administrativni stroški	<u>58.000.-</u>
	1,200.000.-
	=====
1. faza osebni dohodki	196.960.-
stroški ankete	34.000.-
potni stroški	138.000.-
materialni stroški	33.370.-
administrativni stroški	<u>19.000.-</u>
	421.330.-
	=====
2. faza osebni dohodki	196.960.-
stroški ankete	56.000.-
potni stroški	138.000.-
materialni stroški	33.370.-
administrativni stroški	<u>19.000.-</u>
	443.330.-
	=====
3. faza osebni dohodki	206.960.-
stroški ankete	46.000.-
potni stroški	52.000.-
materialni stroški	11.380.-
administrativni stroški	<u>19.000.-</u>
	335.340.-
	=====

K A Z A L O

	Stran
Predlog projekta: Tokovi selitev prebivalstva sezonsko ali za stalno iz Slovenije in v Slovenijo ter sodobni problemi slovenskih izseljencev po svetu	1
Uvod	1
Slovenski izseljenci po svetu (Marjan Ravbar)	5
Uvod	5
Razprostranjenost slovenskih izseljencev	6
Celinsko izseljevanje	6
Prekomorsko izseljevanje	8
Slovenski izseljenci v ZDA in Kanadi	8
Slovenski izseljenci v Južni Ameriki	14
Slovenski izseljenci v Avstraliji	15
Viri in literatura	15
Poskus opredelitve socialnih vzrokov izseljevanja slovenskih izobražencev v tujino (Ivo Furlan)	16
Uvod	16
Poklicna struktura slovenskih izobražencev zaposlenih v tujini	17
Države, v katerih so zaposleni slovenski izobraženci	19
Starostna struktura slovenskih izobražencev, zaposlenih v tujini	20
Najvažnejši vzroki zaposlovanja in odhajanja slovenskih izobražencev v tujino	20
Zaključek	22
Poskus dejavnostne opredelitve slovenskih izseljencev v Veliki Britaniji (Metod Vojvoda)	23
Sezonska ali začasna zaposlitev prebivalstva Slovenije v inozemstvu v letu 1968 v luči socialnega, ekonomskega in regionalnega razvoja (Vladimir Klemenčič)	28
Splošni uvod	28
Uvod v analizo sezonsko zaposlenega prebivalstva Slovenije v tujini leta 1968	29
Sezonski delavci iz Slovenije leta 1968	31
Število sezonsko odseljenih v tujino po občinah Slovenije in po območjih komunalnih zavodov za zaposlovanje	31

Odstotek žensk iz Slovenije med sezonsko zaposlenimi v tujini	33
Starostna struktura sezonsko izseljenih delavcev iz Slovenije	34
Strokovna usposobljenost sezonsko zaposlenih v tujini	38
Povezanost sezonsko izseljenih delavcev z zemljo	41
Število sezonsko zaposlenih v tujini iz Slovenije, ki so se predhodno doselili v Slovenijo kot delavci iz drugih republik Jugoslavije	45
Nekateri elementi socialnega položaja sezonsko zaposlenih delavcev iz Slovenije v tujini	46
Sezonski izseljenci po zakonskem stanu	46
Stalnost in trajanje bivanja sezonsko zaposlenih delavcev v tujini	47
Socialni položaj sezonskih delavcev pred njihovim odhodom na zaposlitev v tujino	48
Število sezonskih delavcev iz Slovenije po državah zaposlitve	49
Sezonski delavci, zaposleni po panogah dejavnosti v inozemstvu	52
Kratek pregled ugotovitev	56
Občasno zaposlovanje našega prebivalstva v 10 km obmejnem pasu (pripravila Šali Frančiška - pod vodstvom dr. Vladimira Klemenčiča)	61
Uvod	61
Način dela	62
Elementi, ki vplivajo na občasno zaposlovanje	63
Severna meja	64
Zahodna meja	65
Bližina meje	66
Občasno zaposleni po posestnih skupinah	67
Občasno zaposleni po starostnih skupinah	68
Občasno zaposleni po številu družinskih članov	69
Občasno zaposleni po položaju v družini	70
Občasno zaposleni po obliki dela	71
Občasno zaposleni po vlaganju prisluženih sredstev	73
Občasno zaposleni glede na socialno zavarovanje	74
Zaključek	74
Poglavitna literatura in viri	77

Program dela	78
I. Stalne selitve	78
II. Sezonsko izseljevanje iz Slovenije	79
III. Vračanje sezoncev in izseljencev	79
Delovne faze	81
Finančni predračun	82

SEZNAM KART

	Stran
Karta 1 - SRS - območja komunalnih zavodov za zaposlovanje	30
Karta 2 - Število sezonskih zaposlencev v tujini iz občin Slovenije leta 1968	30
Karta 3 - Število sezonsko zaposlenih v tujini na 1000 prebivalcev po občina Slovenije leta 1968	31

SEZNAM TABEL

Tabela I. - Pregledna tabela po komunalnih zavodih za zaposlovanje - Demografska struktura	31
Tabela II. - Strokovna usposobljenost in pripadnost sezonskih delavcev k tipu gospodinjstev	38
Tabela III. - Število sezonskih delavcev po tujih državah in njihova zaposlenost po panogah dejavnosti	49
Tabela IV. - Čas bivanja, pogostost odhajanja delovne sile v inozemstvo in njen socialni položaj pred odhodom v inozemstvo	47
Tabela I.a - Oddaljenost naselij občasno zaposlenih od mejnega prehoda	67
Tabela II.a - Občasno zaposleni po posestnih skupinah	67
Tabela III.a - Občasno zaposleni po starosti	68
Tabela IV.a - Število družinskih članov, občasno zaposlenih	70
Tabela V. - Občasno zaposleni po položaju v družini	71
Tabela VI. - Občasno zaposleni po oblikah dela	72
Tabela VII. - Občasno zaposleni po vlaganju prisluženih sredstev	74
Tabela VIII. - Občasno zaposleni glede na socialno zavarovanje	75